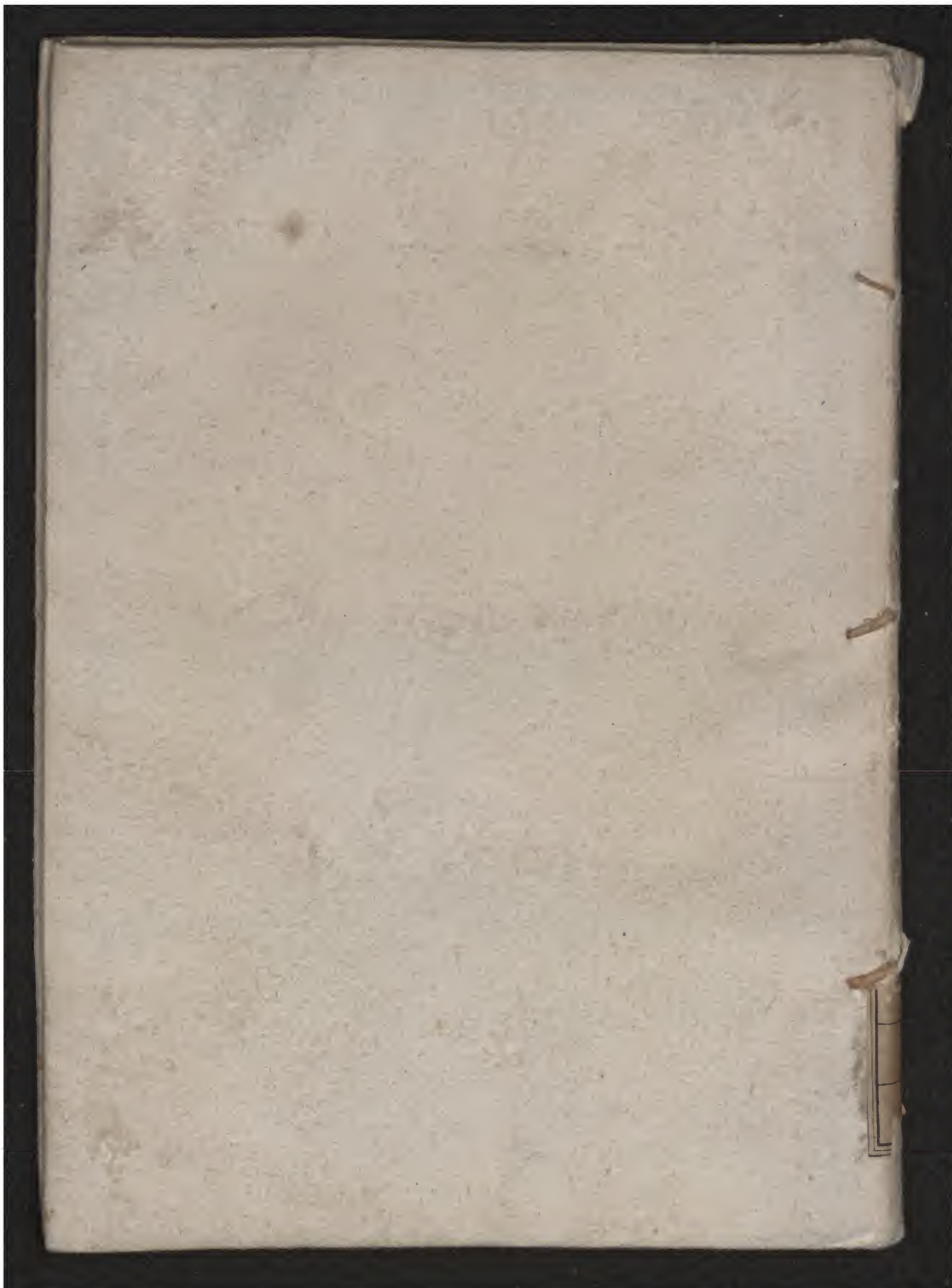

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 1.6.13

1A.6

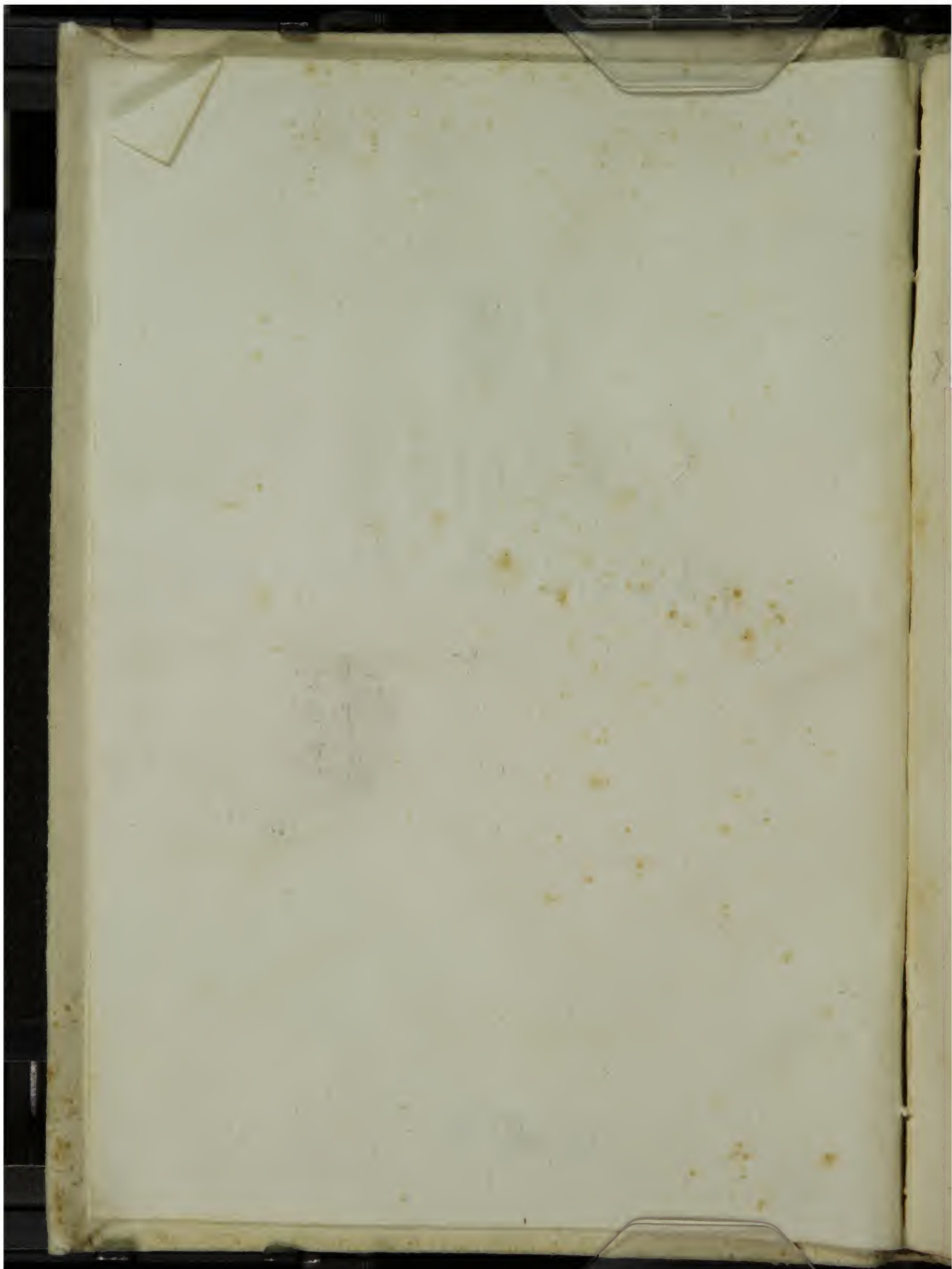
1.6.13

VII

CAMILLI

Oratio de Elogio

IVLII CAMILLI
DELMINII
PRO SVO DE ELOQVENTIA

THEATRO,

Ad Gallos Oratio.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS;

Ex Officina Ioannis Baptiste Somaschi.

M D LXXXVII.

IVALLI CAMILLEI

DEE MINEI

PROSYO DE ELOGENTIN

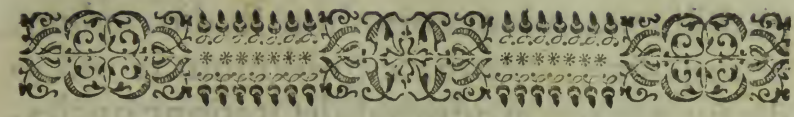
CHAPIT

Ad Gallor Ordo.

DE M. D. M. L. X. X. X. X.

EST ANNO 1571

ILLVSTRISSIMO

ET REVERENDISS^{MO}

ALEXANDRO PERETTO

S. R. E. CARDINALI

MONTALTO.

Ræclara Virtutum tuarum Fa-
ma Cardinalis Amplifs. & sin-
gularis tua erga bonas artes, &
litteras propensio, multorum
adeò prædicatione celebrata,
animum ita affectit meum, vt

ante quiescere non potuerim, quam summum
in te studium meum, atque obseruantiam signi-
ficare aliqua raione mihi liceret. Hæc verò po-
tissima mihi se se obtulit occasio, vt Orationem
facundissimam IULII CAMILLI DELMINII littera-
torum hominum eruditissimi, & celeberrimi
in lucem ederem, atque Illustrissimo Nomini
tuo dicarem: nam vt Summi Pontificis XYSTI
V. proxima cognatione, & maximi honoris am-

† 2 plitudine

plitudine; ita quoque omnium studio, cultuq;
virtutis tuæ præstantia dignissimum te osten-
dis. Ex hac autem admirabili Oratione quales,
quantæq; fuerint vires Ingenij, & Eloquentiæ
Authoris, facile colligi, ac perspicui potest. Præstā-
tissimum ille omnium opus, & vtilissimum pri-
mus inchoauit, atq; perfecit; iamq; in manus id
hominū peruenisset, nisi pretiosissimum nobis
Thesaurum aliena inuidisset auaritia. Nūcupa-
rum ab eo fuit Theatrū, in quo Artium Omniū;
Scientiarūq; percipiendarū ratio quedā breuis,
& aperta continetur, & quasi spectanda exhibe-
tur. Etsi non defuerunt qui rē illā omnes huma-
ni Ingenij vires excedere; in scitia, an inuidia du-
cti; aliis persuadere conarētur. His ille in hac sua
disertissima Oratione acutissime respondens,
atq; consilij sui reddens rationem, & ostendēs
quonam pacto, quaq; via tale, tantumq; confici
posset opus, & inuidorum hominū calumnias
refellit, & instituti sui rationem euidentissimis
argumētis cōfirmat. In hāc etiā sententiā ab ipso
cōscripta extāt ad PETRVM BEMBVM CARDINALEM
pauca hæc Carmina: quæ ut Opusculo huic adiū-
gerentur, digna mihi visā sunt. Quod reliquum
est, Te quā humillime rogo, ut non tam Munu-
sculum hoc meum æqui boniq; consulas, quā
ipsius IVLII CAMILLI monumētum tua gratia, &
patrocinio non indignum existimes. Vale.
Venetiis, Kal. Ian. M D LXXXVII.
Illustris. atq; Reuerendis. D. T. Addictissimus
Paulus Fenarius.

VINCENTII GILIANI DE

Alexandri Peretti Cardinalis Montalti,

Xyxti Quinti Pontificis Maximi

Pronepotis Studijs.

VIRGO decus cæli, vasti sapientia mundi,
Pallas, Siderei sancta propago patris,
Hanc tibi progenie insignem, multaq; nitentem
Prole oleam Adriæcus donat habere Mycon.

Ipsam Delminia, vndosus qua littora frangit

Adria, in exculto sedula seuit agro.

Delminia Ausonias inter pulcherrima Nymphas,

Delminia Aonijs gloria prima chori.

Hanc circum Dryades fundunt carchesia Bacchi,

Plenaq; cadenti Cymbia lacte Pales.

Et charites violas, & candida lilia iactant,

Lataq; odorato mixta roseta croco.

Huc quoq; succedunt, lætaq; sub arboris vmbra

Cantant Aoniæ, candida turba Deæ:

Exercentq; choros nexis per mutua palmis,

Et quatunt niueo gramina lenta pede:

Tu nunc fac, magno Pani vt dilectus Alexis;

Alti qui in MONTIS vertice pascit OVES;

Et cuius nomen sacri est mihi numinis instar,

Nobilis & Sancta me face torret Amor;

Custodes Ovium superet, pecudumq; magistros,

Atque ipsam rerum cognitione Palem.

Detq; senex tumulo longe spectabilis alto

Syluicotis leges & sua iura Deis.

PAVLI FENARII DE EIVSDEM

Alexandri Peretti Cardinalis Studiis.

AD iuga Parnasi lætus dum tendit ALEXIS,
Et superat rapido deuia tesqua pede;
Ab ne ipsi teneras lædant saxa aspera plantas,
Neu tingant roseò murice crura rubi.
Ab ne ipsum abducat Veneris malesuada voluptas,
Neu frangat durus mollia membra labor.
Nam si perget iter ceptum, mox Phæbe videbis
Esse tibi hunc citharæ carminibusq; parem.

IULII CAMILLI DELMINII

ad Petrum Bembum Cardinalem Carmen.

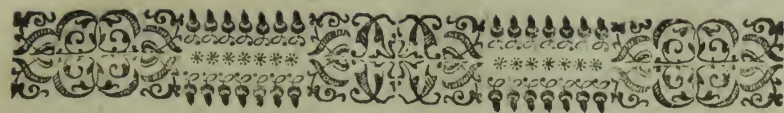
BEMBE decus Venetum, cui circum roscida culta
Aonidum ars est; unde æternum ducis honorem;
Quid queso hoc est? quid? Multos ego multa per annos
Congessi e scriptis V eterum, multa otia rupi,
Mentibus ut Iuuenum per me labor omnis abesset,
Si possem, atque ausis diuina his Numina adessent,
In rebus, Verbis, Arte, Artibus, Articulisq; .
At genus est hominum vulgò, quod sustulit ante
Assensum nobis, & dicta admouit acerba,
Quam lustraret opus sensu, quo sepe tenax mens,
Quum gestum ratione videt quid, cum ordine gestum,
Consentire solet, quoniam dat vera fidem res.
Fac elementa, quibus paucis variata figuris
Innumeris legimus quàm multa volumina chartis,
Frigorare homines, librosque extare per Orbem,
Atque ex ignaris tandem unum existere; qui se
Spondeat hæc paruum, quæ non finita videntur,
Acturum in numerum; quis Bembe huic crederet uni?
Inq; notas vnquam quis scripta putaret easdem
Recidere assidue? At sunt inuidiosa reperta:
Te cultrix nemorum testor; te penniger Hermes;
Te Venus; atque vno qui cernis lumine cuncta;
Te belli; te Cæli Rex; te falcis adunca,
In quorum septem hæc moles tam dædala Mundi
Numine tota sita est, simul & mea Machina tota est;
Vos

*Vos certa Mundi versatis munia lege ;
Vos certa nostri regitis loca picta Theatri :
Nam si quod sub , supraq; est , circumq; videmus ,
Quicquid in amplexu est vestro , Natura creatrix
Præfinit , non est Naturæ à lege remotum ,
Me finem rebus , verbis , artiq; parare :
Hæc quoniam quemcunque locum tria iuncta tenebunt ,
Diuitiæ casti Sermonis , Materies , Ars ;
Verba etenim ipsas res signant , quas vestra potestas
Continet , extra quas alijs sunt auia claustra ;
Et quamuis prima suscepti luce laboris
Et Res, & Verba, & minima horum, & maxima queq;
In promptu poterunt studiosis omnibus esse ;
Delectus tamen horum obscurus , Iudiciumq;
In tenebris , nisi lux , quæ semper in arte magistra ,
Et media est inter res , & rerum inter àmiçtus ,
Scriptorum mentes cæcis arceret ab umbris .
Quin etiam ars alia est illi , qui verba solutis
Contexit numeris , Populo , aut spectante Senatu ,
Insanoue foro , vel nunc tu qualia Bembe
Æternæ mandas famæ , sæcl;sq; futuris ,
Inchlyta describens Venetum tot gèsta tuorum ;
Atque illi , qui plena Deo , sacroq; furore
Ad raucum fontis murmur , latic;sq; perennis
Aut cinctus paphya , aut Victrici tempora fronde ,
Serpentiue hedera circum ludentibus auris
Inter odoratos flores canit , inter & umbras ,
Cui pulsî ressonant luci , amnesq; sonori .*

Quorum ,

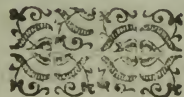
Quorum , qui maior , tu , qui emula , dignaq; Phebo
Bembe facis , melius poteris quandoq; referre .
Hoc ego , res nunquam verborum luce nitere ,
Luminis in puras ni certa ars duceret oras .
Materiemq; aliter mentis pernicibus alis
Attollit secum sapiens , qui firma relinquit
Prima s'olo vestigia , deinde potitus aperta
Planitie socios iam cursu praterit omnes ;
Mox animo exultans Diuum sublimia tentat
Atque Plato , superum qui oculos in Numine fixus ,
Hisq; inhians diuinam ingenti pectore curam
Concipit , ad terrasq; docens descendit ab alto :
Atque aliter sacrum fului os auri , aurea lingua ,
Sacrorumq; alij Proceres . QVORVM ò ego possem
Virtutem æquare Ingenio , eloquione diserto
O leti incertos casus mea vinceret ætas :
Cuncta simul tandem digesta in sede paterent ,
Dicta sua fuerant que iam dispersa per omnes ;
Sic eadem sedes præberet cuncta legenti ,
Dissidium tandem sic linguæ , & cordis abesset .
Sed modò me maneant , que ultro Rex maximus olim
Munera promisit , tantis dignissima cæptis :
Forte ego multorum auxilio , duroq; labore
Præripiam Morti immortales primus honores .
Hæc volui scires , dum res , habitumq; pararem ,
Distentus , totiesq; Italis reuocatus ab Oris ,
Ne de me incertus rumor , variusq; seratur
Amplius : Hæc scriptis committo , cætera coram .

I V L L I I C A M I L L I

D E L M I N I I

O R A T I O

U I D hoc quaeso viri Galli, quod cum aut eorum opinionem in Gallia peruicerim, qui mihi imbecillius assentiebantur: aut certe consecutus fuerim, ut ij, a quorum auribus inusitata studiorum meorum ratio abhorrebat, ad reditum se sustineant: nunc etiam antequam Italia cedam, calumniarum nebulas discutere necesse habeã? quas indignis modis quidam nostratium Dei optimi maximi clarissimis in me beneficijs obducere conantur. Vos ego appello Galli, vos inquam, quos habui veritatis spectatores; fidei meae candidissime testes: ut si aliquo tempore ijs opem tulistis, qui nullis uos meritis deuinxerunt; qui nihil, quod in rem vestram esset, fecerunt: a quibus nulla commoda in vos proficisci poterant; nunc acerrimo, grauissimoque testimonio vestro etiam ab Italia remoti; etiam lon-

A go loco-

go locorum interuallo disiuncti, ut ut potestis, mihi clamā-
 ti adsitis. Aderitis enim illi, qui ut Regi vestro omnium
 virtutum studiosissimo, qui ut vobis, cum Rex volet, ut
 etiam fortasse ijs ipsis, qui nec bene, nec pudicè linguam
 seruarunt, quos potuit labores, quas potuit studiorum vigi-
 lias alleuaret, omnem curam, omnemque operā in ijs, quæ
 & ad sapientiam, & ad eloquentiam pertinerent, diligen-
 tissimè collocavit. aderitis illi, contra quem obrectatores
 dicere non possunt sine nominis vestri, sapientissimi iudicij
 Regis, Dei summi summe potestatis calumnia. aderitis
 tandem illi, qui se ipsum, qui rem iustissime laudis: qui
 vos, qui eam suspexistis; Regem, qui ut prestantissimam
 prædicatione, ac splendore decoravit; Deum, a quo emana-
 uit, hac oratione (si fas dicere) quoad poterit, a tot, tantif-
 que obrectationibus vindicare conabitur. Minimè igitur
 mirum, si vos quàm possum magno, effusoque clamore ap-
 pello. etenim nouum, inauditum præter omnium gentium
 consuetudinem, mihi iudicium video subeundum: eos ip-
 sos iudices habeo, qui mihi aduersarij sunt: ago iniuriarū
 cum illis, qui iudices sedent; nec aliter fieri potest, si cupio
 vincere, si causa volo esse superior: quam optimis coniectu-
 ris firmabo, cum re ipsa sine Regis nutu non possim. Cum
 enim causa potissimum ex sublata assensione orta sit, non
 putabo me eam obtinuisse: nisi iudicium eorum, qui nul-
 lam mihi fidem habent, qui me contumeliosè leserunt, tan-
 dem perspicuis ipsius veritatis notis adductum (si mente
 uti volent) concesserit, crediderit, atque adco de re sen-
 tentiam tulerit. Verùm angor animo, quòd eam etiam
 diligen-

diligentiam, quam rei quaedam noua magnitudo postulare videtur, adhibere nequeam: quoniam cum primum in Italiam veni, ubi ad aures meas istorum sermunculi aduolarunt, capi sollicitari ad reditum: quo fit, ut cura reditus orationi, oratio reditui tempus corripiat. Quapropter ex equo, in quem penè ascendi, ex manibus iam lora, stimulumque tenentibus oratio hæc quasi subita euehetur. Ea tamen charitatis voce: quæ perpetuum sonum in eorum auribus testem mei officij, meæque erga illos pietatis relinquat. Eò enim magis misericordem animum in illos ostendere debeo: quò maiore mentis morbo, & sine sensu tentantur. Nam æquum est, cum sim pars eiusdem corporis, cuius caput Christus est; cuius etiam ipsi partes sunt minus belle habentes: ut, etiam si ex contactu non de labor in idem genus morbi; laborantium tamen partium, quæ in ualetudinem non sentiunt, vicem magnopere doleam. Forsitan queretis, quæ mentis ista inualetudo sit? qua correpti homines nihil prætermittunt quantum facere, eniti que possunt; quin verbis rem honestissimam, atque rectissimam labefactent: est profectò, ne inuidiæ macula notentur, falsa quaedam, praua que opinio, qua plerique ducuntur; ut de rebus etiam non cognitis sæpe contendant, & iudicent; eaque posse fieri negent, quæ ad eorum potestatem latè patere non vident. Quare vera mihi videtur Platonis sententiæ, dum

Plato.

A 2 stat:

stat : quæ iniquum pro equo , turpe pro pulchro , malum pro bono probare summa ope contendat . Neque enim ad verum accedere possumus , nisi multis laboribus (Deo etiã monente) ad id aspiremus . Tu tamen pertinaciter vis aliquid rectum , aut pulchrum , aut bonum esse . Ille contrã idem iniquum , aut turpe , aut prauum asseuerat . Atque cum opiniones tuæ cum alienis non consentiunt : inde animorum alienationes : inde sæpe inimicitie : inde etiam plerunque bella fiunt . Dicam ego ; postquam Rex iam aperuit , quod meus cæteris diu clausit pudor ; dicam me hanc nouam rationẽ studendi induxisse . Et instituisse expeditam , solutam , liberam , nulla re implicatam . Isti non modo negabunt inuentam , sed quod ipsi , aut alij ante nos non inuenerint , omnino non posse inueniri dicent . Ego rationem a Deo illustratam querendi , atq ; inueniendi initium mihi attulisse ; remque maximis laboribus expolitam enituisse confirmabo . Isti Deum a mente eripere , negationibusque quidquid dixerò euertere conabuntur . Quæ nam obsecro erit ista contentio ? iuuabit ne etiam (si Dijs placeat) a contentione ad iurgia , a iurgijs ad inimicitias , atque ad odia progredi temere ? quorum omnium causam vnã inscientiam , unde sæpe praua oritur opinio , Plato vidit . Hic ne animorum langor me ab eorum beneuolentia disunget , cum quibus Dei imaginem coniunctissime possidere debeo ? Sed cum a veritate rationis nostræ vis quasi prestigijs quibusdam , et captionibus corporis depellatur : cui putatis eam magis esse perspicuam : ei ne , quem Deus in illam impulerit , et qui plurimum in re negotij habuerit :

Plato.

Oratio.

buerit : an illis , qui in ea non elaborauerint ? Adsit existimato-
 mator picturarum : quanta in umbris , quanta in eminentijs ,
 quanta etiam in colorum varietate videbit , quae meorum
 oculorum aciem fugerent ? Is simul ac oculos in picturam intenderet , multa aut in monocromatis
 Michaelis Angeli : aut in simulachris Portus Naonis , quae ex lumine ,
 quod pennicillo mirabiliter adumbrare solet , exilire videntur :
 aut in colorum lenocinijs Raphaelis Urbinas perspiceret ,
 atque ostenderet ; quae ego ne suspicarer quidem .
 Deberemne igitur ego res ; quae a sensu etiam eorum ,
 qui sunt paulisper experti , percipiuntur : quoniam a meo
 aspectus iudicio remota sunt ; etiam a iudicio exercitati
 hominis importuna quadam pertinacia remouere ?
 At si ij , qui consuetudinem adhibent picturis tantum iudicandis ,
 praestant rudibus iudicio : quid dicemus de artificibus ?
 quanta mihi Angelus Vtinenfis ; et in Architectura , cuius
 facultas in eo summa est ; et in perspicuis ostendit ,
 quae ego antea non videbam ? tantam vim habet experientia ,
 tantam alicuius rei magnum , ardensque studium ,
 tantam alicuius artis occupatio . neque ullis virtutibus
 magis quam ijs rem a re distinguimus , his unis rationis
 splendor , quae vitae lux est , ex circumfusus undique
 tenebris erumpit . his unis ubi dormiuimus , edormimus .
 Neque id mihi sumo , ut me ; cui etiam viri mediocri doctrina
 praestant scientiarum , eloquentiaeque cognitione ; rerum ,
 verborumque peritum audeam dicere : aduersarios vero ignaros ;
 qui doctissimi , atque omni penè laude virtutum clarissimi
 sunt . Quid ergo est ? nouum me in rebus ,

Michaē.
 Angelus .
 Portus
 Naon.
 Raphael
 Urbinas.

Angelus
 Vtinenfis.

Magna
 vis experientiae .

Splendor
 rationis ,
 vitae lux .

nouum

Ars Iulij
Camilli.

nouum in verbis ministrandis artificem, etiam si pudor, ne id dicam, me retrahat, esse tamen confiteor. Cuius ars, quæ ex Dei munere nunc primum profertur, est quædam ad omnes nostras cogitationes, prompta rerum, verborum que ministratrix. Scio equidem hæc eadem in multis viris summa esse, verum ipsis tantum utilia; neque posse fieri, ut ceteris nisi temporis diuturnitate, magnisque laboribus efficiantur communia. Verum utcunque in me sint, equis, bonisque relinquo iudicanda; ea tamen ipsa, quæ sunt, uno die cuiuslibet parata, perinde ac mihi esse possunt.

Vna eadē
que res iæ
pe sub p u
reis artēis
diuerſis ra
tionibus
subijci po
teſt.

Nec mirum est, quod in ea ipsa re, in qua mihi viri lectissimi antecellunt, ego me ipsis antecellere dixerim. quoniam sæpe una, eademque res sub plureis artēis diuersis quidem rationibus subijci potest. Ego igitur, qui rebus, qui etiam verbis statim inueniendis, iudicandis, disponendis permultos annos me non mediocriter uersatum esse non inficio; litem agito cum viris, qui earundem rerum, eorundemque uerborum usu, hac nostra ætate maximè florent. ad quorum dicta ueniendum est, ut apertius responsionum mearum rationes perspicue fiant. Isti dictitant id, quod ego Regi bonarum literarum cupidissimo proposui, tantum abesse, ut consentaneū sit; ut non solum sit habendum incredibile, sed etiam quod rerum natura non patiat. Proposui autē castā illam, & incorruptā dicendi facultatem, quæ florentissimis tēporibus uiguit, ita ad manus; ut quid quid posthac sensu, aut cogitatione comprehendet; iisdem sapientissimis consilijs, iisdem uerbis illustribus, quibus ornatissimi scriptores uſi sunt, sine magno negotio, cum
uolet,

volet, enuntiare possit. Aiunt enim, si id potuisset fieri; quòd aliquis non defuisset, qui acumine ingenij præditus tantum honorem mihi præripuisset: summa quidem cura, ardentiq̃ studio id ante a me cõquisitum ratione animi, laboribusque comparatum, & tandem in lucem prolatus fuisse. Hoc præterea a me requirunt, cur tandiu in tenebris delituerim? quãue modestia rem tam incredibilem Regi proponere potuerim? At quoniam ego vereor, ne arrogantis sit tam mirabilia sæpius polliceri; lapsi, & crimen agnoscentis tacere; non fidelis, prius alijs omnia, quàm ipsi Regi effudisse: danda est mihi quadam ratione, moderationeq̃ opera, ut, summa rei omissa, Rex cognoscat me fidem seruasse; vos ex rebus indicandis, quæ existimandæ veritatis amplissimam copiam dabunt, me ab errore alienum; & cum omnia Deo deferam, nihilque dicam ad me pertinere præter vigilias, nulla esse arrogantia pollutum. quibus de causis responsionem meam in quinque partibus omnino diuidam. Primum enim ostendam diuersa dona nobis diuinitus, non omnibus eadem, neque singulis ætatibus omnia contingere; ut si piè factum putent, omnem culpam in Deum conferant; qui potius mihi, atque huic ætati, quàm ipsis, aut alio tempore donum hoc fuerit impertitus: causamque, qua, ne cessatione torperem, Regi maximo, & cum ei collibuerit, bono publico ex communi gnorationis somno experrectus sum. Deinde docebo rem non solum potuisse fieri, sed etiam non alienam a natura, neque a consilio Ciceronis fuisse. Tum ut rectè intelligantur, quæ mihi ab aduersarijs obiecta sunt, cum de iisdem

confi-

Arrogantis mirabilia sæpius polliceri.

Distributio in quinque partibus presentis orationis. D. ueris hominibus & ætatibus diuersa dona a Deo concessa.

consilijs, iisdemque verbis dicebant, ea dicam de imitatione, quæ scitu maxime necessaria sunt: quæue authores omnes, quos legerim, præteriere. Post demonstrabo me, ut rem tantam ex tenebris euocarem, in tenebris ei diu operam dedisse. Postremò planum faciam, me nunquam modestiam exuisse. Quibus cognitis non dubito, quin satis constet, & rem certam esse, & quæ proposui verissima: meque etiam verecundior em, quàm fortasse putant, extitisse.

Inuentio
tota ad
Deum re-
ferenda.

Positum sit hoc primum, me idcirco non dicere donum hoc a Deo in me fluxisse, quòd velim perinde cæteris vitæ probitate, ac huius rei inuentione antestare: immo verò nec de ipsa inuentione, quæ Dei tota est, magnificè me circūspicio: ne qui huius facultatis desiderio minimè, nisi pro Dei laudibus celebrandis, demonstrandis, persuadendis flagrare debeo; inani etiam gloria rerum, quæ ad Deum tantùm referri debent, teterrimè tenear. Neque semper diuina huiusmodi dona ad hominis probitatem adiunguntur: sepe enim cum vitæ turpitudine in terris visa sunt. Possumus inquam dona hæc, atque unà omneis impuritates suscipere. potest flagitiosa hominum fæditas, ut limus, diuinæ lucis radio illustrari. Quid? legistis (scio) Deum etiam futurorum prædictionem in eos homines contulisse, qui impietate, atque mala cupiditate diffuebant. Ille certe, cuius a sella spiritu ducta loquuta est, impurus, atq; impius fuit: septem en in aras sibi erigi iussit: nihilominus Deo monente futura denūtiavit. quid dicam de illo, qui treis pueros in feruentissimam fornacem coniecit; quòd genibus aureæ sta-

Flagitiosi
etiam ho-
mines di-
uina susci-
piunt do-
na.

tue

tue supplices se aduoluerunt? Quid etiam de iniquiore eius filio? Veruntamen etiam hi ventura prospexerant. Id enim tantum lumen extinctis cæteris inter scelerata, tanquam inter nubes coruscabat: cuius rei causam, & si non desint, qui assignent, ea tamen in diuinæ voluntatis arcanis a nostrarum mentium imbecillitate seiuncta numerabitur. Cum igitur hæc longè maiora non semper pulchrè locentur; non est quòd aut ea qui habent, sese tanquam cæteris Deo amiciores iactent, atque superbiant; aut qui non habent, etiam de diuina potestate id, quod non habent, imminuant. Sed quid (per pacem) aliud est dicere hoc vobis non probari: quàm aut de me malè sentire? de ipso etiam Rege non bene cogitare? aut Dei potentiam mea causa extenuare? Cum enim omnem vestram sententiam in vnâ negationem coniicitis: hac vna fidem meam, Regis iudicium, Dei potestatem indignè leditis. Me igitur negationibus torquetis? qui rem scio certissimam esse, qui ipsam mente manibusque teneo, sicuti mox vobis opportunè aliquo modo declarabo. A tanti Regis testimonio deflectitis? qui periculum fecit, qui rem prædicauit, qui ei etiam maximum honorem habuit. A Dei potestate nouum hoc opus, tenue hoc munusculum admittitis? A cuius tantum verbo cælum splendore plenum; flammantibus spiritibus repletum, tantum ignis, tantum aeris, tantum, volucrum, aquarum, piscium, terrarum, animalium extiterunt. Sed ut cognoscatis diuersa dona ab vno, eodemque spiritu in homines conferri, attendite quàm molliter ingrediar ad aperiendam rationem verita-

B tis.

Diuersa
 dona ab
 vno eodẽ
 que spiri-
 tu in ho-
 mines cõ-
 feruntur.

*ris. Cum conspiciatis pratum aliquod diuersis distinctum
 herbarum, florumque coloribus: in oculis vobis sit totus or
 bis terrarum, in quo æquè varium genus hominum est, ac
 herba, ac flores in prato. Atque ut totum prati solum,
 unum, eundemque humorem diffundit: unde diuersa ge
 nera herbarum, florumque alimenta sumunt: ita tamen,
 ut quælibet herba, quilibet flos, suo quodam proprio colo
 re terram pingat: suo odore cælum repleat: sua etiam qua
 dam virtute vigeat: ita homines vno, eodemque diuino spi
 ritu afflantur: quilibet tamen pro sua natura, quam ex ma
 teria, atque ex stellis trahit, ei acceptum spiritum rei ac
 cersit; ad quam ab ipsa natura admonetur. Apponite
 etiam pluuie exemplum: ea certe cum unius generis sit; ta
 men in vitem decidens, vinum gignit; in oleam, oleum;
 in pomos, poma; in sentes verò non solum rosas, sed id etiã,
 quod simile est verbis, quibus me pungitis. Quare Pau
 lus diuersa dona spiritus, spiritum tamẽ unum esse docuit.
 Verùm id fortasse magis planum fiet: si, quæ sit donorũ
 diuersitas, exponetur. Ille igitur qui nos procreauit, cuius
 beneficio cælum, terram, maria videmus; duo in primis
 dotium genera ad humanę societatis utilitatem, conserva
 tionemque nobis tribuit. quorum alterum in aliquos mor
 talium, non in omnes: atque adeo in hunc plus, in illum
 minus diuidi facile passus est. alterum in vniuersis ho
 minibus ita esse voluit commune, ut non solum quilibet eo
 dem frueretur, sed nihil inter hoc atque illud distributum
 interesset. Itaque dotes, quę non æquabiliter in singulis vi
 dentur diffuse, sed in aliquibus tantum, quasi ad faculta
 tem*

Paulus.
 Diuersa
 dona, spi
 ritus tamẽ
 vnus.

Duo do
 tium ge
 nera ad
 humanę
 societatis
 utilitatẽ,
 conserva
 tionemque
 nobis a
 Deo tri
 buta.

Dotes nõ
 æquabili
 ter in sin
 gulis, sed
 in aliqui
 bus tantũ
 modo se
 orsum dif
 fuse

rem aliquam notatis, designatisque, artes sunt omnes non modò præclarissimæ, sed etiam sordidiores. Quare non videmus homines ea laude ingenij in singulis artibus florescere; ut qui in medicina ingenio potest, in re rustica etiam, atque in cæteris valeat: quia ita omnes homines, & medici, & agricolæ fuissent: sed in multis duos, aut treis medicos, atque duos, aut treis agricolas videmus, qui illis omnibus sunt satis: qui neque curationi humanorum corporũ, neque agro colendo præsunt: atque in ipsis medicis, in ipsisque agricolis, ut aliquis inter omnes excellat; aliquis in primis habeatur; aliquis etiam in secundis, tertijs, atque in ultimis numeretur necesse est. Neque simul ac munera batur commoda Deus, quæ diximus, alicui; eum continuo medicum, aut agricolam fecit: sed tantum semina ingenij, quæ aut a medicina, aut ab agricoltione essent, largitus est. Quid etiam? præmium ijs pollicetur, qui bono publico rem aliquam bene gerunt: quorum studio, diligentia, opera subacta ingenia, tanquam agri nouati, atque iterati efficiunt, cum tertio, vel etiam cum quinto bene ut agatur: ac de pernicie, exitioque eorum acerbè cogitat, qui desidia torpentes vitam quasi mortuam viuunt. Quæ ut significatione aliqua indicaret, qui a ceruicibus nostris iugum seruuile deiecit, qui crudeli dominatu genus humanum morte sua liberauit; patrem familiars fecit inter seruos partiẽtem talenta, ut multiplicarentur; ostenditque patrem familiars premijs seruos affecisse, quorum opera alia etiam talenta accesserunt ad ea quæ dederat: seruum etiam desidem, qui talentum unum terre mandauit, carceri adiudicauit.

Vitã quã
si mortuã
viuere.

Partitio
talentorũ
euangeli
ca a patre
familiarũ
ter, seruos
quid si-
gnificat.

B 2 se. f

se. *Ecquid aliud talenta, ut studiosè a nobis seruis adaugeantur, significant, quàm acies, virtutesque ingenij? in quo magna semper alicuius artis esse debet occupatio, ne quid otij ad ignauiam relinquatur: ita tamen, ut quidquid vel consiliorum propter acquisitam sapientiam, vel suasionis propter partam eloquentiam; vel aliud utilitatis propter alias arteis, vel inuentas, vel perceptas nobis accedit: id totum reip. rationibus, humanaeq; cõmunioni accessisse putemus.*

Dotes
equabiles
duæ; iusti-
tia, & pu-
dor.

At dotes, quæ esse debent in singulis equabiles, nullaque differentes re, illæ duæ sunt; sine quibus vrbes constitutæ funditus corruerent, humanaque societas penitus concideret: atque (ut eas nominem) altera iustitia, altera pudor est, arctissima certe vincula: quibus societates, ciuitatesque ne dissoluantur, ne dissipentur, connecti constringique debent. Factu inter multos iniquos, atque impudentes unum esse iustum, prudentemque; æque ac inter multos non medicos unus medicus: certe medicus in urbe optimum locum inter multos medicing ignaros habebit: unus iustus, & pudens inter multos iniquos, atque impudentes non habebit.

Allego-
ria fabulæ
Promethei igne
Ioui furatis, & in fe-
rula occludentis.

Accepistis (scio) de Promethei furto sapientissimam fabulam: de igne inquam, id est de ingenio in ferula occluso: quod ad varias arteis natum pro natura hominum hominibus detulit: quem Prometheum ministram quandam prouidentiam ueteres theologi dicunt esse dotes diuersas non æquabiles, ingeniumque quod ignis persimile est, hominibus impartientem: ei que, non licuisse perinde iustitiam, pudoremque ex celo, sicut ingenia ad omnes arteis mortalibus afferre: quoniam ad altissimam tantum; cõmunemque;

om-

omnibus Iouis prouidentiam, distributionem iustitiæ, atque pudoris, quæ omnibus communia esse debent ornamento, sapientes putant pertinuisse. Quare addunt Iouem cum vidisset homines communibus his carenteis donis eò in iniurias procedere, ut cogeretur tandem relictis Urbibus Syluas repetere: Mercurium cum iustitia, atque cum pudore ad homines demisisse. Qui cum minutatim ex parte quereret, deberet ne dona hæc, ut Prometheus, elargiri, an ut in omnibus essent? in omnibus Iouem respondisse: his enim duabus infusis in singulis videbat Juppiter, & legibus iniurias arcere, & ciuitates temperare, atque aditum charitati patefacere posse: quas, ut seruarentur, acerbissima in audaces animaduersione muniuit. At quoniam omnia huiusmodi ad ipsum Deum reuocare soleo, dicam non veterum, sed christianorum more, me a Deo summo unum tantum; at quemlibet vestrum, aut quinq; aut tria, aut duo talenta accepisse: confiteor enim, confiteor vos omnes magnitudine ingenij mihi antecellere: planum tamen feci dona diuini spiritus multa, atque diuersa esse, cum tamen spiritus sit vnus. Vestra profecto incredibilis ingenij virtus, quam à diuinis vos quoque habuistis, fecit; ut in omni liberali doctrina, in omni dicendi elegantia floreret: non enim sapientiam vestram inopem, non tacitam esse voluit. Quibus laudibus & si ingenij mei imbecillitas caret: id tamen vnum eximium habuit, ut ad hanc nouam inuentionem natum omneis labores fortiter, libenterque ferret, dummodo eius diligentia, atque opera diuinum hoc opus existeret. A ferula igitur minimè fabulosi Promethei

vnica

Mercurius cum iustitia & pudore à Ioue ad homines demissus.

Dona diuini spiritus multa atque diuersa, spiritus tamen vnus.

*unica ingenij scintilla mihi ad hanc inuentionem apta illu-
 xit : que quidem , meo deinde labore , meo fomite adhibi-
 to , ad eas flammam amplificata est , quibus vos etiam in-
 earum authorem incendimini . Nunc illa ratio quàm
 inops , quàm debilis sit , satis constat : cum dicitis idcirco vos
 a re mea assensum abstulisse , quia si potuisset fieri , alij fecis-
 sent . quasi verò quotidie noua hominum non innascantur
 commenta : aut meliora non fiant , que iam fuerant inuen-
 ta . multa profectò sunt , que natura quasi parat , ars perfi-
 cit . A sylua enim ligna nobis prompta sunt : ex quibus ars
 nauem edificat . Multa etiam sunt , que ars preparat ,
 at natura absoluit ; ut medicina : que tantùm superfluen-
 tia mouet , natura eijcit . Sunt etiam in medio quedam ,
 que à natura inchoantur , supremaque illis ab arte quasi
 manus imponitur , ut Ursi informatio . aut ab arte initiũ
 sumunt , ab eademque finem expectant ; ut doctrine om-
 nes , ut etiam ipsa eloquentia . Quarum quidem etiam si
 antiquorum studia , obseruationesque optima fundamen-
 ta reuerent ; singuleque illis etates multa , magnaque sem-
 per auxilia prestiterint : hac absolute tamen carebant :
 ut ars etiam aliqua adhiberetur , qua & si non omneis ea-
 rum virtutes , at certe ad eum numerum haberemus , qui
 nobis esset satis ad ea omnia rebus decoranda , artificijs in-
 struenda , verbis illuminanda , que nobis in mentem veni-
 re possent . Ad quam nouam artem si aliæ etates , aliorum
 que ingenia non incubuerunt ; mirandum non est : quoniã
 aut huius rei studio non incendebantur , aut in hanc mentẽ
 à Deo non impellebantur . At quotidie diximus in alijs
 etiam*

Alia a
 natura pa-
 rantur, ab
 arte perfi-
 ciuntur ;
 alia ab ar-
 te præpa-
 rantur , a
 natura ab-
 soluuntur ;
 alia ab ar-
 te inchoã-
 tur , ab ea-
 demque
 finiuntur .

etiam artibus aut noui aliquid reperiri, aut superiores emendari. Querite in re militari, querite in nauali, querite in cæteris. Ex communi igitur sommo experrectus sũ: ut ex meis laboribus utilitas aliqua appareret, neque pœnas desidiæ aliquo modo exciperem. Cur igitur meum negotium reprehenditis? cum ego non modò otio hebescere, et languescere noluerim: sed èt, ut re tã noua, tam singulari profim, enixus sim. aliter tamen atque putaueram euenit: dum enim me in tutum ex minis pœnarum, quæ inertibus intenduntur, educo: uos me inuitum ad iniquorum, impudentiumque supplicia trahitis: quoniam ab religione officij declinantes iniquè, impudenterque me, qui publicis rationibus quàm maxime possum consulo, omnibus modis violatis. quid enim iniquius? quidue impudentius? quàm suscipere omnem loquacitatem contra eum, qui tui etiam commodi causa labores suscepit? qui si tam instructus es, ut mearum uigiliarum non egeas, cur eas alijs inuides? ubi iustitia? ubi pudor? an te conscientia maledictorum non stimulat? non metus suppliciorum exanimat? Explicauì quàm breuissime potui non omnibus dona spiritus eadem esse: meque in re, de qua est contentio, ex ipsa natura argumentum sumpsisse. Nunc eam partem accipite: quæ nec implicatis rationibus, nec paruis demonstrationibus planum faciet: qui fieri possit, ut Rex non alijs consilijs, non alijsque uerbis, atque ijs, quæ in probatissimis authoribus elucent, ea, quæ uolet, facillimè enunciet. Si enim ostendero, quæ sint ea, quibus prohibemur, ne ex aliquo probatissimo authore, quem imitando effingere cupimus,

mus, totam veritatem in scripta nostra transferre possimus; quibusque gradibus nobis tantarum virtutum accessiones fieri possint, è quibus similitudines ducere volumus: apud omnium animos ea, quæ proposui, vera esse, declaratum relinquam. Hinc fiet, ut ego ea de imitatione aperte, manifestè, dilucidè dicam: quæ hætenus obscura, incognita, conclusa fuerunt. Verùm quid erit difficilius quid etiam maius, quàm eam opinionem de imitandis omnibus euellere? quæ & si naturalem eloquentiæ candorem inficiat, eiusque clarissima lumina propè extinguat; ijs tamen rationibus, eoque argumentorum acumine instructa, non solum in leuiter perita multitudinis, sed etiã in doctissimorum hominum menteis ita irrepsit; ut ego, qui semper discere, qui etiã ingenuitatem, & ruborem meum verborum modestia prestare cupio, vix audeam dicere quid sentiam. Et quanuis omnis compositio in aliquo trium generum, nempe in demonstratiuo, in deliberatiuo, aut in iudiciali esse debeat: atque in aliquo trium dicendi generum; quorum aliud summissum, aliud temperatum, aliud graue est: atque in aliqua mixtione earum idearum orationis, de quibus & Demetrius Phalereus, & alij, sed potius Hermogenes accuratius scripsit: non est quòd a me omnia hæc, sed ea quæ maximè necessaria sunt, alioque ordine ab eo, quem a veteribus illis accepimus, expectetis. Non quòd velim ab eorum optimè inuentis recedere: sed quoniam & ea quæ omittam, omnium auribus trita sunt: & ea, quæ suscipiam, aut ab illis non absoluta, aut potius mentibus, quàm manibus scriptorum tradit a

Si

Tria genera
vera cau-
farum.

Tria genera
dicendi.

Demetrius
Phalereus.
Hermogenes.

Si enim referemus animum ad ea, que prætermittere institui, clarissima dabunt signa, Rhetores magis rationem doctæ traditionis quàm utilitatis habentes, totum oratoris officium in Demonstratiuo, aut Deliberatiuo, aut Iudiciali versari putasse. id quidem verum est, sed mihi videtur ultimo loco in cogitationem scribentis incidere. Non enim cum aliquid literis consignare volumus, demonstratiuum, aut deliberatiuum, aut iudiciale genus continuo animum percutit: sed Materies scriptioni propinquior: que deinde, ubi percepta, & cognita est, pro sua natura, proque scribentis arbitrio ad aliquod trium generum reduci potest. Nam antequàm calamum scripturus corripiam, ipsa materia, ut causa me ad scribendum impulit; Regis virtutes laudare; Artem hanc suadere; Me ab obrectatoribus defendere: mox tria illa genera in mentem venerunt. Pari ratione docet nos Cicero in Oratore quid tenue, quid grandiloquum, quid intermedium genus dicendi sit: nullum tamen horum primum est quod nobis occurrat. quid? nonne ipsemet Cicero in eodem libro dicit. Quoniam tria videnda sunt oratori, quid dicat, & quo quidque loco, & quomodo; dicendum omnino est, quid sit optimum in singulis.

Quod in oratorijs Antonius sepe monet, in eo præsertim loco. Hoc enim primum precipimus, quasunque causas erit acturus, ut eas diligenter, penitusque cognoscat.

Et quamuis de tribus his dicendi generibus dicturus non sim eo ordine, quo ille usus est, qui maxime potuit; mihi loquens cum de Assumptionibus, atque de dicendi vijs mi

Materies
scriptio-
nis prius
quàm aut
genus cau-
sæ, aut ge-
nus dicen-
di, in ora-
tionibus
componē
dis mentē
oratoris
subit.

Cicero in
Oratore.

,, 201

,,

,,

Antonius

,, 117

,,

hi sermo erit, non solum ea aliquo modo nudabo, quibus possint humilia summissè, & subtiliter; grandia grauer; mediocria temperatè dici: sed ea dabo delibanda, quibus humilia extolli, grandiaque de primi possint. Quare animaduertendum est ea, quæ de his in Oratore docet Cicero, non esse omnino eodem modo semper accipienda, quo se offerunt, cum dicit.

Cicero in
Oratore.

206 ,, Is enim est eloquens, qui & humilia subtiliter, & magna grauer, & mediocria temperatè potest dicere.

humilibus tamè in oratorijs libris locum non dat, cum dicit

140 ,, Sumende autem res erunt, aut magnitudine præstabiles, aut nouitate primæ, aut genere ipso singulares: neque enim parua, neque usitata, neque vulgares admiratione, aut omnino laude dignè videri solent.

At in iisdem libris, ut summissa mirabiliter dicantur, his verbis præcipit,

108 ,, In eloquentia autem multa sunt, quæ teneant, quæ si omnia summa non sunt, & pleraque tamen magna sunt, necesse est ea ipsa, quæ sunt, mirabilia videri.

Quo præcepto videtur magis quàm ijs, quæ proximè vidimus, ad Isocratis sententiam accedere. Is enim oratoris proprium dixit parua magna, magna parua facere.

Isocrates.

Hermogenes.
Phalereus

Quid dicam de IDEIS ORATIONIS, de quibus tam accuratè Hermogenes, sed multo ante Phalereus? sine quibus nulla imitatio rectè fieri potest. Hæcne, de quibus dicturus sum, ad eorum præcepta perducam? Ego profectò si absolutionè, si perfectionem in ipsis desidero, à qua me longè abesse confiteor, facio impudenter: mihi tamen,

qui

qui semper solidam magis utilitatem, quam doctrina admirationem persecutus sum, si ab ipsis defecero, ignosci cupio. Diuidit enim Hermogenes, ut de hoc, qui posterior fuit, loquar, eas, quas orationis Ideas appellat, in multa capita: quarum septem illa prima sunt, quae etiam in alias partium tur species. Σαφήνεια, μέγεθος, κάλλος, γοργότης, ἦθος, ἀλήθεια, δεινότης. Vultque ut in qualibet octo considerentur: Sententia, Methodus, Locutio, Figura, Membra, Compositio, Quies Numerus. Ex quibus partibus qualibet earum efflorescit, quas orationis ideas nominat. Atque ut nota extet Hermogenis doctrina, atque causa, quam obrem a grauissimo authore discesserim, haec primum accipite. Hominis, aut equi, aut leonis tota illa forma; qua ipsum hominem, aut equum, aut leonem certa notione a ceteris animantibus internoscimus: ex multis partibus quadam propria forma differentibus; cum tamen tota illa forma, quae aspectum hominis, aut equi, aut leonis praesertit; congruentibus efficitur. Quid enim aliud hominem (ut ita dicam) exteriorem constituit; quam caput, collum, brachia, manus, digiti, pectus, dorsum, caeteraque huiusmodi? Veruntamen partes haec singulae magnas inter se dissimilitudines habent. Sunt enim inter se propria forma dissimillimae. At singulis quaedam proxima est cognatio ad totam formam hominis consiciendam. Quid vides in capite praeter cutem manibus simile? Manus tamen, non pes equi, aut leonis accedit ad humanum caput, ut conformetur homo: atque ut recte constituatur, ad viri caput non apponas pueri, sed viri manus, neque locum manus caput occupet. Haec igitur

Hermogenes.
Ideae Orationis.
Septem prima capita idearum orationis
Octo in singulis orationis ideis consideranda.

Phalere-
us.
Hermo-
genes.

Eloquen-
tię pictor.

Cicero.

Phalere⁹,
& Hermo-
genes in
quo defe-
cerunt.

prudenter uidisse puto Phalereum, & post hunc Hermo-
genem: Nam quemadmodum non possumus arbitrari sa-
tis esse pictori, cum leonem pingere vult, cuius singulas par-
tes nunquam oculorum sensu perceperit, confusam quandā
leonis informationem; qua sciret eum quatuor ire pedib⁹,
aut iugas haberē; quoniam neque equi forma ab his duc-
tus dissentit: Ita eloquentię pictor confusis illis præceptis
de Demonstratiuo, de Deliberatiuo, de Iudiciali, aut de
tribus dicendi generibus, humili, magnifico, mediocri: tan-
tum abest a vero in singularum partium formis effingen-
dis, ex quibus tota existit magna forma; ut etiam in eum
errorem sepe incidat, ut aut equum pro leone pingat; aut
in leonis figura multa etiam, quę ad bouem, atque ad capel-
lam pertinent, immisceat. At quid latine eloquentię fie-
ret? Si Cicero minutarum etiam formarum diligentiam
ęque in scriptis suis, ac in arte tradita omisisset? Mul-
tum igitur debemus Demetrio, multum etiam Hermoge-
ni: a quibus formarum cognitionem accepimus. Sed (ut
fatear) ita accepimus, ut potius quid quęlibet sit, quā
quomodo unaquaque possimus uti, aut simplici, aut mista,
ex eorum præceptis cognoscamus. Atque ut notum sit
me verum dicere, sumamus digitum: atque ex ipsius exem-
plo quę, & qualis sit aliqua formarum; quę pars est; degu-
stemus. Nempe ut in digito os quoddam est, quod susti-
net, non eadem ratione, qua brachij, qua capitis os: cuius na-
tura quandam vim a se habuit, ut caro, ut quę cutis, quam
indueret, eius generis essent, quod ad formandum digitum
esset aptius; eas quę indigiti figuram pro portione ossis oblon-
gam

gam duceret : atque partes digiti, quæ internodia nominantur, tres præter eas, quæ pollicis sunt, ita compactas esse voluit, ut nervis connecterentur, ut etiam colluderent, in extremoque digiti ad ipsius firmitatem, pulchritudinemque unguem collocavit. ex qua tam concinna compositione ad totius digiti formam constituendam, mirus quidam consensus, numerusque exoritur. Ad huius similitudinem, formæ, quæ partes sunt, ab Hermogene considerari videtur : nam ut octo in digito videntur, os, ratio inducendi carnem, cutisque ad digiti formam pro ossis portione : ipsaque caro cum cute : figura illa oblonga, internodia, nervi, unguis, iucundusque ex omnibus consensus : Ita Hermogenes in qualibet forma octo docet : sententiam, methodum, verba, figuras, membra, compositionem, quietem, quæ etiam firmitas appellari potest, & numerum. nihilque de ijs, quæ scriptioni vicina sunt, agens, est quodam ingenij ita ad summa rapitur : ut in uniuerso rerum genere ; neque in eo semper, quod materiæ finitimum est ; sed in altissimo versetur. Vt enim aliquando Demosthenis simulachrum pingere possimus, non decet Demosthenis lineamenta, neque etiam semper aliquid de homine : sed aut de animante ; aut etiam de supremo illo, in quo terminatur ascensus. Quid multa ? quanuis Hermogenes statim in principio de Ideis post tradita in Rhetoricis præcepta dicat : si quid aliud necessario adhibendum orationi sit. putare formas adhibendas esse ; nihilominus eas ita docet, ut videantur res esse, quæ primum scribentibus occurrant. Natura tamen nos admonet, ut qui veste eget, primum utilitatem

Octo in digiti constitutione considerata.

Octo in qualibet forma orationis ab Hermogene considerata.

Taxat
Hermo-
genem .

Nouem
sententia
rum capi
ta in sin-
gulis for-
mis exem-
pta , ad
quas ma-
teriæ om-
nes orato-
ri propo-
sita tanquã
ad genera
contédūt.

litate, quæ ex veste proficiscitur, quàm vestis formã cogi-
tatione percipiat : Et ille qui naui, aut domo indiget, pri-
mùm de naui, aut domus commoditate cogitet; deinde
de forma naui, aut domus : quam etiam ex alijs sumere
potest . Quid igitur ? Hermogenes formas orationis abs-
que præceptis rerum, quæ formis subsunt, ita tradit; ut si
a formarum pulchritudine, non a materia aliqua impel-
lente duceremur . Vtilius fortasse nobiscum egisset, si de
sententijs, quæ primum locum in formis tenent, artem ali-
quam primùm tradidisset : nam cum sententijs, quas in-
formas coniicit, sint rerum quædam genera, sepe etiam su-
prema, atque ipsis formis priores : fieret, ut quælibet ma-
teria, quam literis mandare vellemus, ad suũ genus prius
reduceretur, quàm de forma aliqua ei accommodata no-
bis esset cogitatio . Atque si diligenter in singulis formis
inspexeris, nouem tantùm sententiarum capita eximere po-
teris : ad quas res omnes, quæ penè infiniti sunt numeri,
tanquam ad genera tradi possunt . Sententiæ itaq; sunt
PVRÆ; quæ ASSVMUNT : DELECTATIO
NISeruietes : SEVERÆ : GRAVES : MODE-
STÆ : GLORIOSÆ : EXPROBRANTES : AC-
CVSANTES . Sit tibi quæuis proposita materies, eam
ad aliquam harum, quæ nouem sunt, adiungere certe pote-
ris . Verùm hanc quoque dicendi rationem, inanem
non aliter reperio, ac si pictor, qui nunquam Platone
vidisset, quia ei tantùm perspicua esset scientia de homine,
vellet ex cognita generis definitione manum ad veram
Platonis effigiem dirigere . Altius etiam ascendit ali-
quando

quando Hermogenes : quoniã eandẽ purã sententiã pluri-
 bus formis subdit, ut ijs, quę appellatur καθάρσις, εὐκρίνεια,
 ἀληθινὸς λόγος, quanuis dixerit εὐκρίνεια potius in methodo
 uersari. Sapiẽter Hermogenes, ut qui nouit scientiam non
 in ijs, quę oriuntur, & occidunt : sed in eternis poni. res
 enim, quę multe sunt, ad puram sententiam, quę omnibus
 genus est, redigit : ut si quis hominem, leonem, equum, mul-
 tasque huiusmodi parteis ad ultimum genus restringeret.
 Constitue te in altissimo purarum sententiarũ genere, meq;
 demissum, atque abiectum inter res indiuiduis finitimas
 tanquam inter parteis ultimas, immo uero inter rerum
 quasi indiuidua, a quibus personas, & tempora remo-
 uerimus, despice : sitq; tibi eque, ac mihi narrandum
 de re aliqua : sit etiam locus describendus, aliaque huiusmo-
 di. Tu ex doctrina Hermogenis tantũ scire poteris ha-
 rum omnium partium genus esse sententiam puram, qui
 certos tibi fines non constituit : extra quos exire non possis,
 cum tibi iam formas dederit : in quarum qualibet eam sen-
 tentiam, quam puram nominauimus, inclusit. Rursum
 narrabis tu bellum gestum, perinde ac societatem initam ?
 iter factum ? omnia enim hæc narrationis partes esse de-
 bent, cuius quidem pura sententia supremum genus est. Lo-
 cumque syluestrem, ut arboribus consitum ? aut ut urba-
 num ? aut etiam ut regium describes ? atque hæc quanuis
 ad locorum descriptionem ueniant : ipsaque locorum de-
 scriptio ad sententiam puram, quoniam hæc omnia purẽ
 narrantur, & describuntur : non sunt tamen omnino eius-
 dem rationis, non sunt : Ego uero, qui demissẽ sedeo, etiam
 quasi

Eadem pu-
 ra senten-
 tia pluri-
 bus for-
 mis ab
 Hermoge-
 ne suppo-
 nitur.

Scientia
 non in ca-
 ducis, sed
 in eternis
 collocan-
 da.

Contra
 Hermoge-
 nem.

quasi humi stratus, si obseruauero in probatissimis authoribus, quo ordine bella gesta, quo societates inite, itinera facta narrantur: quomodo etiam locus syluestris; is, qui arboribus insignis est: urbanus; regius describantur; magis ad referendam illam uetustatis reuerentiam accedam; quã si liberè, sine duce, & sine norma vagabor. Solet tamen nonnunquam Hermogenes ad ultimas parteis descendere: doctè quidem, sed videamus quàm utiliter. In ea enim forma, quæ *σενιότις* appellatur, quatuor sententiarum gradus constituit: atque in primo eas sententias collocauit; quæ de Dijs ita agunt, ut nullis hominis sint præditi membris, nullo mortalium motu ferantur: eiusmodi quædam in *Timo* Platonis leguntur: In secundo eas, quæ non deos, sed diuina continent; ut si de cælo, de stellis, de toto orbe, de quatuor temporibus, de elementis, de fulminibus, de pluuijs, de grandinibus, de ventis, de terremotibus sermo fieret: In tertio ponit etiam diuina, at ea tantùm, quæ in homine esse possunt; ut orationem de animorum æternitate, de virtutibus, de scientijs: aut etiam de ijs, quæ generatim dicuntur; ut de republica, de bello, de pace: Quarti gradus eas sententias esse uult, quæ de rebus humanis singillatim tractant cum quadam singularium rerum amplitudine; ut de uiris clarissimis, de rebus mirabiliter gestis alicubi in quibus sexcenta alia numerari possunt. Veruntamen cum Hermogenes loquitur de methodis, de locutione, de figuris, alijsque ò artibus, ex quibus *σενιότις* existit, non aliter loquitur, ac si cuiilibet gradui ex quatuor eadem decora essent. Nihilominus si animum conuertemus ad
 authores

Quatuor
sententia-
rum gra-
dus in ea
forma, quæ
σενιότις
appella-
tur, ab
Hermo-
gene con-
stituit.

CapitHer
mogené.

authores probatissimos; eos certè non solum sententias cuiuslibet gradus diuersis tractasse modis; sed etiam ea, quæ diuersa in quolibet gradu sunt, magna dissimilitudine literis, atque immortalitati tradidisse videbimus. Quibus de rebus minutatim noluit agere doctissimus Hermogenes: non solum, ut puto, politioris, breuiorisq; traditionis causa (quoniã sciëntia ex rerũ remotioribus cõficitur generibus: genera autem quò remotiora, eò pauciora sunt) sed territus rerũ propè infinita multiitudine: quæ nulla alia ratione, nullisq; firmioribus vinculis comprehendendi, constringique potest, quàm nostris locorum, imaginumque ordinibus.

Excusat
Hermogenem.

Scientia
ex rerum
remotioribus
confitur
generibus.

Atque ut aperiendi ea, quæ pollicitus sum, initium faciam: ad Imitationem hæc maxime pertinere arbitramur. **CONSILIVM: MATERIAM: AFFECTIONES: COMMENTA: ASSUMPTA: ARGVMENTA: VIAS DICENDI: ORDINEM: VERBA: FIGVRAS DICTIONVM: MEMBRA: VINCVLA: COMPOSITIONEM: EXTREMA: NVMERVM: HARMONIAM.** Quorum vnumquodque vno saltem exemplo in apertum referam. Non enim de his artem hac oratione absolutam habebitis: quam in magnum illud opus reijcio: sed tantum de singulis partibus, quantum vobis ad id cognoscendum, quod ad incredibilem admirationem effertur, satisfacere poterit. Queritis, cur Naturam non apposuerim? Natura profecto, quod alio nomine Ingenium appellatur, de quo proximè diximus, cum de talentis, de quæ Promethei ferula agebamus, non aliter est cuilibet

Ad imitationem
que maxime
pertinent.

D bet

Ingenia
singulorū
hominū
propria &
dissimilia
sicut fa-
cies.

Quilibet
homo a
se ipso ē
variis tē-
poribus
differt nō
ingenio
aut natu-
ra, sed opi-
nionē.

Plato, &
Aristote-
les.

bet propria, ac sua cuique facies. Perinde enim natura
in omnibus, atque facies, aliqua re differunt. Quare si duo,
aut tres, aut etiam viginti hac opinione, atque hac volun-
tate congruerent, ut Cicero, aut Virgilius imitandus es-
set: essentque iisdem instructi rerum, verborumque, arti-
ficiarumque copijs; nihilominus cum ijs singulis una,
eademque res esset ad dicendum proposita; quilibet in ora-
tione, aut carmine, quod fecisset, ea natura differret ab
alijs, quæ a nullo eripi posset. hic enim haberet lenitatem:
ille asperitatem: alius siccitatem: alius flum uberius:
alius acumen: alius vim: alius sonitū. Dicam etiam quod
maius est, quod mirabilius: quemlibet a se ipso etiam differ-
re, nō tamen natura, qua differt ab alijs; quæ quidem una,
eademque est: sed quadam opinione: quam quotidie in no-
bis conuertimus. si enim id, quod hac hora monumentis tra-
do, traderem alia, diuersis modis, diuersisque verbis pro-
fecto traderem. Cape annulum, multa que sigilla in eius-
modi cera imprime: non omnino hoc eque, ac illud sigillū
impressum videbis. Et si de signo differentiam videre
non poteris, certe de manu; quæ grauius, aut leuius pres-
serit; videbis. At si nos a nobis ipsis, ut Plato, ut
etiam Aristoteles sensit, aliquo modo in diuersis temporibus
desciscimus, non mirum si ab alijs natura ipsa dista-
mus. Neque vnquam pictorem videbis in simulachris
aut ex vero, aut ex ficto ductis rem ipsam tantum imitari
posse, quin propriam naturam adiungat, quin etiam in
imagine alterius non sit sui similis. Vidi enim, vidi sepe
Regis imaginem pictoris naturam continere: ex quo po-
tuisse

tuisses etiam ratione animi percipere, pictorem natura aut
 letum, aut tristem esse. At quale censetis fuisse Phidie
 simulachrum? quod ipse sui simile in Clypeo Minerue
 cum sua natura inclusit? Sed nunc non est animus de ijs di-
 cere: qui suapte natura, sine cuiusquam imitatione aliquid
 literis mandant: sed de ijs tantum, qui sibi in scriptis suis
 alienum exemplum proponunt. Natura igitur in horum
 numerum (meo iudicio) non venit: quoniam nullo modo
 Rex ex fabrica mea Ciceronis naturam effingere poterit:
 nemo enim potest esse sui dissimilis: immo vero neque ipse
 Cicero, cum mentem, manumque ad Demosthenis formam
 referebat, eum ita expressit, ut propria natura locum non
 haberet. Consilium tamen, quod ex natura oritur, imi-
 tari possumus. Est enim norma illa prudentiae: ad quam
 cum duo, aut tria dicenda occurrunt, unum ex ijs, quia vi-
 demus Ciceroni, aut Virgilio in re simili, aut finitima ma-
 gis placuisse, reuocamus. Atque ut iam ad ea veniamus,
 quae semper cum scriptis esse putamus. Materia in pri-
 mis consideranda est: quae aut solitaria est, aut cum affe-
 ctione aliqua coniuncta. Solitaria est, qualis a philoso-
 phis, aut a medicis, aut ab alijs artium magistris suscipi-
 tur. Coniuncta est, cum ipsa a scholis eruditorum sub sty-
 lum oratoris, aut poetae, tanquam ensis a fabri officina in-
 manum militis venit. Nam haec materia de animorum
 immortalitate a Pythagoreis, atque a Platonis haberi
 posset ratione, atque coniectura; tum quia animus noster
 reminiscatur; tum ex eo, quod aeternis semper nitatur re-
 bus. hanc etiam de morte ex philosophis, atque ex medicis

Phidiae si-
mulachrum

Nemo
sui dissi-
milis.

Natura
vnius non
ab altero
imitabilis
Consiliū
recipit i-
mitatio-
nem.

Consiliū
norma
prudētiae.

Materia
aut solita
ria, aut cō-
iuncta.

Materia a
magistris
artium nu-
da, ab Ora-
toribus at-
que poe-
tis cū affe-
ctionum
motu per-
tractatur.

Mors ca' o
ris natura
lis interi-
tus.
Nutritio
calore na-
turali per-
fecta, cau-
sa vita.

Affectio
supponit
materiã,
vnde ea
prouenit
affectio.

Eadẽ ma-
teria plu-
reis affe-
ctiones po-
telt susci-
pere.

Mopsus
apud Vir.
Menalcas
apud Vir.
Anchises
apud Vir.

definitione tantum cognosceremus . mortem enim dice-
rent caloris , quem a natura habemus , esse interitum .
causa enim vitæ est nutritio , quæ calore perficitur . Non
est igitur materia aliqua a doctrinis expectanda cum
affectione , idest cum timore , audacia , amore , odio , mi-
sericordia . Verum ubi orator , aut poeta eandem aggre-
ditur , iam times , audes , odio , aut amore prosequeris ,
misericordia commoueris . non enim doceret eloquens ani-
mis eternitatem esse , nisi etiam nos ad eterna hortaretur :
¶ quia hortari non posset , quin nos eternorum desiderio
incenderet : idcirco desiderij motu hanc materiam locu-
pletaret . Pariratione si de morte diceret , contemptum
rerum mortalium immisceret . Quare sciendum materiam
aliquam non posse ab oratore , aut a poeta tractari sine af-
fectione : neque affectio ostendi ab aliquo eorum sine mate-
ria . quis enim unquam timore , aut desiderio affectus est :
qui alicuius rei timore , aut desiderio affectus non sit ? Id
igitur quo afficimur , causa affectionis est , atque materia .
Sciendumque est unam , eandemque materiam pluribus af-
fectiones posse suscipere , ut hæc de morte : quæ aut lachry-
mas , aut celebrationem , aut etiam exhortationem habet .
cum lachrymas , misericordiam ; cum celebrationem , leti-
tiam , quod numerum celestium adauxerit : cum exhor-
tationem , desiderium nobis affert . Mopsus apud Vir-
gilium in morte Daphnidis , lachrymas : Menalcas , leti-
tiam : Anchises desiderium , atque adeo desperationem ob
Troie excidium ostendit . Sed desiderium illud purum ,
atque simplex , terrenorumque contemptum , ne Cyrus qui
dem

dem maior apud Xenophonem præ se tulit, eque ac Lodo-
 uicus ille Lotaringus iuuenis florentissimus, fortissimusq̄;
 cuius verba quedam Christiano principe digna, quoniam
 locus hic fecit, ut mihi in mentem venirent: dabis tu qui-
 dem veniam IOANNES Cardinalium splendor, qui
 iuueni iam diuino frater fuisti, si ego ea obiter exempli gra-
 tia referens te in luctum vocabo. Hunc igitur dum Nea-
 politani belli casus militum lachrymis eriperet, dumque
 exigua in spe haberet animam, ferunt ad circumstantes hæc
 pauca dixisse. Quid lugetis chari? quid lugetis? quid pres-
 sis flebilibusq̄; modis de letitia mea tantum detrahitis? me
 non amittitis, præmittitis tantum. quid? me mortalem
 mors ad immortalitatem traducit. immo verò dulcis hæc
 migratio vita pulchrior, non mors. corpus interit, animus
 ad aliam vitam, ubi semper viuet, effertur. animus in-
 quam sempiternus sempiterna molitur. Ego profectò
 corpus non sum: cuius paruam mihi vsuram hætenus
 natura, ut ars vestium corpori dedit. Sed corpus potius res
 mea fuerat, quàm quod ego. hoc enim utebar tantum, què-
 admodum & corpus ipsum vestibus uti solebat. Quæ ut
 corporis res fuerant, non ipsum corpus: ita corpus res ani-
 mi, non animus fuit. Quod mea vestis fuit, me aut esse, aut
 fuisse putatis? inspicite me, vosque ipsos in funalibus il-
 lis cereis; quæ incensa circumstant: dicetisne ignem,
 qui in summo ipsorum ad summa dirigitur, funale es-
 se? aut funale ignem? Ignis profectò tandiu illigabi-
 tur funali, perinde ut ego corpori astrictus fui, quandiu ce-
 ra ipsum alet, ni aliqua vi separetur. At cera consum-
 pta,

Cyrusma-
ior apud
Xenophō-
tem.

Lodoui-
cus Lotar-
ingus.

Ioannes
Lotarin-
gus Cardi-
nalis.

Verba ge-
nerosissi-
ma. Lodo-
uici Lotar-
ingi
bello
Neapoli-
tano mo-
rientis.

pta, aut igne ab illa vi aliqua pulso, ipsum, ut me summa petentem, si relinqueremus scintillam, ad inspiciendum videretis. Excluditur enim ignis a perspicendo, cum a materia discedit: cæcusq; atque ab aspectu remotus ad altissimum puri ignis elementum sese corripit: quomodum ego animus vigens, non occidens cum corpore, è corpore elabens sine sensu vestro ad omnium animorum parentem, principiumque altius, quàm ut me vos tenebris oppressi suspicere possitis, aduolabo. Mortem igitur ducam ego in malis? cum ego propter mortem requiescam a malis? Et quanuis omnia in terris mala non sint, ita tamen caduca, ita infirma, variaque vides, ut rectè putare possis animi firmi, & æterni terrarum orbem non esse domicilium. Tu quidem Francisce Regum optime, ut huic regno preessem volebas: At ego quotidie, immo dies noctesq; a patre nostro cælesti in maximis optatis petij, ut eius regnum adueniret. aduenit tandem regnum illud æternum mihi animo æterno aptius. Nulla est in me contractio ex metu mortis: non me deterret mors: immo equissimo animo, flagrantique desiderio a me expeditur. Temperavit profectò amaritiem, cum Christi dulcissimum sanguinem gustauit; cum per omnes Christi venas cucurrit. Hinc oculi recusabunt dare morti hospitium: quam Christus, ut particeps regni sui fierem, oculis serenis excepit, brachijsq; expansis amplexus est? Optabiliter incundum est iter hoc, ne inuiti videamur ad eum accedere: cuius æterna gloria quotidie illustrari petimus. Valete Galli, diemque meum in vestra nocte concinite: tenebras vestras amplius non cerno,

cerno,

cerno, non sentio: Sileo. Hæc ille, quibus nonne & mortis contemptionem, & immortalitatis desiderium incredibile reliquit? Sed quid ago? penè historiam in oratione inclusi. Sæpe etiam fit, ut eloquens ad uniuersam illam generis vim materiam non aduocet: sed in affectionum partibus magis versetur. Quare cum Melibeus apud Tityrum conqueratur, ad questionem illam infinitam de exilio ea, quæ in illis carminibus dixit, non adiunxit.

Ad uerfam generis vini non semper materia aduocanda. Melibeus ad Tityrū apud Virgilium.

Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arua,

Nos patriam fugimus.

Non enim disputauit quid esset exilium, quod pastoris non fuisset: sed potius in conquestione, quam ex misericordia commouenda exemit, commoratus est: quam etiam magnopere adauxit ex Tityri tranquillitate, cui melius fortuna consuluerat. Non redigitur etiam materia finita ad infinitam, cum omnium iudicio probabilis, laudabilisque est, qualis illa est.

Materia finita nō sēper ad infinitam redigenda. Aeneas apud Virg.

O terque quaterque beati.

Positum enim est pulchrius esse mori pro patria, quàm in naufragio. quapropter Virgilius Æneæ periculum ad uniuersam materiam de naufragio, aut gloriosam Hectoris, Sarpedonisq; mortem, ad illud totum mori pro patria, nō retulit. Illa est Veneris lamentatio finita materia deletatur

Veneris lamentatio apud Virgilium.

Quid meus Æneas in te committere tantum?

Quæ & si immoratur in Iouis promissis de futuro Romano imperio, non tamen ad absolutam questionem promissorum Iouis sese conuertit; quoniam non docet, quæ sit promissorum religio: neque enim opus est uti infinito; quo ma-

teria

teria exactius docetur, cum aliquis Deus alium Deum alloquitur; quoniam utrique omnianota esse debent: aut cum homo Deum: sed tantum cum homo sermonem habet cum homine; neque semper, ut ex Melibæo, atque ex Ænea percepimus: aut Deus cum homine. Legimus tamen Hiarbam hominem, sed amentem hæc Ioui dixisse, non tamen quia docere velit.

Hiarbas
apud Vir-
gilium.

„ Aspicias hæc? an te genitor, cum fulmina torques,
„ Nequicquam horremus? cæciq; in nubibus ignes
„ Terrificant animos? & inania murmura miscent?

Æneas
apud Vir.

Eiusmodi etiam illud est

„ Iuppiter omnipotens, si non exosus ad unum
„ Troianos: si quid pietas antiqua labores
„ Respicit humanos.

Anchises
apud Vir-
gilium.

At vide ea, quæ Anchises iam penè quidam Deus Æneæ respondeat a toto illo rerum principio incipiens docedi causa.

„ Principio cælum, ac terras, camposque liquentes.

Viginti-
quatuor
apud Ari-
stot. ani-
morum affe-
ctiones.

„ Animorum autem affectiones, si risum, de quo Aristoteles in poeticis, in earum numerum retulerimus: quas idem in Rhetoricis abunde docet: atque si a locis risui, letitiæq; contrariis lachrymas addiderimus, tanti philosophi iudicio, quatuor & viginti adnumerari poterunt. Sunt enim hæc in Rhetoricis: ira, mæsuetudo, amor, odium, timor, fiducia, pudor, impudentia, gratia, nō gratia, misericordia, indignatio, inuidia, letitia, emulatio, contemptus, delectatio, tristitia, desiderium, auersio, spes, desperatio. quas omnes aliquando Cicero in duo tantum capita confert, ut in principio de Oratore.

Omnes
animorum
affectiones
in duo
capita a
Cicerone
collata.

Et

Et omnes animorum motus, quos hominum generi natura tribuit, penitus pernoscenti, quod omnis uis, ratioque dicendi in eorum qui audiunt mentibus, aut sedandis, aut excitandis exprimenda est. 36

Sedationem enim, aut excitationem capita facit, quoniam ad sedandum ea, quae mitiora alibi appellat, ut mansuetudo timor, pudor, & reliqui motus, qui animum deprimunt: ad excitandum uero aut duriora, aut ea, quibus tollitur animus, reduci possunt, ut ira, amor, caeteraque huiusmodi. Aliquando quatuor omnium motuum genera constituit, ut in Partitionibus. Sedatio & Excitatio, capita omnium animi affectionum.

Motus animi incitatio, aut ad voluptatem, aut ad molestiam, aut ad metum, aut ad cupiditatem. tot enim sunt motus genera: partes plures generum singulorum. 230

Fit etiam, ut aliquando quosdam animi motus Cicero nominet: de quibus Aristoteles nominatim mentionem non facit, ut in ijs de Oratore, cum dicat. Quidam motus animi a Cicero nominati ab Arist. non expressi.

Maximaque pars orationis ad mouenda est ad animorum motus non nunquam aut cohortatione, aut commemoratione aliqua, aut in spem, aut in metum, aut ad cupiditatem, aut ad gloriam concitandos, saepe etiam a temeritate, iracundia, spe, iniuria, inuidia, crudelitate reuocandos. Cicero de Oratore

Verum si recte considerabimus, iisdem locis gloria excitabitur, quibus delectatio, atque aemulatio; iisdem etiam locis temeritas, iniuria, crudelitas remouebuntur, quibus ira. atque haec tria potius sedari, quam moueri debent. Idem in Bruto. Cicero in Bruto.

Gaudet: dolet, ridet, plorat, fauet, odit, contemnit, inuidet, ad misericordiam inducitur, ad pudendum ad pi-

E gen-

„gendum, irascitur, miratur, sperat, timet.

„ Quorum motuum fauere ad gratiam; pigere, cum molestiam significat, ad auersionem; cum autem cum malo, damnoque iungitur, ad tristitiam; mirari ad delectationem referri debent. Atque his societatem, quæ a locis odij, atque contemptus moueri potest, immiscuit in Oratore, ubi leguntur hæc.

Cicero in Oratore.

Nec verò miseratione solùm mens iudicum permouenda est, qua nos ita dolenter uti solemus, ut puerum infantem in manibus perorantes tenuerimus, ut alia causa excitato reo nobili, sublato filio paruo, plangore, & lamentatione completeremus forum. Sed etiam est faciendum, ut irascatur iudex, mitigetur, inuideat, faueat, contemnat, admiretur, oderit, diligat, cupiat, satietate afficiatur, speret, metuatur, letetur, doleat. qua in varietate; duriorum, accusatio suppeditabit exempla; mitiorum, defensiones meæ.

Sigulorum igitur motuum singuli loci pernoscendi sunt: eorumque tractationes. Ab Aristotele enim uniuscuiusque penè motus tantum locos habemus: qui pluribus alijs specie differentibus subseruire possunt. Ut locus ille delectationis a rerum futurarum spe, non solùm ad literarum, sed etiam ad futuri regni gloriam, atque ad oblectationem, quam ex filijs expectamus, ad multaque alia eiusmodi, ex quibus voluptatem aliquando essemus capturi, pertinet.

Et quauis Corydon apud Virgilium, dum allicit puerum ad poesim, occultet futuram gloriam, qua circumfluere posset, si carminibus daret operam: nihilominus aperte a futura delectatione eum commouere conatur, sic

Corydon apud Virgilium.

Huc

- Huc ades o formose puer, tibi lilia plenis.* „
- Ecce ferunt Nynphe calathis,* „
- Et reliqua, quæ ad latinæ linguæ syluulam attinere arbi-* Mercuri-
tramus. Sed alibi a regno futuro Virgiliū.
- Quid struis? aut qua spe Libycis teris ocia terris?* „
- sed in ijs, quæ sequuntur, inuidiæ ardorem extinguit*
- Si te nulla mouet tantarum gloria rerum.* „
- Et quæ sequuntur. Clarius a glorię regno excitat, ubi hæc,* Anna
sed admirationem adnectit. apud Vir.
- Quam tu urbem soror hanc cernes? quæ surgere regna* „
- coniugio tali Teucrum comitantibus armis?* „
- Punica se quantis attollet gloria rebus?* „
- At paulo ante filiorum delectationem ab eorum futura*
- spe admouet.* Anna
apud Vir.
- Anna refert, o luce magis dilecta sorori,* „
- Solane perpetua mærens carpere iuuenta?* „
- Nec dulces natos, Veneris nec premia noris?* „
- Quare in eodem libro dixit, ubi Didonem spes fefellit,* Dido
apud Vir.
- Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset* „
- Ante fugam soboles: si quis mihi paruulus aula* „
- Luderet Æneas, qui te tantum ore referret:* „
- Non equidem omnino capta, aut deserta viderer.* „
- Sunt etiam quidam loci, qui pro personarum Conditione* Loci pro
tractandi sunt: ut conquestionis locus ille, quem philoso- personarū
phus a corruptione rerum nominat: Cicero, per quem qui- conditio-
bus in bonis fuerint, et nunc quibus in malis sint, ostendi- ne tractan-
tur. Quoniam Æneas apud Virgilium Hectorem in som- di.
nis visum describens latissime in eo vagatur loco. Æneas
apud Vir.

E 2 Hei

„ Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
 „ Hectore, qui redit exuias indutus Achilli
 „ Squallentem barbam, & concretos sanguine crines,
 „ Vulneraque illa gerens, & cætera.

At Euryali mater, mater inquam maximo exclusa dolore
 locum illum tantum tetigit, non enim maternus dolor pos-
 sus esset, ut is tractaretur latius.

Euryali
 mater a-
 pud Virg.

„ Hunc ego te Euryale aspicio?

Duo or-
 nameta a
 natura no-
 bis tribu-
 ta: alteru
 mentis, al-
 terum lin-
 guæ offi-
 cium.

Notiones
 mentibus
 impressæ,
 omnibus
 gentibus
 eadem:
 at sermo-
 nes varij.

Venio nunc ad eam partem, qua intellecta spe maxima te-
 neor vos facillimè cognituros, me neque res falsas sequi, ne-
 que a nature legibus, aut ab ijs recedere, quæ Ciceroni græ-
 uissimo dicendi magistro placuerunt. Videte igitur quam
 pucherrimè duo etiã alia ornamenta a natura habeamus:
 quorum alterum est mentis, alterum linguæ officium. atque
 id quod ad mentem pertinet, rerum est, aut per sensus com-
 prehensio, aut per cogitationem ficta quædam informatio.
 multa enim nobis depingit cogitatio, quæ vel sine corpore
 sunt, vel quæ nunquam vidimus. Quæcunque igitur sen-
 sus animis nostris mandarunt, in ipsis profecto aut a vero,
 aut a ficto signata sunt. Atque eiusmodi ea omnia, quæ
 in mente quomodolibet impressa sunt, singulis hominibus
 omnium gentium eadem sunt. æquè enim Græcus, Roma-
 nus, ac Gallus tenent formam ignis, aut terræ, aut aquæ
 animo comprehensam: non tamen eodem verbo effantur.
 Pari igitur, atque una ratione in mentibus hominum cui-
 usvis nationis herent rerum notiones: sermo tamen, quò ip-
 sæ significantur, non omnibus idem est. Sed nunc de rerum
 perceptione, & quomodo ad similitudinem eorum, quæ na-
 tura

tura facit, opus perduxerim: quã etiam ratione ars mea (videte quid loquar) naturæ præstet: De eo, quod ad linguã spectat, mox, atq; ibi quibus gradibus ad naturã accesserim, & quo pacto ipsam meliorem reddiderim, in pauca conferam. Nempe ut puer aliquis in sermonem veniat, aut ut vir etiam aliquis in noua lingua ad explicandas rationes sententiarum, quas in mente habebit, ingrediatur, quid a natura proficietur, quod in opere meo naturæ simile non videatur? At puer seu vir ille nihil unquam enuntiare poterit, cuius notam prius mente non continuerit. Continemus autem mente, quæ sensuum fons est; vel quæ ipsi sensus nuntiarunt, ut formam domus, cæli, terræ, belluarum, hominum; vel notiones, quæ interiore tactu sentiuntur, ut amor, odium, dolor, voluptas; vel eorum, quæ per corpus sunt, ut locutionis, ambulationis formulas; vel eorum, quæ cogitatione informamus: quæ vel sunt quidẽ, sed nunquam vidimus, ut animi rationis notas; vel quæ certe esse possunt, aut potuissent, non sunt tamen, neque fuerunt, ut si effingerem animo aliquos Hercules labores; vel eorum, quæ neque fuerunt, neque sunt, neque esse possunt, ut cum nobis fingimus Scyllam, Hippocentaurum, Chimeram. Quare ante quã puer, aut vir ille orationem instituat, ut animo eorum omnium, quæ dicturus est, antequam quandam informationem habeat, formulasque instas mente videat necesse est. Neque enim posset horum verborum sententiam exponere, Nutrix da mihi pomum; nisi & nutricis, & dandi, & mihi, pomi que forma in eius animo quasi impressa sederent, & quanuis res ipsæ
quæ-

Nota mē
ti impres-
se præcedit
enun-
ciationē
linguæ ex-
pressam.
Quæ nam
mente cō-
tinentur.
Mens, ten-
suū fons.

Formule quedã cū corpore, quedam sine corpore sint; nihilominus
 menti im-
 prelle. oēs formularum, quę in mente sunt, nulla est magis, vel minus
 aque for-
 mula. formula, quàm alia. Quapropter puer, cum primùm na-

Subtilissi-
 mum fig-
 mearum.

tus est, non loquitur: prius enim necesse est (ut Aristotelẽ
 in hoc sequamur) eum multarum rerum, multorumque
 verborum eas significantium impressiones concepisse. fit ta-
 men, ut ij, qui auditus sensu capti a natali sunt, etiamsi lo-
 cutione priuentur, rerum imagines (nisi eos etiam aliorum
 sensuum officia defecerint) mente complecti possint, locoq;
 verborum uti nutibus. Sed facite, ut in conspectu nostro
 sint diuersarum nationum pueri, quorum alij mentem ab
 omnibus rerum formis nudam, alij formis præditam, alij
 etiam verborum appositas notas habeant: sint etiam nobis
 oculi ita acres, ut horum mētes intueri possint: profectò na-
 tionum diuersitatem, neque in ijs mētibus, quę nullis imagi-
 nibus signantur, neque in ijs, quę tantum rerum quasi sigil-
 lis impressę sunt, videbimus: sed cum eorum mentes sub
 aspectum nostrum cadent, in quibus & rerum, & verbo-
 rum simulachra includuntur, nullam sensu inter rerum
 formas, quę in pluribus puerorum animis inessent, magnã
 inter eas, quę verborum sunt, differentiam percipiemus.
 cum enim oculi nostri per omnium mentes cursus confecis-
 sent, eandem formam ignis, eandem aque in omnibus esse;
 diuersas tamen verborum, pro quaque natione vidissent.
 O si mens hominum fenestram haberet (ut cupiebat So-
 crates) innumerabiles profectò rerum formas ad eam ad-
 hærescere cerneremus. Concipio enim animo tenellam
 pueri mentem (ignoscat Plato) perinde ac cælum, cum
 nubes

nubes absunt, serenam, deinde paulatim rerum imaginibus tanquam pulchris, multiformibusque nubeculis expleri. Similes etiam apibus, quarum una post aliam in rammum volitet, formas rerum introeuntium comprehendo. Et quoniã cum aliquibus male agunt sensus, diceret Platonici ob innatas rerum anticipationes mentem etiam sine sensuum adiumento quaedam sibi posse confingere. At ille, qui est integra sensuum valetudine, ubi rerum signa animo tenet, antequam loqui incipiat, tacitum sermonem habet. Summa enim cura, studioque ex se ipso querit earum rerum notas, de quibus loqui uult; deinde eas etiam, quae uerborum sunt, uestigat; post a lingua oratio proficiscitur. Natura igitur fecit in nobis mentem rerum omnium impressiones complectentem, easque ita omnibus gentibus communeis, ut omnes nationes res sub una, eademque forma conciperent, diuersum tamen sermonis genus in illis exponendis inducerent: ad cuius similitudinem ego quoque magnam mentem extra nos feci rerum omnium, uerborumque formulas continentem. differt tamen haec, quam a natura habemus, ab artificiosa mea; quoniam illius nuntij sensus sunt; haec non solum sensuum, sed etiam interioris mentis per ipsos sensus nuntia est. tota enim sensibus obijcitur, tota etiam ita sese brachijs dat; ut tanquam cara, tanquam amabilis amplecti, stringique possit. Hisque (pace naturae dixerim) ei anteceditur, & quod interior mens hominem deficeret, nisi a pueris usum paulatim adhiberet, in quibus prestare uellet, & quod una pluribus hominibus satis esse non potest. At una hac innumerabiles pueri, uiri senectute affecti

Mens reru
oium im
pressiones
sub una
eademq;
forma coi
ter concipit:
easq;
diuersis
postea ser
monu gen
neribus
pro diuer
sitate idio
matum
exponit.
Commea
tum Iulij
Camilli.

Exponit
laudibus
ipsiquena
turae ante
ponit sua
artem Iu
lius Cam
illus.

*affecti, primo etiam die, quo eius aura afflari cupiant, ita
 præstantes sese in scriptione ostendere possunt, ut veritas ip-
 sa maximam sit haud dubiè admirationem allatura. Et
 quòd si requirerem ab aliquo aut loquente, aut scribente, vi-
 deatne animo interiores rerum formas ad unam de quibus
 aut loquitur, aut scribit, diceret profectò eas mentis acie
 viderè: verùm si rogarem, possetne digitũ in quamlibet re-
 rum insitam notam intendere, responderet non modò digi-
 tum ad mentem aditum non habere, sed etiam si haberet,
 negaret posse sigillatim impressiones illas intrinsecùs insidè-
 tes alicui ostendere, ita perturbata, confusaque inesse vi-
 dentur. At nostra hæc manufacta mens, nostra hæc tan-
 ti operis fabrica, ita fenestrata est, ut apertior non potuisset
 desiderari a Socrate. Tota inquam hæc nostra tanta mo-
 litio (verbo quidem nostra, illius re, qui nobis in votis, qui
 in optatis, qui in precibus occurrit) & si rerum propè in-
 numerabili multitudine ab omni fine aliena videatur: eo-
 rum enim omnium simulachra complecti debet, quorum
 notiones in intimam mentem venire possunt: veruntamen
 eo ordine elaborata est, ea locorum, imaginumque serie, ut
 in quacunque rem dicendam vel minutissimam animus se
 se iniiciat; locus, imagoque statim occurrat, quã non solum
 oculis percipere, sed digito ipse tuo tangere, alijsque ostende-
 re possis. Apponerem aliquod exemplum locorum, ima-
 ginumque, nisi Galli etiam a nobis remotissimi nutarent,
 ne mutiam. Videntur enim mihi iam dicere; mitte iam
 hæc, atque id age, ut te etiam in sermone a natura surripuis-
 se imitationem, teque etiam meliora prestare posse qui te
 lacef-*

laccessunt intelligant. Videamus igitur, ut eos audiam, quo modo puer ab ipsa natura locutionem habeat, quo etiã pacto in naturæ quasi vestigijs insistam. Nempe cum puer loqui vult; aut a visis pellitur, deinde pulsa ab ijs appetitione sermo sequitur; aut intimo sensu mouetur, ut dicat ea, quæ ad animum non a sensibus, sed ab ipsa voluntate ducantur. pelleretur autem a visis, cum peteret res, quas videret. ab interiore autem sensu pulsatur, cum loqui de ijs vult, quæ aut videri non possunt, aut etiam si obijci possunt sensibus, non adsunt. Cum igitur loqui vult, totum se reuocat ad intimas rerum notas, sumptoque spatium quasi per mentem verba inquirit, deinde enuntiat. At usu adhibito nullum amplius tempus in inquirendis verbis consumit: statim enim ei verba suppetunt. Idem usu veniet ei, cui datum erit uti tanti operis fabrica. siue enim oculus, siue animus tantum pulsus erit ad aliquid enuntiandum; dum rudis, dum nouus erit, tantum spatij sumet, quantum poterit in locorum, imaginumque inquisitione consumi. punctum id certe temporis dices, menteque ab imagine admonita negotium conficiet, sed paucis diebus post propter consuetudinem, quæ vim naturæ obtinet, sine multa cogitatione, etiam absque fabrica sub digitos scribentis verba maxime idonea etiam non aduocata succedent, atque subibunt. Præstantior tamen est hæc ars, quam natura in hoc, quod natura comparatum est, ut qui populari lingua vtuntur, ea verba proferant, quæ etiam ex imperitorum ore collegerunt: verum ij, quibus tantum muneris erit, vtentur ijs tantummodo verbis, quæ

Puer quò ab ipsa natura ad locutionem impellitur.

Fabrica Iulij Camilli quò in naturæ quasi vestigijs insit.

Cõsuetudo vim obtinet naturæ.

In quo ars Iulij Camilli naturæ præstat.

F gra-

Cicero, &
Virgilius
in oculis,
i auribus
habendi.

Exercita-
tio usum
comparat.

Ex opti-
mis autho-
ribus sty-
lus perfi-
ciendus.

grauissimi authores summo studio, admirabili diligentia, aut ex vetustioribus, aut è medio præstantissimo suo iudicio delegere. At si labores, si sumpta spatia nobis molestiam non afferunt, cum linguam aliquam popularem etiam in plateis, etiam a baiulis discimus; donec assueti, sine interiecta cognitione, ea uti possimus, grauabimur ne per aliquot dies, tanquam in oculis, in auribus etiam Ciceronem, aut Virgilium habere; qui nos rudeis in qualibet re proposita ad locutionem illam latinam, ac plenè emendatam informant; donec ab eorum castissima, atque integra disciplina ad perfectissimum usum traducamur? Quid? quòd mora hæc paruula totius tuæ ætatis labores detrahet. Quid? quòd imagine inuenta ornatissimam latini sermonis suppellectilem vnum in locum comportatam ministrabit? quo fiet, ut sæpius etiam, quàm peteres, sententiam ipsam tanquam pulcherrimam virginem pluribus vestibus induere possis. qui verborum apparatus, nisi ita paratus esset, qui Ideis orationis parere possemus? quarum aliæ eiusdem significationis verba duarum syllabarum, aliæ trium, aut quatuor, aut quinque, aut sex, aut etiam septem requirunt; ut pedes, ut numeri, ut harmoniæ ad materiam accommodatæ confici possint. Quid? quòd si quælibet exercitatio usum comparat, nonne satius ex optimis authoribus, quorum te nunquam pœnitere possit, stylum perficere, quàm ex deterioribus, quàm etiam fortuito? cum præsertim difficilior sit ab ipso inani casu, quàm a locis, quàm ab imaginibus verba petere. Quid? quòd nulla alia ratione tutius Ciceronis, aut aliorum ap-

pro-

probatissimorum authorum verba in tuis scriptis enitere poterunt; atque ea nemo ut dura, ut odiosa, ut intolerabilia exagitare poterit; nisi etiam ab ipso Cicerone tanquam a putido abhorrebit? Quid? quòd hoc uno apparatu diuino illo Ciceronis consilio non abutemur, cum nobis *Sylvas rerum, Sylvasque verborum comparandas suadet?* qui si Romanos ad eiusmodi labores hortatus est, quibus hæc lingua erat propria, quid nobis fecisset? At quam utilitatem apparatus afferret, nisi locorum mira hæc series iucundas rerum, verborumque recordationes nobis daret? Quid? quòd eo ipso die, quo incipies, illud efficies, ad quod multi in literis penè consumpti, vix cum ipsa canitie peruenire possunt? Quid? ab imaginibus pulcherrimis, ad quas optimarum scientiarum splendor reuocatur, eruditionem, linguamque, quas dedimus, reposcemus? Quid? quòd hic labor copiosior, firmior, utilior, quàm ille Demosthenis in scribendo octies Thucydide fuit? Nam si id fecit, ut verba Thucydidia in notione animi tanquam in vestigio hæerent; non poterant, ut hac in fabrica, in qua omnia uno aspectu percurrimus, ea, quæ ad aliquid unum idonea sunt, uno ordine videri. adde eam rationem tantùm commodo Demosthenis potuisse facere: at nostra hæc ex omni usu esse posse.

Commenta ea appello, quæ aut Poetæ, aut Oratores in qualibet materia quadam ingenij ratione inuenere. hæc etiam cum Rex habebit prompta, semper ei erit, in quo lucem clarissimorum authorum sequatur: semper de quibus eloquentiæ expressam effigiem sumat. Hæc certe diffi-

F 2 cilia

Sylva rerum.
Sylva verborum.

Series locorum.

Imagines pulcherrimæ.

Demosthenes octies Thucydidem transcripsit.

Cometa quæ: natu appellata

Effigies eloquentiæ temporibus nostris obscurata.

Ejūdem materiæ cōiter a poeta atq; ab oratore, nō tamē semper p easdē cōmunes di cēdi vias pertractātur.

Capita quēdā cōiter ab oratore, atq; a poeta p tractata.

ciliora sunt, quàm ea, quæ ex præclarissimis artibus accipi-
mus. artes enim semper eminent. at hæc Rhetorum silen-
tio, nostraque negligentia in lumine etiam manifesto obscu-
rari videntur. Hinc sæpe fit, ut proposita nobis materia
videatur infecunda, atque in ea omnis noster labor hebe-
scat. Quare danda est opera, ut ex commentis veterum
nobis neque consilio, neque auxilio desimus. Atque ut
ad ea veniamus. hæc certe materia, qua mortem alicuius,
aut flemus, aut celebramus, non aliter Poetæ, atque Orato-
ri communis est: non tamen communes semper sunt dicen-
di viæ. Si enim Orator conqueri de alicuius morte vellet,
ea, quæ in omnium usu sunt, prudentia purgaret, verbisq;
illustraret: At cum Poeta eadem aggreditur; quædam
præter hominum consuetudinem dicenda inuenit: Ita ut
si plures Dii essent, atque ijdem in terris: Orator tanquam
homo inter Deos excelleret: Poeta tanquam quidam Deus
inter homines diuinis quibusdam insignibus videretur. Ar-
duum profectò est ea, quæ in medio sunt, ad Deorum ad-
mirationem extollere; ita tamen, ut ad hominum sensum
accommodentur. Magnum etiam est eadem ad eam
diuinitatem traducere, ut homines tantum suspiciant, so-
li quasi Dii intelligant. Sed quid aliud Orator ex anti-
quorum ingenio de hac materia diceret, quàm quæ aut de
obitu Tullie, aut de M. Marcelli interitu legimus? quæ
omnia ex communi consuetudine, atque ex affectionum,
narrationumque locis deprompta sunt. Sunt tamen quæ-
dam, quæ vterque ex iisdem capitibus tractare posset: qua-
lia sunt illa, quæ Cicero addidit ijs de conquestione, quæ
Aristo-

*Aristoteles miro quodam modo docuit. hæc enim Cicero-
nis sunt.*

*Octavius, per quem aliquid dicitur esse factum, quod non
oportuerit, aut non factum, quod oportuerit, hoc modo.
Non affui, non vidi, non postremam eius vocem audiui,
non postremum eius spiritum excepi. Item, Inimicorum
in manibus mortuus est, hostili in terra turpiter iacuit in-
sepultus, a feris diu vexatus, communi quoque honore
in morte caruit.*

Cicero.

*Quam quidem Ciceronis appositionem ita Virgilius imi-
tatus est, ut eam vidisse, et communem esse Oratori, atque
Poetæ apud omnes testatum reliquerit, cum dixit,*

Virgilius
Ciceronē
imitatus.
Matris Eu-
ryali apud
Virg. de fi-
liomortue
cōquestio

*Hunc ego te Euryale aspicio? tune illa senectæ
Sera meæ requies? potuisti linqere solam
Crudelis? nec te sub tanta pericula missum
Affari extremum miseræ data copia matri?
Heu terra ignota canibus data præda latinis,
Alitibusque iaces: nec te tua funera mater
Produxit, pressitque oculos, aut vulnera laui,
Veste tegens, tibi quam noctes festina diesque
Urgebam, & tela curas solabar aniles.*

”
”
”
”
”
”
”
”
”
”

*At quædam poetarum commenta sunt, quæ ad ipsos tan-
tùm propriè referuntur: cuiusmodi illa sunt, quæ tribus
diuersis rebus eadem adhiberi possunt. Profectio ex
magistratu cum gloria, ex loco cum corpore, ex corpore cū
vita. atque horum opposita, Ingredi magistratum, ingre-
di locum, ingredi etiam die natalitio hanc orbis lucem,
ijsdem commentis, quæ superioribus tantùm opponuntur
tractari*

”
Commen-
ta quædã
poetarū
propria.

Cōmēta ex simili- tudine, at que ex cō- sequenti- bus siue adiunctis Consideratio ad personam quōdētad moueri. tractari possunt. Commenta autem huiusmodi ex duobus locis existunt, ex similitudine, atque ex consequentibus, seu adiunctis. Verūm tota nostra consideratio ad personam admouebitur: quæ quidem aut honesta erit forma corporis, vel animi, aut ad aliquam rem artem habebit, quæ in tutela alicuius Dei sit. Si enim corporis, aut animi dignitate erit insignis, in eius aduentu, præsentia, atque disces- su, ab eorum omnium similitudine commenta sumentur: quæ eorum aduentus, aut præsentia terrarum orbem orna- tissimum; eorumque discessu deformatum reddere possunt.

Lucretius ad Venerē Sic enim Lucretius ad Venerem.

„ Te, Dea, te fugiunt, te nubila cæli:
 „ Aduentuque tuo tibi suaues dædala tellus
 „ Submittit flores: tibi rident æquora Ponti,
 „ Pacatumque nitet diffuso lumine celum.

Virgilius i Bucolicis: sed Virgilius primū quid formosi præsentia, deinde quid ab itio afferat.

„ Stant & iuniperi, & castanæ hirsutæ,
 „ Strata iacent passim, sua quæque sub arbore poma,
 „ Omnia nunc rident. At si formosus Alexis
 „ Montibus his abeat, videas & flumina sicca.

Virgilius in Bucolicis. Rursum hæc ex absentia pulcherrimæ uirginis euenisse: ex

„ aduentuque hæc alia euentura sibi pollicetur.
 „ Aret ager, vitio moriens fitit aeris herba.
 „ Liber pampineas inuidit collibus umbras.
 „ Phyllidis aduentur nostræ nemus omne virebit,
 „ Juppiter & Igto descendet plurimus imbri.

Quæ dici etiam possent non solum in eius laudem, cui a:u
 magi-

magistratus delatus esset, aut qui ipsum summa cum laude gereret: sed etiam in eius honorem, qui natus esset: eorumque contraria, aut eum, qui amplissimis honoribus perfunctus esset, aut eum, qui ad exitum vitæ uocaretur, exornare possunt. omnia hæc habent aduentum, præsentiam, discessum. Atque ea, quæ ad natalem pertinent, in Pollione Virgilius ita egit; ut etiam penè consulatui magnificentissimè gesto communiã fecerit. Verùm si persona alicui arti studet, aut studuit: non solum ab ipso, sed a Dijs ipsius artis, atque unà a consequentibus commenta oriuntur. Quare Virgilius cum vellet ostendere Daphnin & formosum, & pastorem, atque eundem poetam fuisse; ea, quæ commodorum naturæ sunt, a similitudine quasi luminis in eius morte confinxit. sic enim incepit,

*Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnin
Flebant.*

Atque ubi multos dolores matris, Nympharum, brutorum prodigia, atque instituta a Daphnide interposuit, ad id verbum, quod incepit, quasi ab oppositis redijt.

*Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus vuae,
Ut gregibus tauri, segetes ut pinguibus aruis,
Tu decus omne tuis.*

Mox quæ pastoris, aut poetæ fuerant, a Pale, atque ab Apolline Dijs commenta confecit

----- postquam te fata tulerunt,

*Ipse Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
Eaque a consequentibus tradidit: quæ in sequentibus legi possunt.*

Neque

Aduetus.
Præsentia
Discessus
Consulatus magnificenti-
mus Pol-
lionis.

Virgilius
in Bucoli-
cis.

» »

» »

Virgilius
in Bucoli-
cis.

» »

» »

» »

Virgilius
in Bucoli-
cis.

» »

Virgilius
in Gallo
ex Theo-
crito.

Neq; ea ab his aliena sūt, q̄ in Gallo ex Theocrito cecinit.

- „ *Quæ nemora, aut qui nos saltus habuere puellæ*
 „ *Naiades, indigno cum Gallus amore periret.*
 „ *Nam neque Parnassi vobis iuga, nam neque Pindi*
 „ *Vlla moram facere, neque Aoniæ Aganippe.*

Documē
tum.

*Cum enim fingat Naiadas, ac si musas diceret, quæ aquis
presunt, poetarum esse Deas: ab eo loco, unde Gallus disces
sit, eas quoque abiuisse vult. Animaduertendum igitur, ne
cum de homine dicimus, cui nulla pulchritudo adiuncta
sit, ijs commentis eum ornemus, quæ ad pulcherrimum atti
nent: atque cum de tantum formoso adueniente, vel abeun
te scribimus, ne Deos artium eius laudibus immisceamus;
nisi Venerem, aut Cupidinem, tanquam pulchritudinis*

Tibullus.

- Deos cum ipsis esse dixerimus, ad Tibulli imitationem.*
 „ *Rura tenent Coruine meam villegue puellam.*
 „ *Ferreus est eheu, quisquis in vrbe manet.*
 „ *Ipsa Venus latos iam nunc migravit in agros.*
 „ *Verbaque aratoris rustica discit amor.*

Commen
ta quædã
ipsa sola,
materia
penitus ex
clusa, a
poetis per
tractatur
Virgilius
in Rosa.
Vita hu
mana ro
sæ perli
miliis.

*Sunt præterea quædam commenta, quæ materiam penitus
excludunt, ipsaque sola tractari videntur: qualia ea sunt,
in quibus Virgilius elegantissimè elaboravit, cum elegiam
de imbecillitate humanæ vitæ edidit, cui titulus est Rosa.
materiam enim philosophis reliquit; ipsaque commenta,
quæ a similitudine rosarum quesuit, pro materia, atque pro
cõmentis habuit. dixit enim de re suavi pulchritudine præ
dita, imbecilla tamen (†) breui tempore caduca. atq; ne vi
deatur loqui de humana vita, iudiciũ ad finẽ usq; sustinet.*

- „ *Et memor esto æuam sic properare tuam.*

Verum

Verùm Cicero, quanuis a nauis similitudine in eadē re commenta petiuerit, nihilominus materiam nō amouit, ne ab oratore discederet, in L. Crassi morte deploranda.

Cicero in Oratore.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inaneis nostras contentiones: que in medio spatio sepe franguntur, & corruūt; & ante in ipso cursu obruuntur, quàm portum conspiciere potuerint.

Que etiam in rerum dissimilitudine venari possumus. sed de his satis. Nunc aliquid de Assumptionibus, quarum ars omnium utilissima; eo inquisitione dignior, quo hactenus neglectior.

ASSUMPTIONES autem eę sunt, que, ut sententia aliqua plenior, ut etiam magnificentior sit, apponi solent, ut cum ad rem assumimus eius causam, aut genus ad partem, aut confusum, ad distinctum, aut indefinitum ad definitum, aut aliquid aliud, de quibus latius alibi omnis igitur sententia aut pura, atque ab omni assumptione ruda profertur; aut habet aliquid assumpti. non tamen eodem modo assumuntur hęc, de quibus dixi, quo argumenta; & si locos penè communes habeant. argumenta enim apponuntur, ut sententia sit probabilior: hęc assumuntur, ut eadē sit plenior, & quasi sapientior. Sententię igitur sine assumptis sunt, que a puerili quidem natura, aut ab ea, que ad puerilem accedit, ut a rudibus, a pastoribus proficisci solent. Est igitur ars hęc Assumendi, quasi eius locutionis pedagogus, que a brachijs nutricis educi velit a natura enim tanquam à nutrice simplices sententias discimus: quibus tantum sensa mentis demonstramus. Verùm ab re-

Assumptiones que sunt.

Omnis sententia aut pura, aut cum assumpti. Differentia inter assumptiones & argumenta. Sna sine assumptis que sunt. Ars allumedi quasi locutionis pedagogus. Simples sententia a natura discuntur;

G rum

a rerū aut
v fu, atque
a lōga au
thorum le
ctione cū
assumptio
nibus am
plificātor.
Terentius
in Andria

rum usu, atque a longa aut horum lectione quædam adiū-
gimus, quibus amplior videatur. quid enim purius? quid
simplicius? quid etiam strictius illis sententijs apud Teren-
tium? Lucina fer opem, serua obsecro. ita enim nude, ita
inopes ab omni amplitudine sunt, ut certe & puella, &
parientis videantur. Etenim grauissimus poeta non so-
lū naturam puella imitatus est, a qua rerum usus absit,
unde sumat res, quibus pleniores eas sententias faciat: sed
eius etiam puella, quæ doloribus pariendi circumuenta ora-
tionem comprimat. Quid etiam magis solitarium illa

Menalcas
apud Vir.

Menalcæ apud Virgilium?

„ Sis bonus, o felixque tuis.

Quæ idem penè significat, quod illa Terentij fer opem.
Nunc quibus rationibus easdem Cicero locupletare soleat
videamus. huic certè sententiæ, quæ petitionem auxiliij ha-
bet, bis in principio orationis pro Quintio ea assumpta adie-
cit, quas causas appellauimus, cum dixit.

Cicero p
Quintio.

„ Quæ quò plura sunt C. Aquili, eò te & hos, qui tibi in confi-
lio adsunt, meliori mente nostra verba audire oportebit.

Virtus enim sententiæ in illo nomine meliori insidet, quod
a bono fit. qui enim bonus est alicui, ei adiumento est. dein-
de quasi id explicans subiūxit, ut multis incommodis veri-
tas debilitata tandem æquitate talium virorum recreetur.

Natura
simplex:
ars prudē
tior &
quasi vere
cundior.

Videte naturam: considerate artem. natura sine fallacijs
aperteque dixisset fer opem, aut aliquid simile. Ars pru-
dentior, & quasi uerecundior, ut tamen sua prudentia,
& uerecundia alliciat, non solūm praposuit cum misera-
tionis affectione causam, cum ostendit multis incommo-
dis op-

dis opprimi; sed verecundè, & modè auxiliū petit, cū velit tantū meliori mēte audiri. Bona fortasse mente iudex cām iustissimā audiuiſſet: Sed cū eā auditurus sit tot etiā incommodis affectā, meliori mente audire debet. Qd̄ apertius in ſequenti declarat, ea cauſa aſſumpta, quamobrē auxiliū petat: quia cum dicit ueritatem multis incōmodis debilitatam eſſe, magnopere ut auxiliū detur poſtulat: atque ne id denegat, non ſibi petit, ſed ueritati pluribus incōmodis debilitatę. At quod auxiliū? ut ueritas debilitata recreetur, & quaſi oppreſſa reſpiret. Iudices enim debēt magis moueri ueritate, q̄ homine, à quo ſtet cōtra aduerſariū ueritas. ĩ quibus etiā uerbis, ſi quis diligenter inſpiciat, alia etiā aſſumpta uidebit. At in ea pro Sexto Roſcio ad eandem ſententiā qualitates, perſonasque aduocauit: qualitatē auxiliij, cū oſtēdit ignorare quod auxiliū peteret, atq; ita magno indigere præſert; perſonas, earumq; qualitates, cū dicit neſcire ad quos cōfugere, eosq; ſigillatim nominat. Dicit igitur. At quod, aut a q̄bus auxiliū petā? Deorū ne im mortaliū? populine Romani? ueſtrāq; qui ſūmā potēſtatem habetis hoc tpe fidē implorē? Simplex tamē ſn̄ta in duobus illis uerbis poſita eſt, fidē ĩplorare. Cū igitur plures aſſumptiones poſſint ad aliquā ſn̄tam apponi, maximū cōſiliū adhibēdū eſt in illis deligēdis, ut ſciamus & quid materię ſit ac cōmodatius, & quò magis authores probatiſſimos imitari poſſimus. Nā & ipſi authores in hoc maximè elaborauerūt, ut id, quod cauſę eſſet aptius, aſſumerēt. Quapropter cū Cicero in principio orationis pro Quintio exponat incōmoda, eaque præmittat, ſe uidelicet carere (ut dicit) eloquen-

Iudex magis ueritate quam homine moueridebet.
Cicero p Sexto Roſcio.

Iudicium in aſſumptionibus deligēdis adhibēdū

Cicero p Quintio.

Ciceronis
iudicium
in vna e-
tribus af-
sumptio-
nibus de-
ligenda.

Eloquen-
tia, & gra-
tia diuer-
forum ge-
nerum.

Virgilius
in Cory-
done.

Amantiū
opinio.

Dido
apud Vir-

tia; Quintiū gratia: videamus quae assumpta adiecerit, quoque consilio usus fuerit. Tria potissimum (ni fallor) ut assumerentur, occurrebant: genus ad partem, congregatio ad congregata, indefinitum ad definitum. Cum tamen diligentius examinasset, congregationem delegit. Considerauit igitur, ut arbitror, si genus adhibuisset, unum tantum non satisfactorum genus, cum duae sint sententiae: quarum quae libet suum postulasset: quibus assumptis illa figura, quae *χρῆσις* appellatur, de qua paulo post, locum habere non potuisset. Cum enim eloquentia, & gratia, diuersorum generum sint, quaelibet suum genus voluisset: eloquentia id, quod ad doctrinas: gratia id, quod ad fortunam pertinet. quare duo genera exclusa etiam tam nobili figura unum in locum contulisset. At Virgilius in Corydone treis sententias uno tractu intexuit, quibus omnibus unum tanquam genus preposuit.

„ O crudelis Alexi nihil mea carmina curas,
„ Nil nostri miserere, mori me denique cogis.

Amantium iudicio locutus est: putant enim inhumanitatis, crudelitatisque esse alicuius non curare carmina: non misereri illius, atque ipsum cogere mori. quod etiam genus unum crudelitatis alibi ad quatuor quasi partem ultimo loco assumpsit.

„ Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,

„ Nec moritura tenet crudeli funere Dido:

„ Quinetiam hyberno moliris sydere classem,

„ Et medijs properas aquilonibus ire per altum,

„ Crudelis.

„ Nec inficior magis esse aliquando vehementiae plureis
par-

parteis congerere, quarum quaelibet suum genus habeat *vt* *Locus ma*
tima excepta, cuius dicamus genus non inueniri, vt apud gnae vehe
Ciceronem in Verrem. mentie.
Cicero in
Verrem.

Facinus est vinciri ciuem Romanum: scelus verberari: ,, 230
propè parricidium necari: quid dicam in crucem tollere? ,,
verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo mō pōt. ,,

De genere diximus, de congregatione nunc. CONGRE- *Cōgrega*
GATIO Igitur ea est, quæ multa etiam genere diuersa tio qd est.

ambitu suo complecti potest. Cum enim eloquentiæ osten- *Eloquen-*
dimus scientiam genus esse, gratiæ fortunam: nonne elo- tia genus
quentia, & gratia diuersorum generum sunt? At cum elo- scientia,
quentia, & gratia plurimum possint in ciuitate: plurimū gratiæ for
igitur in ciuitate posse his duobus, vt cōgregationem ijs quæ tuna.
congregantur, adiecit. quod non solum multum valet ad Eloquentia, & gra
odiam concitandum in aduersarios, sed etiam ad eorum tia, pluri-
partitionem, ex quibus figura pulcherrima apparere inci- mum pos
pit. Omisit etiam animo meo indefinitum: quoniam & si sunt in, ci
potuisset dicere, multa nobis impedito sunt: duo tamen uitate.

potissimum eloquentia, & gratia: quæ partitio figuram il-
lam non amouisset. Veruntamen si iam dixisset hæc duo in
cōmoda omnium esse maxima, cū alia esset enumeraturus,
iam de ijs magnum quiddam detraxisset. At congrega-
tione adhibita, omnia magnitudinem suam seruant: nul-
lum enim incommodum etiam si plura enumerasset, mi-
nus futurum erat incommodum, quàm aliud, nulli de vi
inminuitur. Magna certe virtus in assumptionibus *Magna*
est: nullaque alia magis Cicero, & Virgilius eloquentiæ virtus haf-
non solum amplitudinem, sed etiam, cum volunt, styli te- sumption-
nui- *num tum*
ad ampli-
ficandum
tū ad extre-
nuandum

nuitatem acquirunt. hac una magni, hac una humiles. atque magni de humilibus in imminuendis, locupletandis, ante, vel post, vel in medio ponendis assumptis sese ostendunt.

Argumentorum, & assumptionum idem sunt loci cōes: at assumptionum quidam proprium.

Discrimen inter assumptiones & argumenta

Via dicendi cur ita appellatur. Via dicendi aut recta, aut a familiari deflectens. Eadem materia dicitur ab oratore, & poeta saepe tractatur. Iter materiae accommodatius semper capiendum. Percunatio. Cicero in Catilinā.

Dicerem aliquid de ARGUMENTIS, nisi eosdem locos haberent communis: quanuis assumptis quidam est proprium sint. tantum enim inter assumpta, atque argumenta interesse diximus: quod assumpta tractantur sine forma aliqua cōtentionis, que tota argumentorum est. A loco enim generis, que ante dixi, hoc uel simili modo argumentandi tractantur. Si crudelitas digna supplicio est, qua laude eum dignum putatis, qui alterius carmina non curat: qui illius non miseretur, qui ipsum est mori cogat: in forma igitur tractandi tantum differunt.

Nunc aliquid de DICENDI VIIS. que etiam sententiarum figurę dici solent. Vix igitur dicendi appellantur: quoniam nulla materia ad orationem, aut ad carmen peruenit, nisi aliqua ducatur via. Atque eadem aut recta uia eloquentiam assequitur, aut etiam a familiari deflectens itinere quod uult aduenit. diximus superius eandem materiam ab oratore, atque a poeta saepe tractari: ostendimusque poetam eodem itinere non semper conferre se in eloquentiam, quo orator iret. nunc etiam (ut trita omittam) hoc addimus, utrum uis horum ita nature materię deuinciri, ut cum plura itinera stent, id capere debeat, quod materiae accommodatius esse uideatur. Materia enim sedata dat se in rectam, perspicuamque uiam. nullam enim admirationem, nullamque percunationem aduocat, ne a recta illa semita declinet. quare non uideretur hac concitata interrogatione, que ad τραπεζία pertinet.

Quo-

Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra? ,,
a qua, sed moderatiōe adhibita, oratio mea p̄cipiū habuit.

Quid hoc queso viri Galli? ,,

quam percunctationem sumere etiam potest qualibet ma- ,,
teria, que a magno aliquo motu, etiam sine reprehensione, Virgilius
inciperet: ut illa Virgilij, quam ex Theocrito sumpsit. in Gallo
ex Theo-
crito.

Quae nemora, aut qui vos saltus habuere puellae ,,

Naiades, indigno cum Gallus amore periret? ,,

Nam neque Parnassi uobis iuga, nam neque Pindi ,,

Vlla moram fecere, neque Aonia Aganippe. ,,

Cuius quieta, atque simplex sententia fuisset, Gallum p̄æ
dolore ereptae Lycoridis amplius carminibus non studere,
atque idcirco Parnassum reliquisse. Sed pro hac nuda sen-
tentia eius assumpto ex adiunctis usus est. Diximus enim
id commenti poetici esse, ut cū discessu alicuius in carmini- Cōmētū
bus tristitia afficimur, unā cum eo etiam Deos, aut Deas ar- poetarum
tis, in quam ipse incumbit, illinc mouisse dicamus. A qua proprium
tamen percunctatione in Daphnidis morte abstinuit.
non enim dixit, Quis locus Palem, aut Apollinem habuit,
cū agri Daphnin perdidere? quoniam p̄cedens κλίμαξ
cum quieta similitudine de p̄sentia facit, ut e vita ob fili
quandam continuatiōem eandē quietem contrahant. non
enim in aliquo principio sunt. Similitu-
do.
Virgilius
in Daphni-
dis morte

Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus vne, ,,

Vt gregibus tauri, segetes ut pinguibus aruis, ,,

Tu decus omne tuis postquam te fata tulerunt, ,,

Ipse Pales agros, atque ipse reliquit Apollo. ,,

Studium etiam nostrum ex viarum doctrina in collocan-
dis

dis assumptis extare debet ; modò id potius unicam sententiam, quàm totam materiam respiciat . Quo fit, ut per illam dicendi uiam, quæ est in principio orationis pro Quintio, congregatio subdiuisa κατ' ἀποσιωπῆσιν in priori parte inducatur . prius enim eam assumit , deinde subdiuidit.

Cicero p
Quintio .

„ Quæ res in ciuitate due plurimum possunt , hæ contra nos
„ ambæ faciunt hoc tempore : summa gratia , & elo-
„ quentia.

Figuræ
quæ dicuntur.

Qua de causa? non cernitur oculis, mente percipitur. Quare uias dicendi sententiarum, quæ mente comprehenduntur, etiam figuras nominant . Fortasse id fecit, ut Iudices statim in principio moniti duo esse in ciuitate, quorum summa potestas omnia complectitur, prius etiam suspicentur ea aliquid iniquitatis habere, quàm eorum nomina audiant . Cum igitur ratio hæc collocandi in principio, in medio, aut in fine ea, quæ assumuntur, ad unicam sententiam redigitur, uiam dicendi appellabimus. Sed cum in tota aliqua plurium sententiarum materia spectabitur, ordinem dicemus. Quare in tota illa conuestione Ciceronis pro Quintio in principio, cum antequam eam eloquentia illustraret octo uideret, tres personas, tria attributa personis, causam quam obrè conquereretur, supplicationem : miro ordine hæc omnia collocauit . Est enim persona, quæ conqueritur, Cicero, Quintius : est etiam ea, de qua conqueritur, Hortensius, Sext. Nguis : atque ea, apud quam conqueritur, C Aquilius, cæteri que Iudices. Attributa autem personæ, quæ conqueritur, nulla eloquentia, nulla gratia, care-

Via dicen-
di.

Ordo di-
cendi.

Ordo a Ci-
cerone in
oratione
pro Quin-
tio con-
siderata.

reque

neque optimo defensore, qui noua erat legatione impeditus; eumque, qui nunc patrocinator, satis temporis non habuisse. Sed attributa personæ, de qua conqueritur, omnia sunt commodorum ornamenta. Atque attributa personæ, apud quam conqueritur, summa est rei potestas. Sed ea que attribuit rei, qua ad lamentandum ductus est, veritas debilitata est. Veruntamen & si talis a rei natura proficiscebatur ordo, consilium tamen Ciceronis a Quintio incepit, idest a commodis aduersarijs attributis, ut Iudices eis statim iratos faceret. Reliqua vos ipsi iudicabitis; sit tamen, ut via dicendi ab ORDINE non distinguatur, cum materia paucis sententijs absoluitur, ut

Parta mee Veneri sunt munera, nanque notauit

Ipse locum aeris quò congesse palumbes.

Causam enim post posuit, ut simplici formæ seruiret.

Sed iam de VERBIS aliquid agamus.

VERBA igitur eò magis consideranda sunt, quò magis verborum, quàm Sententiarum cura L. Crassus torqueri dixit: verius ne si paulò obsoletior fuerit, oratio non digna expectatione, & silentio fuisse videatur. Et quamuis Cæsaris etiam testimonio, verborum delectus origo sit eloquentiæ non tamen (ut multi arbitratur) in verborum obseruatione tantum consistit plèua imitatio. ab authore enim, quem imitari volumus, non tantum verba sumere possumus verum etiam, aut aliquid de materia, aut de tractationibus affectionum, aut de commentis, aut de assumptis, aut de argumentationibus, aut de dicendi vijs, aut de ordinibus, aut de figuris verborum, aut de membris, aut de vin-

Via dicendi quò ab ordine nondistinguitur. Virgilius in Bucolicos.

»

»

L. Crassus

Verborum delectus origo eloquentiæ. Plena imitatio non tantum in verborum obseruatione, sed etiam in multis alijs consistit.

H cul's,

Quindecim
pro referē
da Tullia
na eloquē
tia complectenda
Verba nō
sufficiunt
ad imitationē
consequendā.
Simeonis
cantus.

culis, aut de compositionibus, aut de extremis, numeris, atque harmonijs. At si Tullianę eloquentię referre effigiem volumus, cum eius naturam nequeamus, consilia saltem in singulis his quindecim pro se quisque complexum fuisse ostendat; quò etiam plura de ijs, quę diximus esse quindecim, imitabimur, eò magis ad authorem accedemus. Nam si verba satis essent ad imitationem consequendam, dicemus Ciceronem satis effectum esse in eo Simeonis cantu: qui, si, cum Rex Christianissimus periculum de re faciebat, literis mandatus esset, talis de Gallicano scripto, quod in manus venit, ex verbis Ciceronis extitisset.

„ Omnis cura, quę angebat animum serui tui Domine, ut
„ pollicitus es, consedit aspectu pueri, quem voluisti autho-
„ rem salutis esse: & constituisti in oculis omnium tanquam
Solem: qui gentibus in tenebris iacentibus lumen plebi quę
tue gloriam afferat. Hęc profectò simplex est, & pura
verborum Ciceronis imitatio, non tamen ad Simeonis ver-
ba, sed potius ad eius sententias accommodata: quam qui-
dem imitationem quilibet vel mediocris ingenij, cui tantus
verborum apparatus promptus esset, modò sententiarum
uis ei esset exposita, consequi posset. Nam ut de ea sen-
tentia, quę difficilior videtur, dicamus, quid arbitramini
aliud sibi velle tritum illud? Nunc dimittis me in pace,
quàm Nunc satis mihi facis? Ille enim, quem summum
alicuius rei desyderium tenet, dum rei cupiditate flagrat,
non habet animum in tranquillo; sed cum optatum conse-
quitur, ab eo omnis animi sollicitudo discedit. Duobus
etiam consilijs verba elegantissima poterant ad sententiam
illam

illam accedere : vel eo , quod transitum sequitur ; vel eo ,
 quod nullo transitu delectatur . Transitionis verba fuis-
 sent , si quis conuertisset hoc pacto : Nunc facis mihi satis ,
 vel Nunc alleuas mihi omnes sollicitudines . At transi-
 tu carent hæc : omnis cura , quæ angebat animum serui tui
 confedit ; vel , Nunc aculei , qui mihi insidebant in animo ,
 conquiescunt : seu , Nunc crebra expectationes , quas mihi
 commouebas , conquiescunt . Videte etiam , quàm belle se-
 deat in constructione illud nomen , aspectu , aptius certè , quàm
 si positum fuisset verbum aliquod visionem significans . Nã
 cum cause efficientis signum facit , duas sententiã in vnum ,
 idemque verbum coarctat . Quod , ni fecisset , necesse erat ,
 vt in alterum mēbrum ratio sedationis curarum caderet ,
 hoc quidem modo , vel simili : Quoniam oculorum sensu fi-
 lium tuum saluarem percepi : vel , sub aspectum enim
 meum filium saluarem tuum subiecisti : vel aliquid aliud
 tale : Sed vt diligentius hæc , quæ ad verborum imitatio-
 nem attinent , videamus ; pensanda sunt ea , quæ Cicero ad
 Seruium Sulpitium scribit in ea epistola , Accipio excusa-
 tionem tuam , in qua hæc scripta sunt .

Verba trã-
 sitionis in
 Simeonis
 cantu .

Verba trã-
 sitionis in
 Simeonis
 cantu .

Cicero ad
 Seruium
 Sulpitiũ .

Illam partem excusationis , qua te scribis orationis pauper
 ,,
 tate , sic enim appellas , iisdem verbis epistolas sepe mit-
 ,,
 tere , nec agnosco , nec probò : Et ego ipse , quem tu per iocum
 ,,
 (sic enim actipio) diuitias orationis habere dicis , me non
 ,,
 esse verborum admodum inopem agnosco .

Cum enim dicit , nec agnoscere , nec probare : non solùm ne-
 gat Sulpitium carere ea dicendi facultate , qua possit eandẽ
 materiam pluribus verbis dicere : sed id non dicere pluri-

H 2 bus ver-

Cicero in
de Orato
re.

bus verbis non probat: quare in Oratore hæc præcipit,
 „ Nouerit primum vim, naturam, genera verborum, & sim-
 „ plicium, & copulatum: deinde quot modis quidque
 „ dicatur.

L Crassi
authori-
tas apud
Ciceronem
maxima.

Cicero in
libris de
Oratore.

Hæc inquam diligentissimè examinanda sunt, quoniam in
 oratorij libris hæc L. Crassus, cuius authoritas apud Cice-
 ronem ea semper est, ut eum semper omnibus & pruden-
 tia, & eloquentia anteponat; immo semper aut L. Crassus
 Ciceronis personam, aut Cicero L. Crassi gerit.

„ In quotidianis autem cogitationibus equidem mihi adole-
 „ scentulus proponere solebam illam exercitationem, qua C.
 „ Carbonem illum nostrum inimicum solitum esse uti scie-
 „ bam. Ut aut verbis propositis quam maximè grauibus
 „ aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria
 „ possem comprehendere, eam rem ipsam, quam legissem,
 „ verbis alijs quam maximè possem lectis pronuntia-
 „ rem. Sed post animaduerti hoc esse in hoc vitij, quod ea verba, que
 „ maximè cuiusque rei propria, quæque essent ornatissima, at
 „ que optima, occupasset; aut Ennius, si ad eum versus me
 „ exercerem; aut Gracchus, si eius orationem mihi for-
 „ tè proposuissem. Ita si iisdem verbis uterer, nihil
 „ prodesse; si alijs, etiam obesse, cum minus idoneis uti con-
 „ suerem.

Cum enim modò dicat alijs verbis idem debere dici, ni-
 si velimus in deteriora cadere, hæc coherere non viden-
 tur. Quare partitionem quandam faciemus, ut Cicero
 videatur sibi constare; quæ quidem ijs, qui imitabun-
 tur aliquem, maximum vtilitatem afferet. Aut igitur

scri-

Partitio
maximè
vtilis pro
imitatio-
ne.

scriptum alijs verbis dicendum, erit nostrum. aut alienum. Si nostrum, aut materiam aliquam latè tractabit, aut breui sententia, quæ sæpe etiam unico verbo claudetur, Vtrum vis horum alijs verbis a nobis dici poterit. Cum enim nostrum est, possumus etiam aliquando a nobis ipsis penè declinare. De materia iam vidimus, quoniam cum Sulpitius excuset se, quòd sæpius eandem materiam uno exemplo scripsisset, Cicero & Sulpitium posse, & se etiam ipsum eandem diuersis verbis sæpius dicere: quod certè sæpe facit. De sententijs etiam dubitandum non est: quoniam idem Cicero in eadem materia unam eandemque sententiam varijs verbis exornat. Sententias autem appello, quæ sensa animi verbis ostendunt, quæ etiam uno verbo contineri possunt, modò rei tantum vocabulum non sit. Qua propter in principio orationis pro Quintio, videns sententias materiæ, quæ conuestione afficiebatur, magis propria, quàm translata postulare verba, in proprijs commoratus est: atque in ijs, quæ etiam si eiusdem significationis non sunt, ad idem tamen referrì aliquo modo possunt. Considerate quæso aduerbia illa idem spectantia. plurimum, tantopere, multum, non nihil, non mediocriter, appositumque illud summa: quod paulo post verbo aptè ut hæeret fecit, cum dixit, hæc summa in illis esse: ne diceret illos harum laude florere, uel aliquid tale. & quanuis summa, translatum sit, ita tamen tritum, ut proprium putes. at si dixisset singularia, uel percipua, magis exquisitum fuisset. Videte etiam quàm mirè delectatus sit illis uerbis ad timo-

Scriptura
nostrum.De mate
ria.De sentē
tijijs.Sententiæ
quæ dicū
tur.Cicero p
Quintio.Aduerbia
idem spe-
ctantia.Summa,
translatū,
ueluti pro
prium.Verba ad
timorem
pertinētia

timorem pertinentibus, vereor, commoveor, metuo, pertimesco. quorum duo prima Hortensium respiciunt, eumque timorem significant, qui cum veneratione est. animaduertendum etiam in summa verborum proprietate quo ornatu affluat. nam cum duo proposuisset, gratiam, & eloquentiam; primum his nominibus gratia, & eloquentia, sine additione aliqua usus est: deinde utrique proprium nomen adiunxit. Eloquentia Q. Hortensij gratia Sexti N. cuij. post in apposita conuertit dicens, cum patrono disertissimo, cum aduersario gratiosissimo. atque illa tria coniungenda sunt: facere contra aliquem, impedire, nocere. que & si eiusdem significationis non sunt; ad idem tamen referuntur. facere contra aliquem, tam eloquentie, quam gratie: impedire eloquentis, nocere tantum gratie tribuit. Sed si scriptum erit alienum, aut in aliena lingua, aut in nostra erit. atque in utrauis harum erit, aut materiam aliquam, aut breuem sententiam completetur. breuis sententia ubi vis potest uarijs modis dici: quoniam tantum ratio materie existit, ut verba sint propria, aut translata. Verum sententia a materia disincta nulla ratione coguntur, ut magis propria, quam translata induant. Quo fit, ut cum translatorum maxima sylua sit, multis etiam uarijsque uerbis eadem sententia pro arbitrio dicatur. Restat, ut de materia tam eorum, que in aliena lingua, quam in nostra tractata sunt, uideamus. Si igitur materia erit in aliena lingua, aut ratio ipsius materie fecit, ut proprijs, aut translatis uerbis instrueretur. si proprijs, nulli dubium esse debet, nos recte eam posse latinam facere; etiam si propria cuiusuis rei uerba pene

Timor cum
veneratione
Ornatus
in summa
verborum
proprietate.

Scriptum
alienum.

Verba aut
propria,
aut translata.

Translato-
rum maxima
sylua.

Verba propria
cuiusuis
rei, pene
unica.

ne

nè unica sint : nam si plura essent , magis , & minus propria darentur . At ea , quæ verè propria sunt , unica certe sunt . Quare cum latinis verbis materiam græcis tractatam aggre-
 gredior : mihi æque libera est latina sylua , atque græca græco fuit in occupandis verbis maximè rebus proprijs . Et si præclarè potero , quoties materiam proprijs contextam verbis videbo ; affluentior certe copia mihi translatorum erit . Quare de magna hac fabrica mea cum apud vos Galli ali-
 quod insigne veri dabam : Claudius Rangonus iuuenis & nobilitatis maximo splendore , & militari laude ob eius pulcherrima , gloriosissimaque facta clarissimus ; ubi tantum sententias , ut in latino iacent , illius Psalmi Davidis audiuit , in quo Deum ad sui misericordiam ob extinctum
 Vriam , atque ob libidinem commouet ; cum translatis videret abundare verbis , eius tantum sententias in hæc translata contulit .

Verba ve-
 re propria
 unica.

Claudius
 Rangonus.
 Sententia
 Psalmi
 Davidici
 (Miserere
 mei Deus
 secundum
 magnam
 misericor-
 diam tuam,
 &c.) du-
 pliciter
 alijs ver-
 bistransta-
 tis expref-
 sa & va-
 riata.

Commouere misericordia in me Deus , quæ tua insignis le-
 nitas est : & pro miserationum tuarum copia ex me sce-
 lus nefarium amoue . Iam verò sordibus meis lauacrum
 adhibe : daque operam , ut maculae , quæ insident in me , ex-
 cidant . Etenim facinus meum non est ignotum mihi , ne-
 quitia mea contra me semper pugnante . & reliqua .
 Iterum his aggressus .

Delabere Deus ad misericordiam mei , ut tua incredibilis
 clementia postulat : & propter innumerabiles miserationes
 tuas exhaustum fac crimen meum . nunc hoc amplius .
 Illuuiem meam dilue : & ne peccati mei maculis inficiar ,
 tuo nitore perfice . Culpa nanque mea clam me non est :
 scelusq;

scelusq; admissum contra me semper adest. atque ea quæ ad finem vsque sequuntur, quæ uero vos Galli tum uidistis. habetisq;. At si materia illa a nostratibus tractata eleganter proprijs uerbis fuerit: qui fieri potest, ut ad eam quis se in eadem lingua exerceat? occupauit enim prior, quæ erant maxime propria, tibi que minus idonea reliquit. Sed si materiam translatis compositam inuenies: cum uoles alijs etiam uerbis eam nostram facere, translatorum maxima sylua te nunquam deficiet.

Materia uerbis proprijs tractata, in eadem lingua variari non potest: at translatis composita, variari optime potest. Translatorum maxima sylua. Figura dictionum diligentissime notanda.

Figura $\chi\alpha\sigma\mu\delta\varsigma$.

Figura $\epsilon\pi\alpha\nu\omicron\delta\omicron\varsigma$ seu

$\pi\lambda\omicron\chi\eta$: latine regressio, siue traductio.

Virgilius in Aenei.

Figura $\chi\alpha\sigma\mu\delta\varsigma$.

Illa quoque nobis accedere debet consideratio: quæ FIGURÆ DITIONVM diligentissime notandæ sunt, quibusque rebus maxime aptentur: Si auctori, quem nobis proposuerimus, etiam in his similes esse uoluerimus: Et ne discedam ab ijs, quæ pollicitus sum, cum dicebam Ciceronem, ne perturbaret eam figuram, quæ $\chi\alpha\sigma\mu\delta\varsigma$ appellatur, potius in ea pro Quintio unionem, seu congregationem, quam genera assumpsisse: eius figuræ tantum, etsi multis etiam alijs modis fieri possit, quasi lineamenta cognoscamus. Cum igitur duo proponuntur, quibus eadem respondere debeant: fieri potest, ut id, quod primum redditur, aut primo, aut secundo expositis adhaereat: si primo, $\epsilon\pi\alpha\nu\omicron\delta\omicron\varsigma$, seu $\pi\lambda\omicron\chi\eta$ est, quam latini regressionem, Cicero traductionem nominat, luctuosus narrationibus, enumerationibusque aliquando apta.

„ Iphitus, & Pelias mecum, quorum Iphitus æuo

„ iam grauior: Pelias, & vulnere tardus Vlyssi.

Sed si primum secundo, secundum primo, $\chi\alpha\sigma\mu\delta\varsigma$ est; non solum puræ narrationi, enumerationique seruiens, ut

Compu-

„ Compulerätque greges Corydon, & Thyrsis in unum „ Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas. Virgilius
in Bucoli
cis.

Sed alijs etiam rebus, ut conquestioni aliquando: hac for-
tasse de causa, ut si materia tristitiam affert, figura hac
quasi exhilaret: qualis est illa in orationis principio pro
Quintio: ubi non tantum unum unicuique proposito-
rum, sed tria eadem pulchrè correspondere videntur. Cicero p.
Quintio.

Propositis enim illis duobus *GRATIA* & *ELO-*
QVIENTIA, tria cum eloquentia, triaque cum
gratia consentiunt. Hæc igitur tria transversa linea
eloquentiam consequuntur. *ALTERAM VE-*
REOR: ELOQVIENTIA Q. HOR-
TENSII: CVM PATRONO DI-
SERTISSIMO COMPARER. hæc

etiam tria gratiam. *ALTERAM METVO:*
GRATIA SEX. NEVII: CVM ADVERSA
RIO GRATIOSISSIMO. Verū in ijs, quæ de Deorū
natura scripsit, ubi materia miti, duraq; re immiscebatur
duas figuras ipse quoq; immiscuit; eā primū, q̄ cōtētio dici
tur: cui deinde *ασυδς*, sed duplicatim adnectitur, cū dicit. Figura
contentio
Figura
χασυδς.

Qua quidem in causa, et benevolos obiurgatores placare, „
& invidios vituperatores confutare possumus: ut alteros re-
prehendisse pœniteat: alteri se didicisse gaudeant. Nā qui
admonēt amicè, docēdi sunt: q̄ inimicè insectantur, repellēdi. Cicero de
natura
Deorum,

At si dixisset. Nam qui inimicè insectantur, repellen-
di sunt; qui admonent amicè, docendi: eadem linea omnia,
quæ reddebantur, ad superiora irent, ut in ea pro Quintio.
Verū si ita finem mitiorem fecisset, in extremo compre-

I hen-

Figurarū
 loci per-
 spicui no-
 bis esse de-
 bent,

In mem-
 bris ora-
 tionis se-
 per quid
 maximè
 deceat vi-
 dendum.
 In singu-
 lis mēbris
 conquie-
 scere, affe-
 cti concit-
 atiq; ani-
 mi.
 Cicero in
 Catilinā

Compre-
 hensiones
 duobus
 aut tribus
 etiam mē-
 bris illiga-
 tæ, a con-
 citata ma-
 teria, ad
 exclusæ.
 Dido
 apud Vir.

Membra
 longa pro
 multis in-
 cisis qñq;
 valentia.

*hensionis aculeum illum aduersarijs non reliquisset. Ne-
 que Epitrito illo primo gratissimo terminasset. Quare hæc
 omnia summa cura obseruanda sunt, ut figurarum quasi
 loci nobis perspicui sint: non enim qualibet materia quam
 libet figuram, neque eandem semper iisdem lineis recipit.
 Sed quid immoror in his? cum etiam in membris,
 atque in reliquis que restant, semper videndum sit, quid
 maxime deceat. Nam aliquando vnus membris, aut lon-
 gis, aut tam breuibus, ut videamur nō solum membratim
 sed etiam cæsim aliquid dicere: aliquando duobus, aliquan-
 do tribus, aut quatuor: atque non solum eo, quem spiritum
 appellant, sed etiam longiori circuitu pro natura rerum,
 uti debemus. Affecti enim et concitati animi est aliquan-
 do in singulis membris quasi conquiescere, ut;
 Quousque tādē abutere Catilina patientia nostra? quan-
 diu nos etiam furor iste tuus eludet? Quem ad finem se ef-
 frenata iactabit audacia? Et que sequuntur.
 Nec tamen excluduntur a concitata materia eæ com-
 prehensiones, que duobus, aut etiam tribus membris illan-
 gantur, ut;
 En quid agam? rursus ne procos irrisa priores
 Experiar? Nomadumque petam connubia supplex,
 Quos ego sum toties iam dedignata maritos?
 Iliacas igitur classes, atque vltima Teucrum
 Jussa sequar? quia ne auxilio iuuat ante leuatos,
 Et bene apud memores veteris staret gloria facti.
 reliqua etiam carmina videnda sunt. Sunt tamen aliquan-
 do tam longa membra, ut pro multis incisis valeant, ut ea
 duo,*

duo, quæ maxime implent, & quæ propè equalia sunt: quo-
rum extrema Isocratico more concinunt. quæ κάλλος ad ^{καλλος}
maximum sui ornamenta postulat. ^{Isocrates}

Nam postquam imperio omnium gentium constituto diu-
turnitas pacis otium confirmavit, nemo ferè laudis cupidus
adolescens non sibi ad dicendum studio omni enitendum
putavit.

Fit tamen ut ornata etiam materia modò uno, modò
etiam duobus membris læta incedat. ut in oratione pro le-
ge Manilia. ^{Ornata materia. modò uno, modo duob' etiã membris gaudet. Cice. p lege Manilia}

Atque illud in primis mihi lætandum iure esse video:
quòd in hac insolita mihi ex hoc loco ratione dicendi, causa
talis oblata est; in qua oratio nemini deesse potest: dicen-
dū est enim de Cn. Pōpei singulari, eximiaq; uirtute: huius
autē orationis difficilior est exitū, quā principium inuenire.
Itaque mihi non tam copia, quā modus indicendo que-
rendus est.

Omnium tamen pulcherrimus, qui quatuor secatur mem-
bris. qualis ille est in eadem oratione. ^{Locus, qui quatuor secatur membris, omnium pulcherrimus. Cicero p lege Manilia.}

„ Humanitate iam tanta est: ut difficile dictu sit, utrum
„ hostes magis uirtutem eius pugnantes timuerint, an
„ mansuetudinem uicti dilexerint.

Verum cū continuatio in quinque partibus tenditur, πνεῦμα
dicitur, atque uehementis conuenit, ut pro Archia. ^{πνεῦμα. Cicero p Archia.}

„ Sed pleni omnes sunt libri. plene sapientum uoces, ple-
„ na exemplorum uetustas; quæ iacerent in tenebris om-
„ nia; nisi literarum lumen accederet. * ^{* alias accenderet.}

Verum ubi supra quinarium membra multiplicantur, ^{Membra supra quina}

I 2 ma-

rium multiplicata. Comprehensio longissima Ciceronis in fine ultime actionis in Verrem.

maximè cum enumerationibus faciunt. neque ulla est longior comprehensio illa Ciceronis, quæ in fine ultime actionis in Verrem latissimè vagatur, ubi tot Deos, Deasque enumerat. Nam antequam verbum, ad quod oratio pertinet, reperiatur, plus quàm triginta membra occurrunt; sed antequam terminetur, supra quadraginta.

237 „ Nunc te Iuppiter optime maxime, cuius iste donum regale, dignum tuo pulcherrimo templo, dignum Capitolio, atque ista arce omnium nationum, dignum regio munere, tibi factum ab regibus, tibi dicatum, atque promissum, per nefarium scelus de regibus manibus extorsit: cuiusque sanctissimū, & pulcherrimum simulachrum Syracusis sustulit: teque Iuno Regina, cuius duo fana duabus in insulis posita sociorum, Melite, & Sami sanctissima, & antiquissima simili scelere idem iste omnibus bonis, ornamentisque nudavit: Teque Minerva. & reliqua quæ multa sunt.

εὐχρίεια περιβολή.

Virgilius in Georgicis.

Atqui post multorum nomina, eorum species posuit: deinde iterum nominatim eos inuocat, ut εὐχρίειαν inducat, utque a τῆ λόγο ductu περιβολῶ in ipsa περιβολῆ secernere ostendat. Quod Virgilius quasi imitatus est. Nam ubi multa Deorum nomina inuocauit in primo Georgicorum, eorum species subdit.

„ Di que, Deæque omnes, studium quibus arua tueri,
 „ Quique nouas alitis nonnullo semine fruges,
 „ Quique satis largum celo demittitis imbrem.
 Deinde Augustum, quem Deum facit, & subiunxit,
 „ Tuque adeo, quem mox quæ sint habitura Deorum
 „ Concilia, incertum est.

Verum

Verum Virgilius saepe illa Deorum nomina, si rectè videbimus, periodo clausit, ne lectoris animo statim in operis principio longa nominum ambage graue esset verbum in fine expectare. Sed ab eo a membris: quæ quoniam minutis quibusdam orationis partibus, tanquam vinculis vinciri debent; de *VINCULIS* aliquid dicamus. Sunt enim, & si minuta sint, latinitatis certe flores, ipsiusque eloquentiæ firmissima robora; quæ saepe etiam ad figuræ referri possunt: quoniam non minus venustatis habent, ubi membra videtur defecisse, quàm ubi ea adnectunt. Videte igitur quàm figuratè Cicero, ne explanaret verbo aliquo id quod præcesserat, dixerit,

Vincula,
& si minuta,
latinitatis certe
flores, ipsiusque
eloquentiæ
firmissima
robora.
Cicero p.
Quintio.

Quæ res in ciuitate duæ plurimum possunt: hæ contra nos ambæ faciunt hoc tempore, summa gratia, & eloquentia.

,,
,,

At in primo de Natura Deorum explanationem subiunxit.

Cicero in
primo de
Natura
Deorum.

Vt magno argumèto esse debeat, causam, idest principium philosophiæ esse scientiam.

,,
,,

In priori tamen non parum expositionis ex illo, quæ, eiusque reddito, hæ, manauit. Atque earundem virtute fit, ut neque, quidem, neque alia eiusmodi pars, ne in sequentibus quidem locum habeat.

Cicero p.
Quintio.

Quarum alteram C. Aquili vereor. alteram metuo.

,,

At ea quæ sequuntur, vinculo liberantur.

Eloquentia Q. Hortensij ne me dicendo impediatur, non nihil commoueor: gratia Sex. Neuij ne P. Quintio noceat, id vero non mediocriter pertimesco.

,,
,,
,,

Vi-

Videamus etiam quanta elegantia loco vinculi figuram adhibeat ubi exceptiua aliqua expectaretur, ut in eadem pro Quintio.

„ Non eò dico C. Aquili, quò mihi ueniat in dubium tua fides &c. Et ne diceret uerùm, aut sed, quod expectabatur, figura reddidit, quam Cicero percunctationem, expositionemque sententiæ suæ appellat. Quid ergo est? Sed in narrationis principio cum opus esset, ut ter eiusmodi exceptiua ueretur; priori loco tacuit; secundo posuit, ueruntamen; tertio, Quid ergo est?

„ C. Quintius fuit pater P. Quintij huius frater, sanè cætera
 „ rum rerum pater familiæ & prudens, & attentus; una
 „ in re paulo minus consideratus.

non dixit, sed una in re paulo minus consideratus, quod intelligitur. deinde sequitur.

„ Qui societatem cum Sex. Neui fecerit, viro bono; ueruntamen non ita instituto, ut iura societatis, & officia certis partibus familiæ nosse posset.

Audistis (ueruntamen?) mox hæc sequuntur.

„ Non quò ei deesset ingenium: nam neque parū facetus scura Sex. Neuius, neque inhumanus preco est unquam existimatus. Quid ergo est?

Cum etiam in principio incommoda enumeraturus esset, que per enumerationem quandam dici solent: enumeratio autem per adnectenteis partibus ne diceret semper, &, aut aliquid simile, ubi semel dixit,

Summa gratia, & eloquentia.

„ Cum tertium incommodum dicere uellet, his uerbis addidit.

Illud

Composi-
tionis, ex
tremorū,
numeri,
atque har-
monie in
Periodis
declara-
tio, exem-
plo a sagi-
ta capto.

modum enim sagitta quatuor continet: summitatem il-
lam, que à contento, atque impellente neruo motum ac-
cipit: ligneam, firmam, leuemque rectitudinem, que
motum alacritate sua gerit: ferrum in extrema parte, quo
vulnera sunt: atque ferendi vim. Ita Periodus, quem
eloquens in auditorum, lectorumque corda per aureis inij-
cere vult, principia habere debet ad suscipiendum impe-
tum apta: corpus ita rectè compactum, ut eius firmitas,
que ex pulchra structura confici debet, vim a capite acce-
ptam in extremum illud fundat, quo auditorū animos per
aures configat, Quare Cicero aureis dixit semper extrema
expectare. Totum igitur Periodi corpus Compositio est:
caput, atque finis Extrema sunt; partes tamen compositio-
nis sunt; at postremum expectatur, postremumque ferit:
Virtusque illa ferendi Numerus est, atque una Har-
monia. Sed quoniam horum omnium Compositio est
fons, nihil pretermittendum est, quod ad eam pertineat.
Quare accuratius agi non poterit a nobis, quam si ad pro-
batissimorum normam etiam verba construemus. Sed
quia id ex carmine magis percipitur, audite Virgilium,
quam sepe sui etiam sit similis. Hec enim quatuor car-
mina tribus bisyllabis, duobus trisyllabis, bisyllaboque, iisdem
Virgilius. accentibus, pedibusque constant.

- » Mala ferant quercus: narcisso floreat alnus.
- » Ipse dedit Mæris: nascuntur plurima Ponto.
- » Prima Ceres ferro mortales vertere terram.
- » Sape Deum nexis torquibus ara.

Hec tamen tria, que sequuntur, non bisyllabis, non
trisylla-

trissyllabis, neque accentibus, sed pedibus a premissis quatuor desciscunt, iisdemque legibus incedunt.

Quamuis multa meis exiret victima septis.

Illic serarubens accendit lumina vesper.

Donec talis erit mutato corpore, qualem.

In quibus quidem carminibus si qua varietas est, a diuersarum literarum sono proficiscitur. Quare non solum rebus, aut nullius, aut tardi motus Virgilius carmina paucorum verborum adhibuit, ut pedum celeritas, atque accentuum paucitas abesset, ut in his, quæ ex quinque tantum verbis conficiuntur duobus bisyllabis, duobusque trissyllabis, bisyllaboque in fine.

Aspice conuexo nutantem pondere mundum.

Squamea conuoluens sublato pectore terga.

Incipe, pascentes seruabit Tityrus agnos.

Sed etiam extrema literarum apto sono munit. Orationum tamen extrema, cum materia patitur, si longissima, etiam pulcherrima sunt, modo accentus in ea parte sonet, que gratior ab auribus iudicetur. Sed hæc ut rectius cognoscantur, sciendum Platonem in hoc Rhythmum ab harmonia seiunxisse: quod Rhythmus, qui numerus a latinis dicitur, ex breuium, longarumque syllabarum quantitate constet; Harmonia ex accentibus; quam hac de causa nature propinquiores, atque amiciores arbitramur; quod Cicero innuit multitudinem magis harmonie, quam Rhythmi mensura uti, cum in Oratore sic ait,

In versu quidem theatra tota exclamant, si fuit una syllaba aut breuior, aut longior. Nec verò multitudo pedes,

K nouit,

Virgilius.

„

„

„

Virgilius.

„

„

„

Differētia inter Rhythmū, & Harmoniam ex Platone. Rhythmus à Latinis numerus dicitur.

Harmonia magis quam Rhythmi mensura vulgo nota. Cicero, de Oratore.

„

„

„ nouit, nec ullos numeros tenet; nec illud quod offendit, aut
 „ cur, aut in quo offendat intelligit: & tamen omnium lon-
 „ gitudinum, & breuitatum in sonis, sicut acutarum, gra-
 „ uiumque uocum iudicium ipsa natura in auribus nostris
 „ collocauit.

Multa in compositione & harmonia conueniunt
 „ Fit tamen, ut multa sepe in compositione, atque in harmo-
 „ nia conueniant. sed Rhythmo tantum differant, ut illa
 „ Quauis multa meis exiret uictima septis.

foloq; rhythmo differunt.
 „ Ipse dedit Maris: nascuntur plurima ponto.

Virgilius
 „ At aliquando etiam in accentu dissentiunt, ut in his duo-
 „ bus, quæ ex quadrisyllabo, trisyllabo, quadrisyllabo, bisylla-
 „ boque compacta sunt.

Virgilius
 „ Agricola hiberno letissima puluere farra.

„ Ceruleus pluuiam denuntiat igneus Euros.

„ hiberno enim in penultima, pluuiam in antepenultima ac-
 „ centum habet. Verum cum aureis meas consulo, ex carmi-
 „ nibus magis numeri, ex oratione harmonia sensu percipiuntur,
 „ mihi que assentitur Dionysius Halicarnassensis in eo li-
 „ bello, quem ad Rufum Melitium scribit. uult enim, ut ora-
 „ tio tonis, hemitonisq; διατεταρατων vel διατεταρατων μετρε-
 „ tur, de quibus nos alibi late. At qua de causa tot extrema in
 „ fixæ periodorum in proemio secundi de Inuentione, etiam
 „ sine interpositione eadē penē harmonia διατεταρατων metiuntur?
 „ nulla certe re magis differunt, quam numero. tot enim
 „ syllabas, eundemque locum accentus habent, non tamen se-
 „ per eundem numerum. numeratur; uiderentur: uidebantur:
 „ laborarent: duceremur: eniteret. Neque harmonia
 „ tantum ex accentibus, sed etiam ex literis colludentibus se-
 „ pe

„ Numeri ex carminibus, harmonia ex oratione magis sensu percipiuntur.
 „ Dionysius Halicarnassensis.
 „ Harmonia notantur ex accentibus sed ex literis etiam

pe

pe resonat . audite quæso membrum alijs de causis triste , colluden-
 hac sola letum . quemadmodum enim à iudice consolationē tibis sepe
 petit , ita etiam se ipsum iam quasi a tristitia abducit . resonat .
 Cicero p
 Quintia .

Quæ quò plura sunt C. Aquili : cò te, & hos, qui tibi in con , ,
 filio adsunt ; meliori mente nostra verba audire oportebit : , ,
 ut multis incommodis veritas debilitata, tandem æquitate , ,
 talium virorum recreetur . , ,

In ultimo enim membro hæc magna concinnitate auribus
 blandiuntur .

tis, tas, tata, tan, tate, ta, rorum, re, ur.

At miro quodam modo Virgilius etiam in so, se, si.

Virgilius.

Et sola secum in sicca spatiatum arena.

, ,

Quid? apud Virgilium pastor ille ter ab, m, incipiens

Virgil. in
 Bucolicis

Phyllida mitte mihi, meus est natalis Iola.

, ,

mirè animos mulcet . Verùm Menalcas rustico more os
 aperiens toties a vocali aut desinens, aut incipiens, etiam ri-
 sum mouet .

Phyllida amo ante alias, nam me discedere fleuit .

, ,

Cum etiam alibi Nymphas flere dicat, ut dulcissimum ali
 quid in eorum fletu immisceat, in primo carmine his sylla-
 bis phæ, fu, phnim, delectatur, in sequenti, l. suauem liqui-
 dam interposuit, fle, flu, atque hac syllaba, phis, carmen
 absoluit .

Virgilius
 in Daphni
 de.

Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnin

, ,

Flebant, vos Coryli testes, & flumina Nymphis .

, ,

Sed cum ex integris dictionibus eiusmodi collusiones aureis
 tenent, ad figuram repetitionis reducuntur; ut illæ, quæ cõ
 ficiuntur ex hoc verbo, sunt, quod quater se ipsum co-
 dem

Collusio-
 nes ex in-
 tegris di-
 ctionibus
 ad figurã
 repetitio-

nis redu-
cuntur.

dem tempore apud Ciceronem.

Cicero. » In eloquentia autem multa sunt, quæ tentant, quæ si omnia
» summa non sunt, & pleraque tamen magna sunt, necesse
» est ea ipsa, quæ sunt, mirabilia videri.

Cicero ad
Lentulum. Idem tamen ad Lentulum bis hoc verbo sunt, bis etiam
hoc verbo volo, lusit, sed secundum modo variauit.

» Regis causa si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt, omnes
» rem ad Pompeium deferri volunt. Sed de his etiã satis.

Sûma huc
vique di-
ctorum.

Cum igitur FRANCISCVS REX, qui omnibus in-
genij, memorięque gloria antecellit, eadem consilia ex lo-
cis, ex imaginibusque meis cuilibet materia, quibuslibet
affectionibus, commentis, assumptis, argumentationibus,
vijs dicendi, ordinibus, verbis, figuris dictionum, membris,
vinculis, compositionibus, extremis, numeris, atque har-
monijs ad mouere poterit; quibus tantum (ni fallor, floren-
tissimi authores in omnes ætates suarum laudum comme-
morationem ad spem quandam immortalitatis propaga-
runt: quid est quod miremini, me Regi prudentissimo eas
virtutes consiliorum, verborumque proposuisse quibus venerã
da illa vetustas usa est? Et si sciam, cum consilia, verba-
que proposui; Regem, ea tantum consilia me proposuisse,
quæ ad verborum deligendorum iudicium pertinent, arbi-
tratum fuisse. Quare hæc etiam alia præter opinionem
ad Regis propè diuinam mentem paulatim accedent. Do-
cete vos quæso, quibus modis melius ad probatissimorum
imitationem tantus Rex aspirare se fateatur: meque
etiam si dignum feceritis, statim ad meliorem discipli-
nam applicatum vid. bitis. Restat, vt respondeam.

cur tandiu in tenebris delituerim. Ego cum viderem scriptorum mentes ita omnia nobis in libris dissoluta, atque implicata dedisse, ut nulli nobis rerum fines esse viderentur: si possem ratione aliqua conglutinationem, atque explanationem rebus omnibus inuenire, si possem disciplinarum fructus, si possem verborum flores, artificiorumque vim ad certissimas normas, locosque dirigere, atque hæc omnia prompta pro meis viribus tradere; dignissimum Philosophia iudicavi. Me tamen, quod hæc in plateis non fecerim, quod ostentator non fuerim, me inquam qui lucem tenebris attuli, in tenebris latuisse dicis? deformata profecto hyemis, si nescis, more feci. Hæc sine floribus, sine herbis, sine frondibus horridum, turpemque aspectum præferens, in penitioribus, in intimis terre locis maxima, atque utilissima negocia conficit: ibi fætus concipit: ibi ad grandem, variamque vbertatem parandam sese accingit. Hanc Geryonis nomine antiquissimi nouo figmento texerunt, Solisque potestatem Herculem fecerunt; boues autem, quæ statim hyemem tonitrua consequantur, fabulati sunt. Quid multa? nonne tandem magna hæc veris parens lectissimos flores parit? Ita ego noua quidem hyems, nouus Geryon, de quo hætenus omnis spes utilitatis videbatur repressa: hoc tamen opus intus moliebar nunquam laborum expers, semper in acerrima, atque attentissima cogitatione positus: quoniam Deus mihi Hercules, mihi Sol, a me omnem segnitiam, omne inertie vitium semper abstulit; virtutemque suam in me aliquando languentem excitauit. Sed arrige aureis, nonne audis iam boues proximè

Curtadiu
author ip
se in tene
bris deli-
tuerit.

Perbella
compara
tio autho
ris cū hye
me & Ge
ryone.

Allego-
ria fabu-
læ Geryo
nis.

Author
Dauidem
imitatus.

ximè mugire? mugiunt certe, mugiunt. Sperandus est, si paruis magna conferre licet, veris mei vberrimi aduentus, sperandi fœtus. quot igitur tonitrua? quot vbiq; mugitus? quot murmurationes in me audiuntur? Jam aliquid de modestia mea scire vis? Scio te (vt de Dinocrate Architecto sileam) aut legisse, aut certe audiuisse Dauidem pastorem in umbris diu versatum, eum tandem opportunitate adductum in splendorem armati exercitus venisse, Regem adiuisse, allocutum fuisse, negotium suscepisse: prius tamen quàm ei datum fuisset; quoniam videbat Regem cohibere assensum (corporis enim breuitas, aspectus ab omni amplitudine, ab omni dignitate inops, verba inculta omnem Dauidi pastori scilicet fidem abrogabant, assensum tollebant) ea cœpisse de se ipso prædicare, vt intolerantius fuisse iactatum diceres. Quid? Ego, qui ex Vrsi, ex Leonis faucibus partem gregis aliquando eripui; in hominem vnum, etiam tam magnum, tam armatum inermis, lapide tantum, & funda, vbi te Deus mearum virtutum spectatorem constituit, impetum non faciam? Quare nisi Dauid ad Regem accessisset, nisi se ipsū certis laudibus in tempore honorasset; Rex ei fidem non adhibuisset, atq; tam nobile facinus non apparuisset. Si igitur ego Dauidem imitatus sum: si etiam de iactantia illa aliquid me detraxisse ostēdero: quæ te mala crux agitat, qui mihi impudentiæ maculā inuris? qui me à modestia mea crudelis distrahis? Audi quibus carminibus mentē meam Nymphā, Regē meū Damonē nominauerim; quibus commentis, quibusq; verbis ad Nymphā, quæ syluestris peni-

tus nō sit, pertinētibus, ipsa cōquerēs sese gloriatur, ut Franciscū Regē in rē honestam, atq; utilē deducat. Tantū enim absuit, ut impudens fuerim, ut magis putauerim Nympham decuisse, quā me tam magna polliceri.

Damon, crudelis Damon: quem pectore toto
 Nequicquam misera excepi: patriamque perosa,
 Ut tibi serua forem, vernantia leminis arua,
 Adriacas Nymphas, & Daphnin dura reliqui.
 Ergo ego Nympharum non ultima spreta reuertar?
 Ergo ego, quæ toties musis immista Latinis
 Luminibus Faunos cepi, Phœbumque canendo,
 Nunc patrios saltus musis malè grata Latinis
 Luminibus, cantuque simul contempta reuisam?
 Mè ne fugis Damon? Damon mea maxima cura,
 Cura Deum, pastorque hominum, cui Celtica rura,
 Rura immensa, immensis parent pascua campis.
 Quam fugis ab Nympham Damon? quæ lilia plenis
 Aurea viminibus tulit: aurea lilia cordi
 Si tibi, quæ cælo misit Venus aurea quondam,
 Aurea ne spernas contextis lilia virgis.
 Possum ego, cum varios tibi ducunt prata colores,
 Et cum fluminibus glacies retinacula tendit,
 Arbuteis violas halanteis ferre canistris,
 Ni refugis, possum vitæ immortalis honorem
 Ambrosiam, & longum mortis domitura soporem
 Mista papaueribus Damon mea mystica vescis.
 Sunt mihi cælestes haustus, arcana Deorum,
 Quæ tibi crudelis Damon, tibi dedita seruo.

Carmina
 ipius Iu-
 lij Camil-
 li, p Nym-
 pham mē
 tem suā,
 & per Da-
 monem
 Franciscū
 Regē alle-
 goricè in-
 telligētis.

Te

Te tamen abducit venatum Delia semper.
 Hei mihi te semper venandi cura fatigat.
 Me miseram, in Syluis sunt multa pericula: multa
 Intentæ mortis facies: multa ora ferarum
 Plena minis: & plena fame uel cæde cruenta.
 Hic spumofus aper, qui sese in prælia semper
 Suscitatur: huius tu spoliis incensus amore
 Antè alios audes semper crudescere pugna.
 Nulla fides telis. nam sæpe immanior ursa
 Dentibus exertis crepitatur: non ursa pericli,
 Telorumque memor, totam se in vulnera iactat.
 Ah ne te incautum ledat: ne se offerat ultro:
 Ah tua ne effugiat, neu frangat cautior arma.
 Damon, crudelis Damon: quem pectore toto
 Ne quicquam misera excepi: patriamque perosa,
 Ut tibi serua forem, vernantia Lemnis arua,
 Adriacas Nymphas, & Daphnin dura reliqui.

Iacobus
 Colinus.

Ignosce Iacobe Coline vir ornatissime, quem honoris causa nomino; nisi carmina hæc ad eum finem perduxerim, quem tibi pollicitus sum. non enim licet me ea adiungere, at que in medium proferre nunc: que Rex non habuit, non audiuit, non legit tunc. Sed ad vos, qui mihi iniqui estis, redeo. Quid est, quod à me amplius expectatis? fortasse, ut ea vobis effundam, que ut Regi maximo seruem, quoad ei collibuerit, tanquam mysteriorum fonteis occultissimos, fidei, taciturnitatisque castello continere debeo. Vos profecto vestra, si id expectatis, fallit opinio. Regis tamen, qui Regibus omnibus liberalitate antecellit, in

vos etiam (certissima spe ducor) aliquando benignitas mi-
nimè claudetur. Ego enim, ut hæc communi commodo
probata, aliquo tempore consuleret, in Regis totius christia-
ni nominis tanquam in cõmunis omniũ Regis iudiciũ, fidẽ,
atque potestatem ea, meque ipsum totum dedi. At vultis
ne probatissimorum testiũ, eorũque, quorũ & dignitate, &
in omni literarum genere excellentia commoueri debuis-
sem, nomina audire? Sed quid quero velitis ne faciam
id, cum ex re mea maximè sit futurum? Verũm qui pote-
ro suspicionem effugere? ne Gallorum nobilissimorum au-
ribus, quos præcipuè nominabo, aliquid dare velle: ne in-
quam laudibus, quas potius enumeraturus, quàm enarra-
turus sum, eorum gratiam velle aucupari videar. Quo-
rum virtutes, si ut pulcherrimè elucent, ita vobis, qui ab
illis estis remotissimi, essent perspicuæ; & credere maximo
virorum testimonio, cum nomina tantũm dicerem, animũ
statim induceretis; & me hac suspitione, quam maximè
timeo, liberaretis. Vtrum igitur faciendum est? in altero
periculũ est, ne ab assensu vosmet sustineatis: in altero, ne
auribus eorum me velle seruire putetis: in illo certè testes
grauissimos fortasse apud vos non haberem; in hoc non
solũm fidei prædicatione meos testes, eosque, quos non me-
diocriter vereri debebam, commendabo: Sed etiam cum
quorundam in me beneficia prædicabo; quibus me, nisi ve-
rum attigissent, non fuissent complexi; debitum viris de
me optimè meritis animum præstabo. Atque illud quis
ante me fecit, quero. hoc præstantissimorum exemplo cer-
te facere poterò. Nonne igitur creditis ante meam profe-

L Etionem

Iulius Ca-
millus hæ-
sitatione
linguæ pa-
tiebatur.

Francisci
Regis lau-
des.

Anna Me-
morāceus
totius Gal-
liæ maxi-
mus Præ-
fectus.

Etione in Galliam, me; qui omnia saltem officio mētiri so-
leo; accurata consyderatione sepe. & multum collegisse
animo, quid modestum, quid amantem veritatis, quid bo-
nū virum, quid christianum hominem deceret? Sustine-
bam enim personam non solū meam; in qua is est pudor,
ut aliquando meis etiam rationibus obsit: sed totius Italię,
cuius nomen nefas mēdaci maculare audacia. Neque di-
ci potest me; qui ita confusus, & perturbatis verbis loquor;
qui ita lingua sape hæsito, ut quodam modo mihi ipsi obstre-
pere uidear; loquacitate fretum, quæ sepe mentis audito-
rum aciem perstringit, sed sola simplici, & nuda veritate
ad fidem faciendam apta Regem adiuisse. At quem Re-
gem? FRANCISCV M GALLORVM RE-
GEM, eo ingenij acumine præditum, eo memoriæ the-
sauro præstantem: ut si quidquid excellit iustam venera-
tionem habet, hic certe etiam cum maiestatem regiam te-
gumento aliquo occultare vellet, fierique nobiscum par;
præ omnibus tamen, & magnitudine ingenij, & multarū
scientiarum notitia, & memoriæ excellentia in illis reten-
tis, & gallicana eloquentia in ijsdem ornandis, dignus om-
ni veneratione videretur. Aderat, conclusa ianua firmi-
ter, cum me audiuit, cum rei periculum fecit, ANNA
tātū Memorāceus totius Gallię maximus Præfectus;
vir summa dignitate, & authoritate; vir etiam natura, at
que virtute amplissimus: quem profecto fallere durum
fuiisset. Ne viuam, si Rex non modò quidquid dixi ad
animum retulit, verū ita recitauit; ut melius artem,
qui accepit, quàm qui tradidit, scire dixisses.

tum

tum Regem ego ausus? ego, qui peregrinus; ego, cui natura posse loqui non semper largita est; nisi illud incommodum ita in bonum conuertisset, ut mihi sinceritatem in corde, veritatem in rebus dedisset? Nonne putatis me etiam in oculis semper habuisse sapientissimas, atque ornatissimas feminas, *LUDOVICAM* tanti Regis matrem, totius regni gubernatricem: *MARGARITAMQUE* Reginam *Navariæ* sororem? quæ non solum accerrimo iudicio valent, incredibiliq; ingenio præstant: Verum illa, præter ceteras arteis ingenuas; quas non mediocriter libavit; in eam, quæ de astris, deq; syderibus est, ita incubuit, ut sepe velut regni pondus in locum filij sustinuit, ita ipsi quoq; celo, ne semper *Atlas* grauetur, tanquam oneri successerit. In hac, quæ acuta, parata, & copiosa est, magna etiam eorum librorum est occupatio: qui hortantur nos, ut de illa potius perpetua, quàm de hac exigua, caducaq; vita cogitemus. O Rex fortunatissime, tu ne tali matre, taliue sorore; an mater te tali filio; sororne te tali fratre fortunatior? Sed quoniam *LEONORA* etiam Regina uxor ad hanc fortunam accedit, accedunt filij, filiaq; maximi parentis honoribus succrescentes. accedit *Navariæ REX* ornatissimus sororis tuæ coniux. vestras has tot, tantasq; virtutes, quia multi sermonis sunt, in aliud tempus mihi numerandas rejicio. Jam verò gravitas, dignitas, amplitudo quatuor tum *Procerum*, qui sacerdotali rubent purpura, quiq; toti *Galliæ* virtutum splendore, vite probitate, scientiarum cognitione ornamento sunt: si mendacij conscius fuisset, gressus mihi certe cohibuissent. Magnus enim

L 2 LE-

Ludouica
Francisci
Regis ma-
ter.
Margari-
ta Regina
Navariæ,
Francisci
Regis so-
ror.
Ambæ do-
ctissimæ fe-
minæ.

Arguta
côparatio
Leonora
Regina
uxor *Frá-
ncisci Re-
gis*, soror
Caroli
Quinti
Imperato-
ris.
Proles *Frá-
ncisci Re-
gis*.
Quatuor
Cardina-
les prima-
rij *Galliæ*
Magnus
Legatus.

*LEGATVS, qui iuris scientia : qui multarum rerum
 peritia, honoribus, & regni muneribus est florentissimus :
 a quo olim tanquam a Pythij Apollonis oraculo populi,
 Principes, Reges consilia expetebant : nunc tanquam fu-
 turum in terris fouem summa prosequuntur ueneratione,
 non longè aberat. At BORBONIVS ille summo loco
 natus, cui magna vis ingenij : magnarumque, atque opti-
 marum artium studium : in quo hæc præclara dicendi fa-
 cultas uiget, technas meas (si technas moliebar) dubias
 mihi reddidisset. Et nisi res probata fuisset, ei tam faci-
 le non esset assensus IOANNES Cardinalis Lotho-
 ringus, iuuenis clarissimus, alto Ducum, Regumq; semi-
 ne ; qui cum omni laude uirtutis ornatus sit, hoc etiam lau-
 dabili studio tenetur. Is meæ nauis ad excipiendos regios
 flatu moderator fuit : is portum superata tempestate obti-
 nuit : is etiam coronam puppi imposuit : Cuius quidem be-
 neficiorum uinculis ita nauis astricta est, ut se commouere
 nequeat. Testis etiam TURNONIVS est : cuius
 sensus aliquando implorauit meæ erga Regem fidei. Tur-
 nonius inquam ille, cuius clarissima nobilitas etiam inter
 clarissimos emicat : cuius mens multis, optimisque disci-
 plinis referta est. Debuisset etiam timor mihi pendere ex
 summa prudentia, summaque literarum cognitione G A-
 BRIELIS AB AGRIMONTE uiri, cui cum splendidissimis natalibus
 splendidissima dignitas coniuncta est : quoniam nunc QVINTVS CAR-
 DINALIS ad eos accessit, quos maximè nomina-
 ui. Dices, tum non aderat : erat certe aliquando affuturus.*

Quò

Cardina-
lis Borbo-
nius.

Cardina-
lis Lotha-
ringus.

Cardina-
lis Tur-
nonius.

Gabriel
ab Agri-
monte,
quintus
Cardina-
lis Gallus.

Quò igitur iui? in Regnum profectò, & Rege omnium virtutum studiosissimo, & matre, sororeque, ac amplissimis, doctissimisque Cardinalibus, tot etiam Gymnasijs omnium bonarum artium, tot viris omni doctrina singularibus ornatissimum. In curiam profectò iui ijs ingenijs, eaque scientiarum, linguarumque varietate excultam, ut haud facile sis ei parem inuenturus. Quæ in primis IACOBI COLINI præstantissimum ingenium, tanquam coruscantem facem mihi tetendit. cui eximia, incredilisque omnium antiquarum rerum memoria est. nihil certe ei deest, quod aut a natura, aut a doctrina proficisci, aut expectari possit. Hic ille est, cuius suavi, canoraque voce, cuius doctissima lectione optimus Rex quotidie sine intermissione delectatur. dicerem etiam de te nunc THEOCRENE vir multæ, varietque doctrinæ, qui Col. no in glorioso labore cum græcis testibus in conspectu Regis semper ades; nisi etiam te alter aduocaret locus. hic igitur ille Colinus est: cuius gallica, latinaque scripta nullam habent literam, quæ spem æternitatis non habeat. Quid multa? multa profectò de hoc dicere nunc pro rei veritate, proque eius erga me meritis non posse doleo. Nam quoties eius opera honorificum mihi locum apud tantum Regem patuisse consydero, quoties musas meas, quoties meum Apollinem in tranquillo futurum esse consydero, quæ sepe, multumque consydero; toties Colini officia, atque beneficia cõsydero TEONITIÆ EPICOPE ex præclara Arsagorum familia, vitæ sanctitate, bonarumque literarum amantiissime. Te ANNIBAL Con-

saga

Regnum
Galliæ
sub Rege
Francisco
primo hu-
ius nomi-
nis floren-
tissimum.

Iacobus
Colinus
vir præstā-
tissimi in-
genij, &
singularis
doctrinæ.

Theocre-
nus, vir
multæ, va-
rietque do-
ctrinæ.

Teonitiæ
Episco-
pus ex præ-
clara Ar-
sagorum
familia.
Annibal
Confaga

Nuuo-
 larie Co-
 mes.
 Ioannes
 Franciscus
 Mediola-
 nensis.
 Iulius
 Crocus.
 G. lielmus
 Belayus & li-
 teris & ar-
 mis infi-
 gnis.

*saga Nuuolarie Comes, summe nobilitatis, summaeq; vir
 tutis iuuenis : Te IOANNES FRANCISCUS Me-
 diolanensis Physice insignis : Te IULI CROTE ele-
 ganti doctrina vir : quibus etiam multa debeo Colini offi-
 ciorum : que sepe ex vobis mihi percepta, cognitaque fue-
 runt, meeq; erga illum obseruantis testes appello . Dum
 tamē hec agebantur, GVLIELMVS BELAYVS
 clarissimo genere iuuenis erat apud florentissimum Regem
 Anglię . Gulielmus inquam Belayus : quem aliquando
 cum potestate, atque imperio in Italiam Rex mittere est so-
 litus : qui prelijs , oppugnationibus , pugnis etiā naualibus
 honestissimam gloriam sepe in Galliam reportauit : cuius
 oratio , cuius carmen ea dicendi vbertate, ea rerum festiui-
 tate , ea verborum puritate nitent ; ut tot , tantaque vix
 a nobilissimo , fortissimoque iuvene, vix a militari faculta-
 te quisquam putaret expectanda . Cuius etiam frater Epi-
 scopus multa eruditione, multaque eloquentis vi inter mul-
 tos prestantes excellit . quo fit ut Gallia iam hesitet in
 hoc, plus ne ornamenti Gulielmus fratri, an frater Guliel-
 mo scientiarum cognitione, latinitatis , elegantis morum,
 etiam suauitate asserat . Ex huius igitur Gulielmi officijs ,
 humanitate , gratia , plurima commoda mihi animus ad
 negotium meum ventura antedicebat . Expectabam, non
 veniebat, non aderat : expectationi tādē respondi, venit ,
 affuit , aureos partus magne huius rerum, verborumque
 parentis vidit, admiratus est, exarsit , Regem etiam suo ar-
 dre magis incendit . Quo factum est, ut ex incensione ad-
 uocatio , ex aduocatione periculum , ex periculo fides, ex fi-
 de id,*

Episco-
 pus Bela-
 yus elo-
 quens si-
 mul atq;
 eruditus .
 Fratrum
 duorum
 Belayorū
 cōparatio

Gradatio

de id quod iam uidetis, profectum fit. Latior mihi non affulsit dies GERMANE BRIXI, eo, quo in tuos amplexus, in tuam fidem, in tua etiam de me suspiria incidi. Vtinam aequae serenus alter mihi illuceat, quo potius re, quam oratione tibi declarare possim, me, quod sine Regis colloquio non abierim, quod negotium pulcherrimè confecerim; quod vester etiam tam honorificè futurus sim, tibi acceptum referre. Tu Gulielmum, tu Colinum, tu te ipsum mihi coniunctissimum reddidisti: tu semper fecisti, ut ex tuis sapientissimis consilijs, ex assiduis concursationibus cognoscerem mihi ipsi maiori curae rem meam non esse, quam tibi. At haec omnia qua de causa? quoniam tu, qui graecis, latinisque literis multis doctissimis multarum gentium antestas; ut tua clarissima latine, graecaeque scripta & versibus, & soluta oratione declarant; tale sumpsisti de re mea specimen, ut te, qui maximè studiorum labores cognoscis, maximè etiam in officium inducerent. Non longè abes à Brixio amore, labore, officio, beneficio MELLINE SANGELASI, iuuenis eloquentissime: quem fortuna in summo nobilitatis; natura venustatis; voluntas, atque labor literarum latinarum, graecarumque gradu collocavit. Nec te minus Apollo cum cithara, quam cum libris delectat. Te cum gratiae, tecum lepores, tecum amores: sed ij, qui te ad omnium amorum parentem deducant. Nullum etiam abs te patrocinium charitatis erga me exclusum fuit, SALMONI MACRINE, suavis, doctè, sapiens poeta: qui in Parnasso florens ita te ad Pindari, atque Horatij odar

Germanus Brixius.

Rapetio

Mellinus Sangelatus

Salmonius Macrinus.

Ianus Syllivius Forestanus.

Ioannes Lascaris.

Gerardus Ruffus.

Lateranus. Selua Episcopus.

Allegria.

Michael a pijs officijs Cardinalis Turnonij.

odas exerceas; ut difficile sit cognitu, vter in carminibus tuis dulcius immineat. Nullum abs te **IANE SYLLIVIO FORESTANE**: qui parentum diligentia ab infirmissima etate tãquam a nido ad græcas literas delatus, è gremio eruditissimi, nobilissimiq̃ue **IOANNIS LASCARIS** ita sublimis euolas; ut te potius deficientibus oculis suspicere, quàm sequi possimus. Etenim græcè ita loqueris, ut vix doctissimi de scripto recitarent. Ad Ciceronem verò, atque Virgilium stylo illo dulcissimo tam proximè accedis, quàm ad nobilitatem, ad mores, atque ad parentum tuorum vultus; quos tu præclara (&) corporis, & animi pulchritudine refers. Tene tacitum tenebo **GERARDE RVFFE** vir sanctissime? cui Christus præter multarum Scientiarum ornamenta mirè eius lingue scienciã dedit; quã dum serui formã gerebat, locutus est. Tene **LATERANE** vir acumine ingenij, varia doctrina, varijque linguis præstantissime? aut **Te SELVA** iuuenis Episcopo? qui græcis a puero institutus, qui etiam latinis magnam spem tui Gallie commoues. Nonne hi omnes & ingenio peracri, & sapientiæ, eloquentiæque laude eximij, & vitæ integritate singulares? Inter quos optimum locum tenet ille, qui præest **ALLEGRIÆ**, doctus, copiosus, dulcis, prudens, certus historiarum scriptor: cuius æternis scriptis templa, vrbes, viri, consilia, gesta, extra fugam annorum labentium, morientiumque immortalitatem obtinebunt. Habet etiam non postremum **MICHAEL** a pijs officijs Turnonij: quem diceres ad omnia Mercurij, ad omnia musarum

rum

rum optata natam. *Alius locus, alia oratio tibi uni paranda est* **AVRANGI EPISCOPE**. Latius enim in tuis laudibus euagari, in tuis etiam meritis longius insistere cupio. ijs enim diuinis consilijs, quæ a natura, grauisimis etiam *Jureconsultis tuis didicisti; quorum scientiam mirificè tenes: quæ etiam a multarum honestarum artium, rerumque peritia consecutus es; & cum oratorem apud Venetos agebas, & cum in Gallia uterque eramus, mihi frugi fuisti. Tu primus de Venetijs, ubi aliquid de veritate libasti, Regem admonuisti, atque ad rem inflammasti. Magno quoque vsui mihi fuit* **LAZARVS BAYFIVS** græcis, latini que literis doctissimus, nunc Regis orator apud Venetos, literis de re hac cumulatissimè scriptis: quod Regis mater ab eo per literas petiuerat, sensum ut suum scriberet. Quomodo igitur poterat Rex sapientissimus a me capi? quomodo ego doctissimorum Gallorum iudicia effugere? versabar semper in luce clarissimorum: quam Blesis hoc tempore **IACOBVS FABER** Stipulensis miro doctrinarum splendore adauget: in qua etiã splendet. Clarij clarissimus **COPVS IVNIOR** magni Copi filius, non solum latinis, & græcis, sed etiam hebraicis literis, tribus pulchre distinctis luminibus. Neque **VOZELLES** diui Joannis eques optimus in magno optimarum, sacrarumque literarum splendore latet in vrbe illustri Lugduni. Sed ut ad Lutetiam, Parisiorum veniam urbem, & Regis solio nobilissimam, & præstantissimo omnium disciplinarum gymnasium,

Auranges
Episcopus.

Lazarus
Bayfius,
græcis latinisque
literis doctissimus.

Iacobus
Faber Stipulensis.

Copus Iunior magni Copi filius.

Vozelles diui Ioannis eques.

Lutetia Parisiorum, solium Regis, & celeberrimum

M nasio,

totius Gal
 lie gym-
 nadium.
 Gu'iel-
 mus Bu-
 dæus.

Gu'iel-
 mus Co-
 pus, me-
 dicus infi-
 gnis.
 Tufanus
 Danesius
 Ioannes
 Cherada-
 mus:

Franci-
 fcus Vata-
 blus.

Oliuerius
 Abbas.
 Paulus
 Aemilius
 Franci-
 fcus Syl-
 uius.
 Nicolaus
 Beraldus.
 Sympho-
 rianus Mo-
 rellus.
 Gallia, al-
 ter orbis
 oculus.

Benedi-
 ctus Theo-
 crenus no-
 bilis Ge-
 nueasis.

nasio, eruditissimisq; hominibus celeberrimam. Ubi
GV L I E L M V S B V D Æ V S est in ijs studijs, que
tēporum vitio nunc propè dimissa, magnis eius laboribus
reuocantur; ita probatus, & nobilis, ut eius ornatissi-
mis scriptis latina, græcâque eloquentia ex tenebris, tan-
quam ad aspiciendam lucem educi videatur. Vbi GV-
L I E L M V S C O P V S medicus insignis. At
qui medicus Dij? qui de omnibus doctrinis, de latinis,
græcisque literis quàm qui maximè meruit. Vbi TV-
S A N V S. Ubi D A N E S I V S. Vbi JOAN-
N E S C H E R A D A M V S græcam linguam,
atque in ipsa omneis liberalissimas arteis publicè ma-
gna cum laude profitentur. Ubi FRANCIS-
C V S V A T A B L V S hebraicos authores pura la-
tinitate audientibus aperit. Vbi sunt magno in honore pro
magna literarum, scientiarumq; cognitione O L I V E-
R I V S Abbas: P A V L V S Æ M I L I V S:
F R A N C I S C V S S Y L V I V S: N I C O -
L A V S B E R A L D V S: S Y M P H O -
R I A N V S M O R E L L V S: pluresque alij,
quorum nomina, quorumque virtutes cum multa, mul-
teque sint, quis ebumerare poterit? hi certe omnes si
fallax essem, meas fallacias aliquando cognouissent.
Quid? ego in Gallia orbis altero oculo, ego semper
in Regis curia: ubi me quotidie viri doctissimi, nobilissi-
mi conueniebant, alloquebantur, interrogabant, aliquid
de re videbant: cognosci non poteram? Aberat fortas-
se B E N E D I C T V S T H E O C R E N V S
nobilis

nobilis Genuensis, cui ego a multis annis notissimus? certe non aberat: Vir inquam egregius autoritate, prudentia, gratia, latinis, græcisque literis: Cuius iudicium; quoniam iudicium ex colloquio, atque ex scriptis fieri potest; accuratissimum certe non solum in scribendi, sed etiam in subito, quotidianoque loquendi genere est: ut celeriter verba latina, non abiecta, græcaque non inquinata voluit? ut grandis in oratione, & sine molestia diligens? ut ornatus in carmine, & sine fastidio suavis? magnus certe ita utraque laude est, ut nullam ei virtutem gravissimi oratoris, nullam elegantissimi poetæ deesse putes. Quo factum est, ut Rex prudentissimus in huius viri disciplinam filios a prima ætate colendos tradiderit. Et ni cursus cælorum iniquus eum ab ipsis, ipsos ab eo diu remouisset; hoc summo authore, summoque doctore filij eo ingenio præditi, quo sunt, etiamsi pueri sint, iam ad senilem eloquentiam peruenissent. Quorsum hæc? ut ex viri huius virtutibus, ex nostra antiqua notitia, ex eius in Regem obseruantia, & debita fide cognoscatis; me neque Theocrenum potuisse, neque Theocrenum Regem fallere debuisse, cum de me loquebatur: loquebatur autem quotidie: quoniam Rex, ut, cum paulo ante mihi de Colino sermo erat, huius etiam doctrina quotidie delectatur. At nulla tibi erat antea de me cognitio **ALOISILEMANI** in florentina nobilitate cum primis honestus; cuius doctrina hebræis, latinis, græcisque literis nihil doctius, ornatius, elegantius, politius. Debebas tu quidem Regi maximo, qui te mirificè dili-

Iudicium
ex collo-
quio, atq;
ex scriptis
fieri po-
test.

Benedi-
ctus Theo-
crenus a
Rege Frã-
cisco in-
stitutioni
regiorum
filiorū præ-
positus.

Aloisius
Lemanus
Florenti-
nus.

git, qui ex carminibus tuis plenis & artis, & venustatis, saepe flores colligit; ex quibus corollas saepe facit, ut te imitando gallicanas musas ornet, græcoque incessu ex te ducere choreas doceat. Tu etiam qua de causa toties Regem hortatus esses, toties Regi ostendisses artem, quam attuleram, omnium artium esse maximam: quæ alias artes diffusas, confusasq; constringeret, illustraret, atque ut in promptu essent, efficeret: nisi tantum de arte mea vidisses, quantum ad acquirendum grauissimum testimonium tuum satis fuisset?

P E R O R A T I O.

Sed quò penè infinita clarissimorum virorum nomina me enumerantem? Quò dicendi æstus me progredientem rapit? hoc certe notabili exitu omnia concludenda sunt. Etenim dixi, quoniam hæc inuidiosa rerum, verborumque molitio aduersarijs assensum sustulerat, ne amplius re pugnarent, spiritum diuersa hominibus dona, non singulis eadem, neque singulis ætatibus omnia elargiri. docui etiam hæc, quæ ab omnium auribus abhorrere videntur, me ad naturæ penè operis similitudinem perduxisse. Quaque ratione Rex maximus in iisdem consilijs in iisdem verbis, cum volet, potestatem sit habiturus, quibus probatissimi authores æternam sibi gloriam compararunt, Postremò sum usus tot nobilissimis testibus, ut quorum testimonium in principio appellauerim, nomina etiam cum virtutibus apparerent. Ex quibus rebus intelligi potest,

Spiritus
diuersa
hominibus
dona, non
singulis
eadem,
neque
singulis
ætati-
bus om-
nia elar-
giri.

vos qui mihi aduersarij estis, iniquè de me sensisse, atque dixisse. At præstantissime mentis numen, quod omnia, que existunt ab eo, tuctur, huius quoque rei ab eo profectæ aliquando patrociniū iacere non sinit. Interea omnis telorum coniectus, æque in meam patientiam, & duritiam frangetur, ac si adamantinum gererem animum: neque enim vulnera magis fiunt ab emissis iaculis, quàm a debilitate accipientis. Immo verò arbitror vobis tanta omnino duritia resistendum non esse, sed remissus cedendum. Nam si ego durior me opponerem, ardentius fortasse, crudeliusque fureretis. Configite igitur me minimè saxeum quantumlibet obtrectationibus, atque aculeatas, contortasque calumnias ingerite, ut vestra hæc tanta ledendi sollicitudo in mea patientia aliquando conquiescat: ut aliquando etiã, ubi alteuata mente vos dictorum penituerit, me coniunctissime complectamini. In quo enim a crudelibus feris me alienum ostendam, si ubi quis pupugerit, iracundè incitabor? non semper fere incenduntur ira, non semper præfurore earum oculi scintillant. Cum igitur aliquo tempore fere non agitantur; tum eas tranquillo esse animo necesse est. Fere itaque aliquando, perinde atque homo, quietissimam vitam agunt, nulla aliquando ex earum ore emanat crudelitas. At quando indicabimus aliam etiam rem, nedum intelligentie vim in nobis summam esse, in nobis esse singularem, in nobis antecedere feris? nempe cum equo animo stimulos sustinebimus: cum placida, amica, misericordique mente incitantem amentia af-

Vulnera non magis ab emissis iaculis, quàm a debilitate accipientis efficiuntur. Celsio atque patientia, furori aduersariorum opponenda.

Pacientia hominem mente præditum a feris distinguit.

Christi
patientia
nobis ini-
tanda.

fectum inspiciemus . hac una re maxime C H R I-
S T V M dominum imitabimur . hac una eius institu-
ta seruabimus . hac una eius quasi vestigia persequemur .
Egone recusabo ferre toleranter , quam equalis meus mi-
hi fecerit iniuriam ; si C H R I S T V S a seruis sum-
ma patientia , incredibiliq̄ pietate , tam insignem acce-
pit , ac tulit ? atque ab ijs , apud quos tot beneficia indignè
locauerat ? Verùm a me , que vnquam beneficia in homi-
nes extiterunt ? nisi hec primum numeranda sint , que
vel maxime ad res priuatas : & publicas pertinent .
que tamen qualiacunque sunt , ab ipso etiam rerum om-
nium largitore collata sunt . Cui quidem etiam si orbis
terrarum salus , etiam si bona omnia adiudicanda sint ,
que opera grati animi pro tot , tantisque benigne factis
est reddita ? Cum ipse rogaret patrem summum , ne id
crimini daret . Vt igitur ego singularem C H R I S T I
pietatem in me contineam : quò magis vos contra existi-
tationem meam venietis : quò magis ledetis : quò magis
etiam vigilias meas oppugnabitis : quò magis nomē meum
euertere conabimini : eò maiori deuinciar erga vos miseri-
cordia , quòd inscientiē durus , acerq̄ue morbus vos urgeat :
atque vt integram valetudinem salubri , presentiq̄ue me-
dicina restituamini , dabo eam , quam potero , operam .
Ecquis vnquam medicum prudētem vidit irasci , si cum
elleborum insano preberet , ab ipso aut neglectus , aut ver-
bo violatus , aut etiam percussus fuit ? Vidi ego etiam
multos ex brachio , aut manu , aut tibia , aut pede grauter
laborantes , non idcirco aliquod eorum abscindere , quòd do-
lorem ,

Prudens
medicus
irasci æ-
groto mi-
nime de-
bet .

lorem, quòd molestiam incuteret: sed neglectis cæteris, quæ
rectissimè valebāt, id tantum curare, quod opprimebatur
assiduis tandiu palpationibus, fomentisque, dum languor
decederet. Ita ego vos, ut ut meriti erga me, quia partes
eiusdem corporis estis, cuius ego quoque sum, quantulacum
que pars, maximo incendor vestrae valetudinis studio. Si
enim vobis mens integra, incorruptaque esset, non multa
contra me, contraque eos labores, quos nòdum vidistis, quos
tantus Rex approbavit, quos Deus maximus tribuit, inhu-
maniter diceretis. Vestri igitur misericordia commoveor;
mollissimoque animo vos oro, atque obsecro, ne ex Christia-
na familia; quæ perinde, atque unum corpus esse debet
partibus amicis, atque coherentibus; excidatis. At nisi
in vobis longè maiora a Deo extarent beneficia; nisi ma-
ius ingenium vestrum, magnarumque, atque optima-
rum artium studium; nisi in vobis maior esset virtus, &
maiori virtute amplificata autoritas; nisi, cum præditi
sitis omni liberali, & digna hominibus summo loco natis
scientia, hac etiam dicendi laude essetis clarissimi: dicerem
vos aliqua flagrare invidia. Verùm quid est in me que-
so præter hoc laude dignum? tot tamen laboribus, tot vigi-
lijs comparatum, quod fortassè etiam vestris aliquando cõ-
modis erit utilissimum; atque id, quodcunque est, ad Deũ
optimum maximum referendũ est. Vultis igitur vo-
bis ipsis, nedum mihi invidere? aut ægreferre, quòd Deus
huius etiam vobis inuentionem non contulerit; qui omni-
bus alijs virtutibus floretis, & circumfluitis, quarum ne
pars minima quidem a me expectanda est? Sed videte,
quæso,

queso, si hanc laudem a me præ inuidiæ ardore eripitis, ne
 id verum esse fateamini: quod non modò rectè fieri, sed om-
 nino fieri non posse dicebatis. Nemo enim unquam inui-
 dit, si putauit id, quod inuidit, ab eo abesse, cui inuidit.
 Ex Dei igitur immortalis beneficio, ex re communi, ex re
 etiam aliquando (ut spero) vestra, tantum erit vobis inui-
 diæ incendium? cuius profectò motus longè omnium est
 acerrimus. Vtinam talis esset, qualis est is, quo ad bellum
 excitamur. Qui enim bellum gerit, apertè gerit. ac tan-
 dem bello exhausto animus olim offensior in hostem, quoti-
 die recolligi, & demitigari potest. At ille, in cuius pectò-
 re liuor est, sepe etiam amicum ledit; & quia morbi tur-
 pitudine permouetur; causam offense, quasi turpem celat.
 Occultè igitur inuidet: apertè, aut laudem excipit, aut lace-
 rat. Sæpe etiam, quia ab instituta consuetudine non refu-
 git, nūquã amico, sinceroque animo in eum, cui inuidet, esse
 potest. Quid mirum, ni putet humanitate prohiberi, ne ami-
 cum ledat, cū sibi ipsi primū sit perniciosus? Semper enim
 inuidus excruciat, semper angitur animo, semper cura a
 intima torquetur: neq; eius morbus unquã orã videt alicu-
 ius ultimi; ita grauis, ita assiduus, ita interminatus est. nū-
 quam miser ex tanto æstu respirat, nisi cum aliquē in cala-
 mitatem aut conijcit, aut coniectum videt: quoniam alie-
 nam felicitatem semper grauiter accipit; & cum malè est
 alicui, letitia afficitur. Cui monstro immanissimo, cui Har-
 pyæ, cui bestiæ seuisimæ inuidiam crudelitate conferre
 poterimus? nihil hac execrabilius, nihil horribilius.
 Hæc semper iter amoris, atque officij interrūpit. Hæc ami-
 citias

Motus in-
 uidiæ lon-
 ge omnium
 acerrimus.

Inuidi in-
 felicissi-
 ma condi-
 tio.

Inuidia
 monstrū
 immanif-
 simam, se-
 uissimāq;
 bestia.

citias euertit, prosternit, delet. Hec olim manum prime inuidi fuste, seque ipsa armauit, atque eam crudeliter induxit, ut innocentissimo fratris cruore inficeretur. Hec prima aditum morti patefecit: quæ in profundissimis orci tenebris latens, lucem aspicere non audebat: eamque in has regiones luminis eduxit. Quid multa? Quid tandem vobis amici egre est? Quid? Secunda ne mea cum euenient, aduersa vobis putatis? immo etiam mea secunda, ut ad vestras rationes accommodetis, communiaque ducatis oro, atque obsecro. Nolo enim, ne a me ipso inops sim, vestra carere amicitia: neque enim mihi commodè consulere, si ego vos odio prosequer: quos & si meo honori aduersarios audiam; si etiam tacita in vestro morbo animi non fuerit mea beniuolentia, ut vos ad sanitatem reuocem; vos tamen suauiissime, diligentissimeque colo; vos amplissimos, vos etiam mihi amicissimos esse cupio. Non enim alienum est; me, partem unam Christiani corporis, ceterarum partium rectam, confirmatamque valetudinem, atque amicitiam mirifice cupere. Hanc igitur, si mihi subinuidetis, medicinam adhibete: quoties vos, qui aut manus, aut pectus, aut aliquid certe me excellentius estis, videtis me tanquam corporis pedes in imis inambulure locis. id mihi ne inuideatis, in vos ipsos statim oculos conuertite. Cum enim videbitis vos aut pectus esse corporis scientiarum suauis, variaque copia undique expletum, aut manum orationis stylo prestantem; omnis animi motus corruet: omnem conceptam inuidiam sedari, extinguique in uobis facile cognoscetis:

Cōuicio
ad Franci
scum in
Regem.

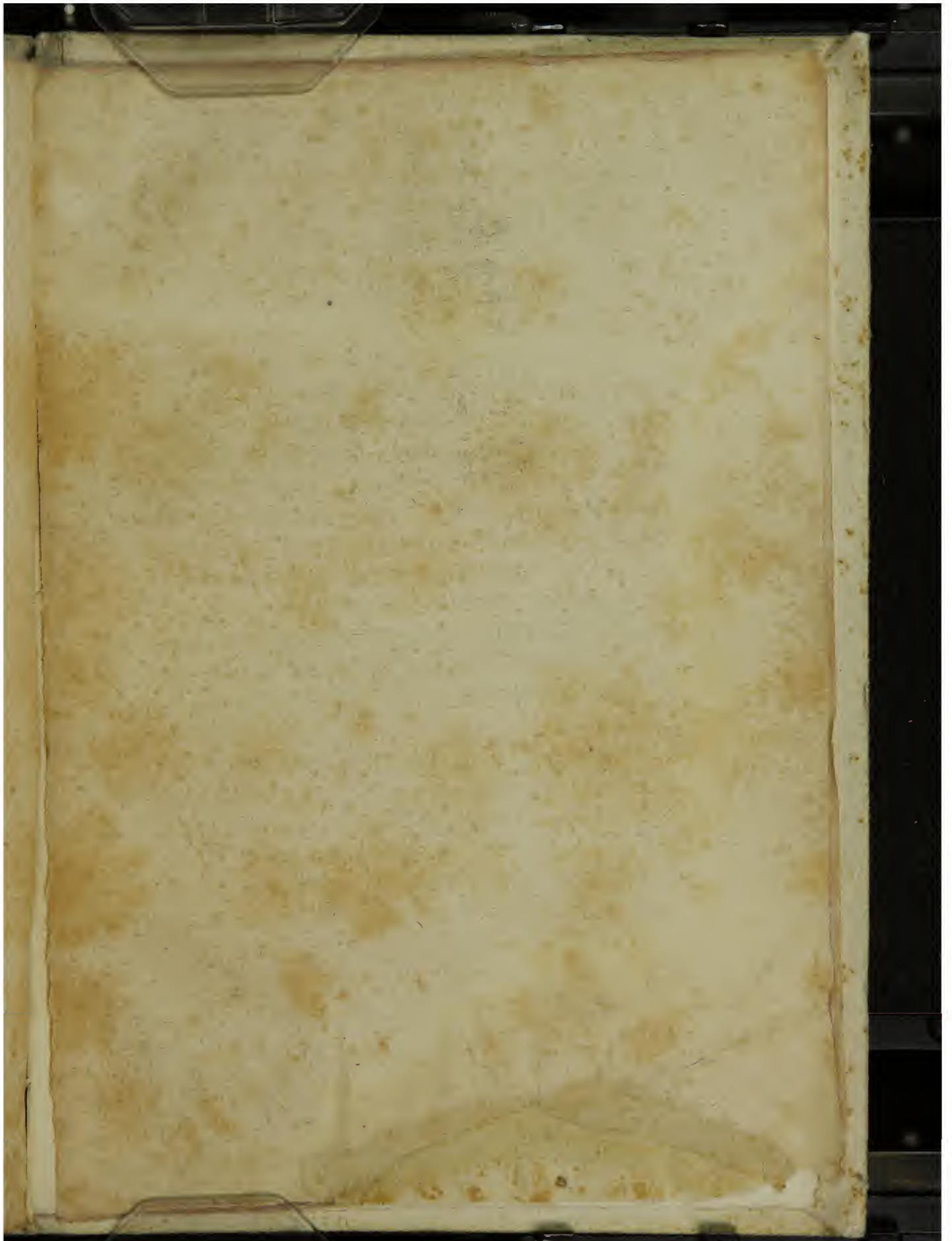
scietis: atque etiam amicitiam sensim erga me pedes uestros,
& sine sensu obrepere sentietis. Nunc te FRAN-
CISCÆ Regum maxime: in cuius augustissimo nomi-
ne res tam noua, tā singularis apparet, ut potius celo dela-
psa, quàm meis manibus, meoquē ingenio facta iudicari
possit: cui donum hoc Deus optimus maximus dignum,
sceptro, coronaque tua, dignum tua maiestate per me im-
pertitur; imploro & obsecro; ut postquam eum fructum,
voluptatemque ex eo ceperis; quam ingenij tui incredibi-
lem magnitudinem, diuinamque omnium rerum memo-
riam breui capturum tute ipse cognoscis: id in omnem chri-
stianam gentem, quo nomine Rex diceris, liberalissimè ef-
fundas. Sic enim luce veritatis, fideique meę res certa, &
illustris, nullique dubia apud omnes declarabitur:
tuaque admirabilis amplitudo, quę merita
hec reponere magnopere mihi pollici-
ta est, nulla in re magis lar-
ga, benefica, & liberalis
appellari po-
terit.

FINIS.

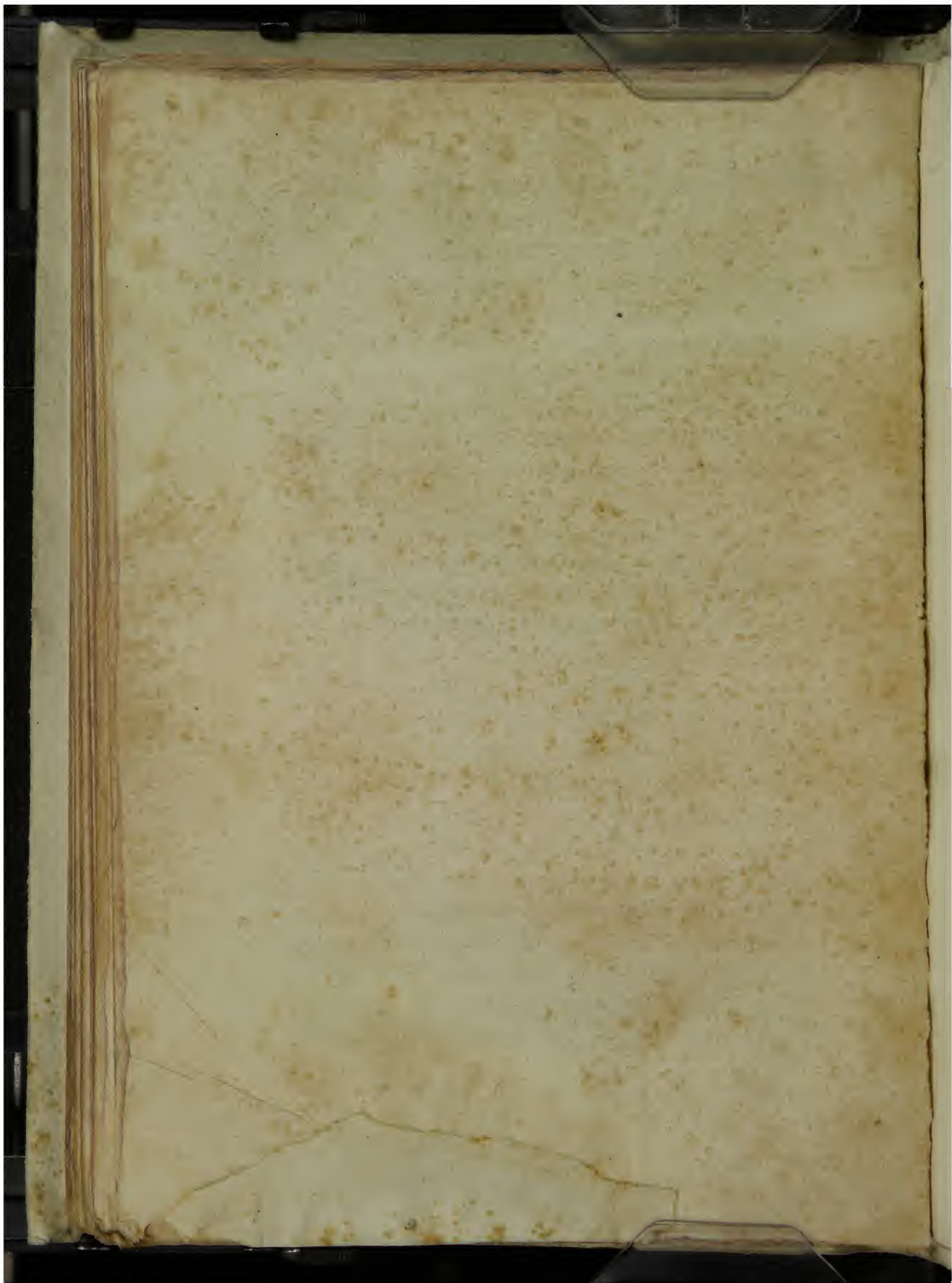
Errata potiora sic corrigito:

Pag. 1. lin. 12. candidissimis. leg. candidissimi, aut candidissimos. pag. 5. lin. 4. surgerent leg.
fugerent. pag. 5. lin. 5. monocromatis. leg. monocromatis. pag. 7. lin. 23. necessatione. leg. ne ces-
satione. pag. 12. lin. 22. homibus. leg. hominibus. pag. 21. lin. 16. sune. leg. sunt. pag. 42. lin.
6. cognitione. leg. cogitatione. pag. 66. lin. 19. illangantur. leg. illigantur. pag. 71. li. 11. Pal-
lones. leg. Pallentes. pag. 77. lin. 1. deliturim. leg. deliuerim. pag. 84. lin. 3. Apollonis. leg.
Apollinis. pag. 88. lin. 17. variis. leg. variis.

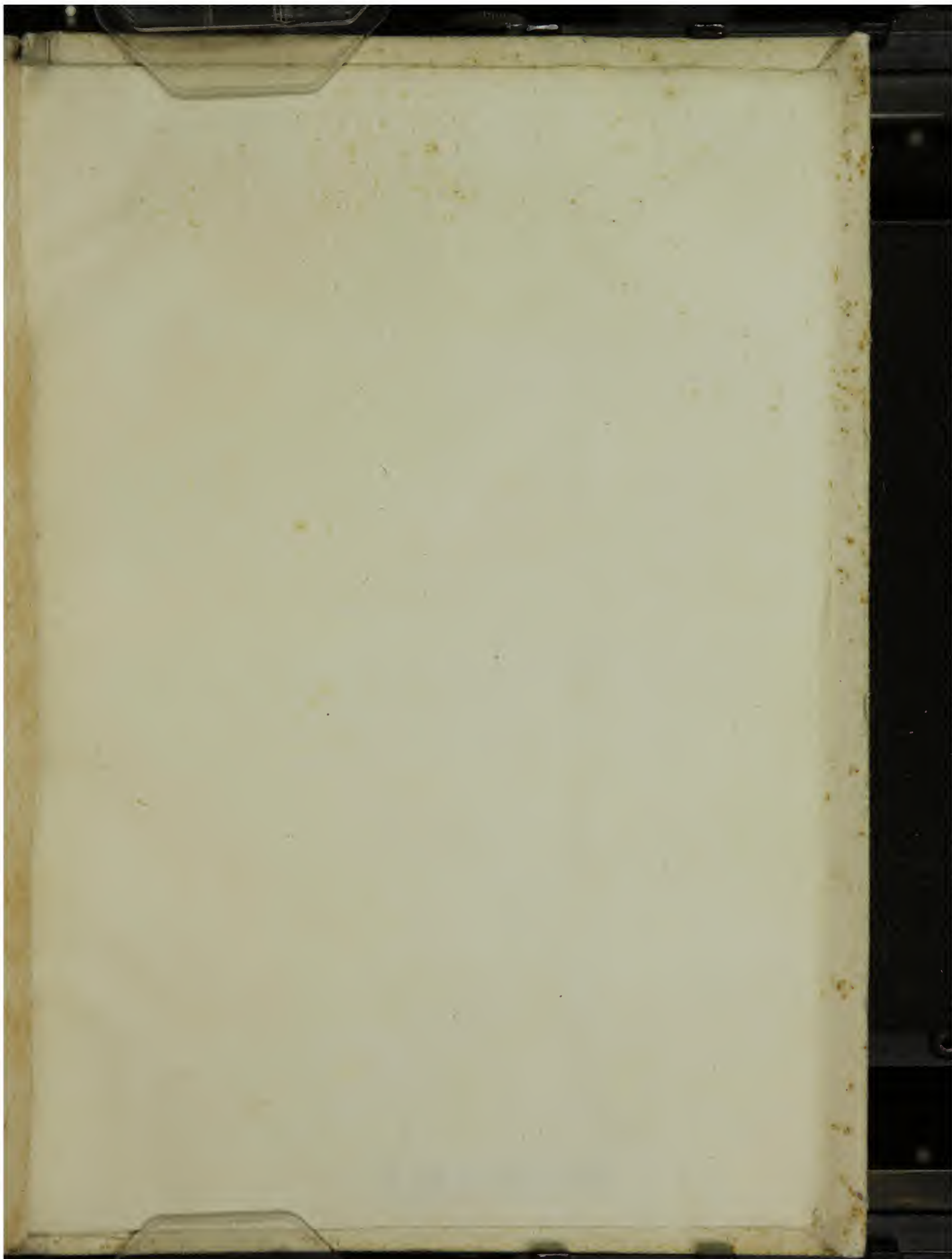

005643413

